

NİSAN 2022
SAYI:40

diyane
aile
dergisi

KİŞİLİKTE UYUM VE DENGE AÇISINDAN
DOĞRULUK VE DÜRÜSTLÜK

14

SADAKATTE TOPRAK GİBİ OLMAK

20

DUA İLE GELEN BEREKET

26

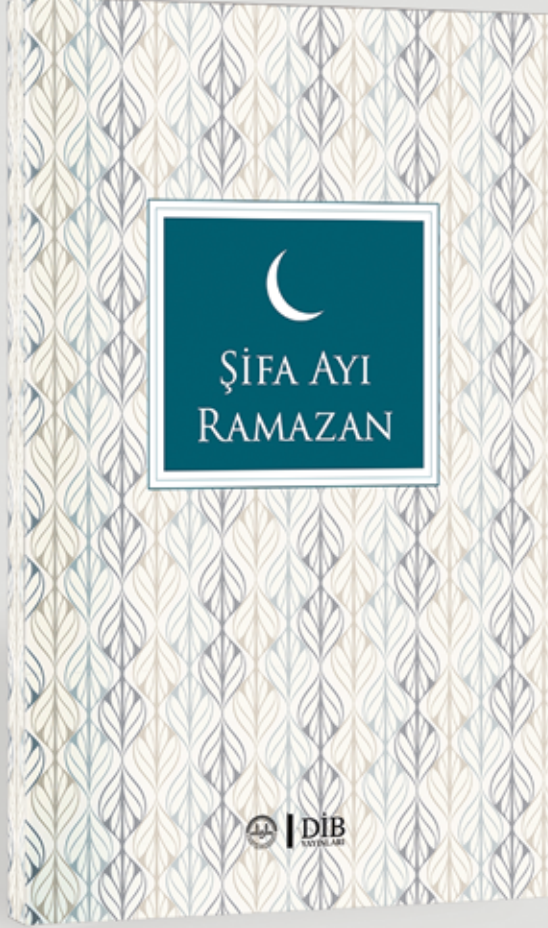
ZEKÂT: AİLE BOYU ARINMA

60

BİR RAMAZAN HATIRASI

YENİ
YAYIN-
LARIMIZ

Ramazan ayı, gittikçe daha da karmaşık hâle gelen dünyanın kaygı verici oyalamalarına ve korku verici ayartmalarına karşı bir kalkan olan oruç ibadetiyle yüce Allah'ın razı olacağı yönde kulluğu ortaya koymak için özel olarak bahşedilen bir fırsattır. Elinizdeki eser, ramazan ve oruç hususunda dünyamızı donatan hassasiyetimize katkı sağlaması temennisiyle özel olarak hazırlanmış makalelerden oluşmaktadır.

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

TAKDİM

ERDEMLİ HAYAT

Dr. Lamia LEVENT ABUL

İslam dini, dünya ve ukba saadetinin iman, ibadet ve güzel ahlakla bezenmiş bir ömür sürmekle mümkün olduğu gerçeğine vurgu yapar. Mümin ifadesi de bu hakikate dikkat çeker. Zira mümin, hem iman eden hem de kendisinden emin olunan anlamına gelir. İslam dininde iman ve ahlak arasında sıkı bir ilişki vardır. Allah Teâlâ “Rab-

bimiz Allah'tır.” deyip dosdoğru olanları cennetiyle müjdelemiştir (Fussilet, 41/30). İslam ahlakının temelinde “hasbîlik”, hiçbir çıkar gözetmeksizin sırf Allah rızasını kazanmaya çalışmak; “ihsan” her söz ve davranışında Allah'ın onu gördüğü bilinciyle hareket etmek ve doğruluk yer almaktadır. Doğruluk ve onun mütemmim cüzü olan dürüstlük; öncelikle insanın yaşantısını dengeye oturtan, onu ikircikli bir yaşamın katotik yapısından kurtaran, huzur ve güven veren değerli hasletlerdendir. Doğruluk ve dürüstlüğün asıl kazanımı bireyseldir. İnsan ancak bu yolla hayat serüveninde denge ve uyumu yakalar. Doğruluktan ayrılan insan aslında ne toplumu ne de yüce Yaradan'ı yanıltmakta aksine bizzat kendini aldatmaktadır. “Muhammedü'l-Emin” olan Hz. Peygamber de yaşantısıyla inananlara örnek olmuş, doğruluğu kalbin tereddütsüz bir şekilde huzura ermesi olarak tanımlamıştır (Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 60). Erdem ve ahlak üzerine söylevler geliştiren filozoflar da bu hakikate vasıl olmuştur, örneğin Kindi, gerçek saadetin erdemli bir hayatla mümkün olduğunu ifade etmiştir.

Diyanet Aile Dergisi olarak yeni sayımızda biz de pencerelerimizi “doğruluk”a açtık. Prof. Dr. Asım Yapıcı, “Kişilikte Uyum ve Denge Açısından Doğruluk ve Dürüstlük” yazısıyla doğruluğun, bireyin her yerde ve her durumda doğru olana yakışır bir şekilde davranması şeklinde tanımlanabileceğini belirtti. Doğruluğun ikizi olan dürüstlüğün ise bireyin söz ve eylemlerinde doğru ve samimi olması, doğruluğu erdem hâline getirmiş mümtaz bir şahsiyet kazanması olduğunu belirtti. Zeynep Uzun, “Sadakatte Toprak gibi Olmak” yazısıyla dosyamıza katkı sundu. “Sıdk” kavramına değinen Uzun, Müslüman'ın alame-tifarikalarından birinin de doğruluk olduğunu ifade etti. Mustafa Mehmetoğlu, Bakara suresi 177. ayetin ışığında “Allah'a Karşı Doğru Olmak” yazısını kaleme aldı. Hadislerle Aile köşemizde Ayşe Sağlam “Dua ile Gelen Bereket” kavramlarını işledi.

Bu ay söyleşimizi Dursun Gürlek'le “Dil ve Medeniyet” üzerine gerçekleştirdik. Gürlek, medeniyetimizi bir kitap medeniyeti olarak tanımlarken suya atılan bir taşın, dalgaları daire daire büyütmesi gibi kitapların da ilim ve sanat sahasını hale hale büyüttüğünü dile getirdi.

Ramazan ayının bereketi sayfalarımıza da yansıdı. Yavuz Selim Yedek, “Muazzam Bir An, Bin Derde Derman Kadir Gecesi”ni; Gülsüm Soydan “Zekât: Aile Boyu Arınma”yı; Sema Bayar ise Kültür Sanat köşemizde “Bir Ramazan Hatırası” yazısını kaleme aldı.

Sizleri dergimizle baş başa bırakırken rahmet ve mağfiret ayı ramazanın tüm dünyaya hayırlar getirmesini temenni ediyorum. Yeni sayımızda görüşmek üzere...

İÇİNDEKİLER

UZMANINA SORDUK	10
Zehra TUNCEL	
ALLAH'A KARŞI DOĞRU OLMAK	18
Mustafa MEHMETOĞLU	
DUA İLE GELEN BEREKET	20
Arş. Gör. Ayşe SAĞLAM	
KAHVE MOLASI	22
Gülsüm KARAPINAR	
MUAZZAM BİR AN, BİR DERDE BİN DERMAN: KADİR GECESİ	24
Yavuz Selim YEDEK	
ZEKÂT: AİLE BOYU ARINMA	26
Gülsüm SOYDAN	
BİR ŞEHİT EMANETİ, SAFİYE	30
Büşra AR ŞİŞMAN	
NAZAR MI LAZER Mİ?	38
Muhammed Kâmil YAYKAN	
DURSUN GÜRLEK İLE DİL VE MEDENİYET ÜZERİNE...	40
Mahir KILINÇ	

4

KİŞİLİKTE UYUM VE DENGE AÇISINDAN DOĞRULUK VE DÜRÜSTLÜK

Prof. Dr. Asım YAPICI

14

SADAKATTE TOPRAK GİBİ OLMAK

Zeynep UZUN

28

YALNIZLIK KORKUSU

Betül Nesibe ÖZKARS

44

SABIR

Ali Necip ERDOĞAN

NİSAN 2022

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih KURT

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Yayın Koordinatörleri
Sema DEMİR
Esmâ TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN
Halime KARABULUT

Görsel Koordinatör
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
AREN Tanıtım
www.arentanitim.com.tr

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

34

HER GENCİN TEMEL İHTİYACI: BEŞİBİR YERDE!

Seher COŞKUN

54

ÜSKÜP

Seher MERİÇ

60

BİR RAMAZAN HATIRASI

Sema BAYAR

72

ŞEHİT MELİKE: HZ. ASIYE

Betül ALTUN ERİNCİK

48

İZ BIRAKAN İSLAM ÂLİMİ:

MUSTAFA ASIM KÖKSAL

Prof. Dr. Asım Cüneyd KÖKSAL

52

ÇOCUK SESİ

Rukiye Aydın

58

ZİMEM DEFTERİ

Ayşe ÜNÜVAR

63

YETİM

Zeki BULDUK

64

GURBETTE

KARANTİNA GÜNLERİ

Esmâ KAN

66

TARİHİN

KADIN KAHRAMANLARI

Nermin TAYLAN

70

YEŞİL ALAN

Yasemin HASMER

76

HAŞİMATO HASTALIĞI

Uzm. Dr. Reyhan KÖROĞLU

78

ÇENGEL BULMACA

Ali OSMANOĞLU

80

KİTAPLIK

Zeynep ÇELİK

Abone İşleri

Tel: 0312 295 71 96-97

Faks : 0312 285 18 54

e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

online abonelik:

yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abone Şartları

Yurt içi yıllık: 120.00 ₺

Yurt dışı yıllık: ABD: 72 ABD Doları

AB Ülkeleri: 47 Euro

Avustralya: 119 Avustralya Doları

İsviçre: 49 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğüne gönderilmesi gerekmektedir.

Temsilcilikler;

Yurt içi: İl Müftülükleri,

İlçe Müftülükleri

Yurt dışı: Din Hizmetleri

Müşavirlikleri, Din Hizmetleri

Ataşelikleri.

Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli
Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)
Basım Tarihi: 17.03.2022

Baskı

Çağlayan Basım Yayın Dağıtım
Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Sarıçay Yolu No: 7 Gaziemir/İzmir
Tel: 0232 274 22 15

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet İşleri Başkanlığı yaygın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır.

İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

KİŞİLİKTE UYUM VE DENGE AÇISINDAN DOĞRULUK VE DÜRÜSTLÜK

■ Prof. Dr. Asım YAPICI
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Doğruluk denince ilk olarak dürüstlük gelir akla. Siyam ikizi gibi birbirinden ayrılmaz iki kavramsal olguyla karşı

karşıyayız. Çünkü doğruluk olmayınca dürüstlük, dürüstlük olmayınca da doğruluktan bahsetmek mümkün değil. Doğruluk, Türkçe kökenli bir kelimeyken dürüstlük Farsça kökenli olup Türkçeleşmiştir zamanla. Herhangi bir sözlüğe bakacak olsak her iki kavramın birbirinin yerine kullanıldığını görebiliriz. Yine de şu hususun altını çizmek gerek: Bir dilde aynı olguyu ifade eden iki kelime varsa bunların arasında az da olsa mana farklılığı bulunabilir. Bu nedenle söz konusu kavramların izini sürmek anlamlı olacaktır. Kavramlar açık seçik belirginleşince kişilik gelişimi ve şahsiyetin olgunlaşması açısından doğruluk ve dürüstlüğün bireyin tutum ve davranışlarına nasıl yansıdığını izleyebiliriz.

Doğruluk, bireyin her yerde ve her durumda doğru olana yakışır şekilde davranmasıdır. Her yerde ve her durumda ifadesi nerede olursak olalım duygu, düşünce ve davranışlarımızda hak ve hakikati gözetmemizi önceler. Buna göre düşüncenin gerçeğe uyuşması, yargı ve iddiaların hakikate

uygun olması doğruluk olarak çıkıyor kaşımıza. Şayet içinde bulunulan durumda mümkün olan en iyi ve en geçerli kararları verebiliyorsak, dahası söz konusu kararları kendimizi ve başkalarını aldatmadan alabiliyorsak doğruluk, temel karakter özelliklerimizden birisi hâline gelmiş demektir. Sözün özü, doğruluk her hâlükârda adil olmayı gerektiren bir tutum sergilemektir. Adil olmak ise temelde zulmetmemek, haddi aşmamak ve mutedil davranabilmektir her şeye ve herkese karşı. Buna göre doğruluk, sağduyudan ve gerçeklikten ayrılmadan orta yolu izlemek, yani adalet yolunu takip etmek şeklinde kavramlaştırılabilir.

Doğruluğun siyam ikizi dürüstlüğü; özü sözü bir olmak, olanı olduğu gibi yansıtmak, gerçeği saklamamak; bildiğinden, inandığından

» Doğruluk, bireyin her yerde ve her durumda doğru olana yakışır şekilde davranmasıdır. Her yerde ve her durumda ifadesi nerede olursak olalım duygu, düşünce ve davranışlarımızda hak ve hakikati gözetmemizi önceler.

ve olduğundan başka türlü görünmeye çalışmamak şeklinde tarif edilebiliriz. Buna göre doğruluk, gerçeği söylemekle, dürüstlük içten gelen bir güdülenmeyle gerçekçi ve samimi olmakla ilişkilidir. Bu anlamda doğruluk daha nesnel, dürüstlük daha öznel bir olgu olarak düşünülebilir. Mehmet Akif'in "Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek." dizesi doğruluğa atıf yapmaktadır ilk bakışta. Ancak Mehmet Akif, söylemlerinde ve yaşayışında samimi bir insan olduğu için onun bu dizesinde doğrulukla dürüstlüğün iç içe girdiğini söyleyebiliriz. Olması beklenen de budur aslında.

Biraz zihinsel egzersiz kabilinden şöyle bir soru sorabiliriz: Bir insan doğru olduğu hâlde dürüst olmayabilir mi ya da tam tersine doğru olmadığı hâlde dürüst davranabilir

mi? Ziyadesiyle işlevsel, anlamlı ve kışkırtıcı bir soru. Evet, gerçekten de doğru olan bir insan, zaman zaman dürüst olmayabilir. Öncelikle belirtelim: Doğruyu söylemek başka, gerçeği (hakikati) söylemek daha başkadır. Doğruluk bakış açısına göre değişebilirken gerçeklik mutlak hakikatle ilişkilidir. Bu anlamda gerçeklik, kabul edilse de edilmese de sürdürür varlığını değişim göstermez herkese göre. Dürüstlük ise bireyin söz ve eylemlerinde hem doğru hem de samimi olma hâlidir. Dürüst insan denildiği zaman doğruya samimi olarak sarılan, doğruluğu erdem hâline getirmiş mümtaz bir şahsiyet gelir aklımıza.

Bir kişi hakkında, "Samimi değildir, ancak ne gördüyse onu söyler." deniyorsa onun dürüst davranmadığı ancak

verir. Kendini aldatan insan, olanı olduğu gibi göremez, görse kabul edemez, mazeretler üretir sürekli. Kendini aklama peşindedir. Zira bu tür kişilerin sözleriyle eylemleri, düşünceleriyle davranışları, inançlarıyla fiilleri uyumsuzluk içermektedir. Bu nedenle onlar dengesizlik yaşar bilişsel ve duygusal bakımdan. Konuyu biraz daha açabiliriz: Kâmil yani kendini gerçekleştirmiş bir insanın en önemli özelliği gelişime açıklık ve tutarlılıktır. Ancak zor ve çileli bir yolculuktur kemale ulaşmak. Bu yolculukta pek çok engel çıkar bireyin önüne. Bunların başında sorumlu ve

nesnel olarak doğru bir tavır takındığı ifade edilir. Keza birisine yönelik “Samimi, iyi niyetli bir kişidir, ancak bazen doğru konuşmaz.” şeklinde bir niteleme duyarsak onun dürüst olduğunu yani kötü niyetli ve aldatıcı olmadığını fakat zaman zaman doğru davranış sergilemediğini söylemiş oluruz. Örneğin iki kişinin arasını düzeltebilmek için yalan söyleyen birisi samimi davransa da doğru bir iş yapmamaktadır. Bu noktada doğruluk ile dürüstlüğün harmanlanarak bireyin davranışı güdüleyici bir karakter özelliğine dönüşmesi elzem görünüyor.

İnsan, biyo-psiko-sosyal bir varlık olarak tanımlanır genellikle. Buna dinî-manevi tarafı da eklemek lazım. Zira metafizik arayışlar yani ben-ötesi ilişkiler de temel insani yönelimlerdir. Kişilikte uyum,

bireyin düşünce, duygu ve davranışları arasında denge sağlanmasıyla mümkün olabilir. Şimdi sorabiliriz: Doğru ve dürüst olmamanın psikolojik sonuçları nelerdir? Cevap basittir aslında. Doğru ve dürüst olmayan bir kişi, her şeyden ve herkesten önce kendisini aldatmaktadır. Belki o, başkalarını aldatıldığını düşünebilir, ancak gerçekte mağdur başkası olsa da aldatan kendisidir.

Kendini aldatmanın çok çeşitli yolları var: Özellikle bahane bulma, yansıtma, dışsallaştırma ve karşıt tepki geliştirme mekanizmaları bireyin kendini aldatmasına sebebiyet

adil davranmaktan kaçınmak gelir. Dahası kaçındıkça mazeretlere sığınma artar. Örneğin çalışmadığı için sınavını kazanamayan genç ya ortamsal faktörlere yüklemeye yapar (bahane üretme mekanizması) ya da annesini, babasını, arkadaşlarını ve öğretmenini suçlar (yansıtma mekanizması). Bu tür bir davranışta bulunan birey, gerçekliği kabulde zorlanır. Zira bireyin kendini suçlaması “ego” sistemine kuvvetli bir baskı yapar. Bu baskıyı hafifletmek için mazeret üretmek ve başkalarını suçlamak en çok tercih edilen yollardandır. Psikologlar savunma mekanizmalarının bireyi kısmen rahatlatıldığını söyler. Bu anlamda onlar yaşanan çatışmaları çözme ve dengesizlik hâlini gidermede işlevseldir. Ancak bireyin gerçeklikle temasını yitirmesine neden olabilir özellikle aşırı kullanıldığı zaman. Burada bilişsel açıdan atıf hatalarının devreye girdiğini hatırlatalım özellikle. “İnanıldığı gibi yaşamayan yaşadığı gibi inanmaya başlar.” diye bir söz var ya. Tıpkı bu sözdeki gibi dış dünyada olan biteni kendi gerçekliği içinde değerlendiremeyen insanlar zamanla öznel algı ve yargılarının gerçek olduğu kanaatine ulaşabilir. Örneğin “Neden yalan söylüyorsunuz ya da onun hakkında neden olumsuz konuşuyorsunuz?” denildiği vakit “Ben onun lehine davranıyorum.” diyerek gerçek duygularını

saklayabilir. Bir başka örnek verelim: “Bu davranışınız beni incitti, size yakıştıramadım.” dediğiniz zaman iç dünyasında olan biteni gizleyebilir. Bu gizleme, temelde doğru ve dürüst davranmamakla eş değerdir. Zira birey kendisiyle yüzleşmemekte ya da yüzleşmekten kaçınmaktadır. Doğruluk, hak ve hakikate uygun davranmaksa (nesnel gözlenebilir olan durum)

» Doğru ve dürüst olmayan bir kişi, her şeyden ve herkesten önce kendisini aldatmaktadır. Belki o, başkalarını aldattığını düşünebilir, ancak gerçekte mağdur başkası olsa da aldanan kendisidir.

kişinin erdemli davranması gerekir. Dürüstlük, davranışlarda samimi ve içten olmaksızın birey doğru olan, doğru davranmayı gerektiren fiillerinde samimi olmalıdır. Bu nedenle bir insanın kemale erebilmesi için duygu, düşünce ve davranışlarıyla yüzleşmesi gerekir. Yüzleşmek... Kolay gibi görünen zor. Tam da bu noktada “İçimde ne düşünüyorum, dışıma ne söylüyorum?” muhasebesi çıkıyor karşımıza. Siyah düşünüp beyaz konuşmak ya da tam tersi. Âdeta kişilik bölünmüşlüğü yaşar gibi bir durum. Eğer içimiz başka, dışımız başkaysa ciddi sorun var demektir. Çünkü “karşıt tepki geliştirme” savunma mekanizmasını kullananlar kendilerini aldattıkları için öncelikle kendileriyle barışık değildir. Kendisiyle barışık olmayanlara gelince bunların sosyal çevreleriyle, değerleriyle ve inançlarıyla dengeli ve uyumlu bir tutum sergilemediği aşikâr görünüyor. Mevlana'nın “Ya olduğun gibi

görün ya görüldüğün gibi ol” sözü geliyor aklımıza. Bu söz aslında “Yapmadığınız şeyleri neden söylüyorsunuz!” (Saff, 61/2) ayetini çağrıştırmakta. Bir kere yapmadığımız şeyleri söylüyorsak, içimiz ve dışımız birbiriyle uyumlu değilse doğru ve dürüst değil demektir. Yine de içimizden geçen şeylerin dışarı yansırken adab-ı muaşeret kurallarına ve empatik iletişim ilkelerine göre düzenlenmesine dikkat etmek önemli. Daha açık ifadeyle hem kızgınlığımızı, öfkemizi, rahatsızlığımızı ifade edeceğiz hem de bunu uygun ortam ve uygun bir dille yapacağız. Bir insanın hatasını, günahını başkalarının yanında yüzüne söylemek görünürde doğru bir davranış olabilir ancak dürüst bir davranış değildir. Keza muhatabı suçlayarak, kınayarak ve onun kişiliğini örseleyen bir üslup kullanarak kurulan iletişim doğru da değildir dürüst de.

Şimdi daha net bir kavramlaştırma yapabiliriz: Dürüstlük denilen şey yani samimiyetin iştirak ettiği hasbilikten beslenen gönül’lü doğruluktur. Bunu kalbin ve ruhun katıldığı deruni doğruluk olarak da ifade etmek mümkün. Yine bir başka sorun çıkıyor karşımıza: “İnsan zaman zaman gönül’süz doğru olabilir mi?” Cevap basit aslında: “Evet” olabilir. Ancak unutmamak gerekir ki gönül’süz doğruluk insani ilişkilerde tamiri güç sonuçlar doğurabilir. Gönülün eşlik etmediği hiçbir eylem yeterince ahlaki değildir.

Burada yeterince kelimesinin altını önemle çizmek gerek. Çünkü gönül eşlik etmeden de insan doğru olabilir ancak bahse konu olan doğruluk, Allah’ın mekânı olan gönül süzgecinden geçmeyince eğrilikler içerebilir. Bu fikre nasıl vardığımız sorulabilir. Kur’an-ı Kerim’de geçen “kayim(e)”, “istikamet” ve “müstakim” kelimeleri genellikle doğruluk, dosdoğru olmak, doğru davranmak üzerinden açıklanır. “Bu dosdoğru bir dindir.” (Beyyine, 98/5), “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol.” (Hûd, 11/112) ve “Bizi sırat-ı müstakime (dosdoğru yola) ilet.” (Fâtiha, 1/6) mealindeki ayetlere yakından bakacak olursak doğruluğun “kıymet” yani “değer ve ahlak” üzerinden

tanımlandığını görürüz. Buna göre kendimle, çevremle ve Rabbimle ilişkide ahlaki temellere dikkat ediyorsam doğru davranıyorum demektir. “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol.” (Hûd, 11/112) ayeti, inanan insanı ilahi iradenin taleplerine uygun bir yaşama davet ediyor. Bunun anlamı şudur: Kendinizi kandırmadan, başkalarını aldatmadan samimi bir şekilde hak ve hakikatin yanında olmak, hak ve hakikati dünyevi saygınlık, makam ve ekonomik gelir için kullanmaktan kaçınmak... Bu da inançlarımız ve değerlerimizle kurduğumuz ilişkinin gönülden gelmesini yani kalbî ve hasbî olmasını iktiza eder. Böyle bir ilişki ise kişilikte uyum, ahenk ve denge ile gerçekleşir yani doğru ve dürüst olmakla.

UZMANINA SORDUK

■ Zehra TUNCEL
Başkanlık Vaizi

Mizacın bireyi sınırlayan etki gücünü kırmayı ve karakter gelişimine katkı sağlaması açısından “doğruluk” kavramına İslam dininin yaklaşımı nedir?

Her fiilinde olduğu gibi yaratıcılığında da eşsiz olan Rabbimiz, insanları pek çok ortak özellikleri yanında birbirlerinden farklı niteliklerle donatmıştır. Mizacımız bu ayırt edici özelliklerimizden biridir. Doğduğumuz anda sahip olduğumuz; davranış, duygu ve düşüncelerimiz üzerinde etkili olan ve kişiliğimizin/ karakterimizin zeminini oluşturan yapı taşıdır. Sabırlı olmak, tepkisel davranmak, karamsarlık, az ya da çok sorumluluk sahibi olmak, hareketli ya da sakin olmak vb. mizaç özellikleri kişiden kişiye değişir ve bireylerin hayatlarındaki temel ihtiyaç, beklenti ve bakış açıları belirler. Değiştirilmeleri oldukça zordur.

Bu durum, “Birbirinden bunca farklı ve değiştirilmesi zor olan özelliklere sahip insanların ortak değerler üzerinde buluşmaları mümkün müdür?” sorusunu da beraberinde getiriyor. Allah Teâlâ insanı “en güzel biçim”de yaratmış; onu fizyolojik, ruhsal ve zihinsel yeteneklerle donatmıştır. Diğer canlılardan farklı olarak insana akıl etme, iradesini kullanabilme üstünlüğü vermiştir. Görevlendirdiği elçiler ve gönderdiği kitaplarla bu gücünü nasıl kullanacağını beyan etmiştir. Peygamberlerin ve onlara inananların hayatları, mizacın olumlu yönlerinin nasıl geliştirileceği, olumsuz yanlarının nasıl ıslah edileceğine dair örnekler barındırır. Ayrıca mizaç tiplerinin tümüne ait olumlu özellikler, ahlaki değerler kümesini oluşturur. Toplum, bu değerlere sahip

► Ailede öğrenilen ve ahlaka dönüşen davranışlar bireyler tarafından topluma da yansıtılır. Annesine yalan söylemeyen bir çocuk arkadaşına, öğretmenine de yalan söylemez. Güven duygusuyla ailede tanışmış olan birey, çevresindeki insanlara güven duyar.

olma konusunda bireyi teşvik eder. Tüm bunlar mizacın olumsuz gücünü kırarak karakter gelişimini mümkün kılar.

Değerlerin ahlaka dönüşerek karakter gelişimine katkı sağlaması, iradeyi ve kararlılığı gerektirir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), “Sana emredildiği gibi dosdoğru ol!” (Hûd, 11/112) mealindeki ayetin kendisini ihtiyarlattığını belirtirken (Râzî, XVIII, 71; *Kur’an Yolu*, III/205) bu gerçeğe işaret etmiştir. Bu ifade, doğruluğun karakter gelişiminde önemli bir kriter oluşunun da göstergesidir. Arapçada doğruluk anlamına gelen “sıdk” kelimesi, “niyette dürüstlük, söz ve davranışların doğru ve gerçeğe uygun olması” demektir. Dolayısıyla doğruluk tek bir davranıştan ibaret değildir, bir hayat tarzını ifade eder. Doğru düşünen, konuştuğu zaman doğruyu söyleyen, sözleri ve davranışları tutarlılık içinde olan, söz verdiğinde yerine getiren yani emrolunduğu gibi “dosdoğru” olmayı başaran birey, karakter gelişiminde önemli bir başarıya ulaşmıştır. “Dosdoğru” olabilmek Müslüman kimliği kazanma adına atılmış önemli bir adımdır. Hz. Peygamber (s.a.s.), kendisine “Bana İslam’ı öyle tanı ki senden başka birine sorma ihtiyacı duymayayım.” talebinde bulunan sahabeyle

“Allah’a inandım de, sonra da dosdoğru ol.” (Müslim, İman, 62) diye cevap vermiştir.

Bireyin ve toplumun inşasında aile kurumu aktif bir rol üstleniyor. Doğruluk, dürüstlük, sadakat gibi erdemlerin aile merkezinde bireyden topluma yansımaları nelerdir?

Aile, toplumun en küçük ve önemli kurumu olması yanında ilk eğitim yuvasıdır. Hayatın ilk yıllarında öğretilen şeyler, çocuklarda kalıcı izler bırakır ve kişiliklerini şekillendirir. İnsanlar çocukluk çağında kolay öğrenir, öğrendiklerini kolay içselleştirirler. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) “Her doğan, fıtrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi yahut Hristiyan veya Mecusi yapar...” (Buhari, Tefsîr, Rûm, 2) sözleriyle bu gerçeği hatırlatır.

Çocuklar, çevrelerinde gördükleri davranışları taklit ederek öğrenmeye başlarlar. “İnsana sadakat yakışır görse de ikrah” mısrasında da ifade edildiği gibi zor durumda kalsa bile doğruyu söyleyen ebeveyn, çocuklarına doğruluk, dürüstlük benzeri erdemleri kazandırma konusunda güzel örnekler oluşturur. Hata yaptığında büyüklerinden korksa bile doğruyu söyleyen çocuğun orantısız şekilde cezalandırılmaması, hatasını kendisininin

Güveni korumanın en kolay yolu, bireyin kendine ve diğer insanlara karşı dürüst davranmasıdır. Güven üzerine inşa edilmeyen hiçbir ilişki uzun ömürlü olmaz, bireylerinin birbirine güvenmediği toplumda huzur ve mutluluk olmaz.

fark etmesine fırsat tanınması da onun doğru davranışını pekiştiren uygulamalardır. Sadakat, aile bireylerini birbirine bağlayan, karşılıklı güven oluşturan bir erdemdir. Eşlerin ve diğer aile bireylerinin sözlerine ve vaatlerine sadık olma sorumlulukları, hem maddi hem de manevi konularda birbirlerine güven duyma ihtiyaçları vardır. Güven duygusu, tarafların birbirine karşı dürüst olmaları; birbirlerinden saklı, gizlilerinin olmaması ile sağlanır. Aile bireylerini kaygı ve endişeden korur.

Ailede öğrenilen ve ahlaka dönüşen davranışlar bireyler tarafından topluma da yansıtılır. Annesine yalan söylemeyen bir çocuk arkadaşına, öğretmenine de yalan söylemez. Güven duygusuyla ailede tanışmış olan birey, çevresindeki insanlara güven duyar. Verdiği söze sadakat göstermeyi ailesinde tecrübe eden çocuk, toplumsal sorumluluklarını yerine getiren bir insan olur. Aile bireylerine sadakat gösteren insan; ülkesine, dini, millî değerlerine de sadık olur.

İnsanlar arası ilişkilerde doğruluk ve dürüstlüğün öneminden bahsederiz hep, peki insanın kendisiyle olan ilişkisinde doğruluk nerede durur? Kendine karşı dürüst davranmayan bireyin yaşadığı yabancılaşma, toplumu ve bilhassa aileyi nasıl etkiler?

Doğruluğun bir tanımı da “sözün hem objektif gerçeğe hem de sözü söyleyenin zihnindeki

bilgiye uygunluğu”dur. Burada kriter, kişinin söylediği şeyi gerçekten inandığı için mi, öyle söylemesi gerektiği için mi söylediğidir. Söylediği doğru bile olsa inanmadığı bir şeyi başkalarını etkilemek için söyleyen kişinin sözü yalandır. Bu duruma en güzel örnek, münafıkların Hz. Peygamber’e gelerek, “Şahitlik ederiz ki sen gerçekten Allah’ın elçisisin.” şeklindeki sözlerinin Rabbimiz tarafından yalan olarak nitelendirilmesidir. “Münafıklar sana geldiklerinde, ‘Tanıklık ederiz ki sen gerçekten Allah’ın elçisisin.’ derler. Senin hiç kuşkusuz kendi elçisi olduğunu Allah elbette biliyor ama Allah tanıklık eder ki münafıklar (inandık derken) kesinlikle yalan söylemektedirler.” (Münâfikûn, 63/1) İnanmadığı şeyi bir fayda sağlamak veya zarardan korunmak için söyleyen, münafıkların davranışını tekrar eder ve sizin ifade ettiğiniz gibi önce kendine sonra birlikte yaşadığı insanlara yabancılaşır. Gerçekler ortaya çıktığında ailenin ve toplumun

güveni sarsılır. Güveni korumanın en kolay yolu, bireyin kendine ve diğer insanlara karşı dürüst davranmasıdır. Güven üzerine inşa edilmeyen hiçbir ilişki uzun ömürlü olmaz, bireylerinin birbirine güvenmediği toplumda huzur ve mutluluk olmaz.

Bir olay veya gerçekliğin tamamını söylemeden sadece işine yarayacak bölümünü aktarmak, tamamına vâkıf olmadığı konu hakkında konuşmak, doğrudan parçalar barındırsa da doğru bir söz olmayabilir. Tıpkı meşhur kıssada anlatıldığı gibi bir durum ortaya çıkar ve kavram karmaşası oluşur. “Bir grup körün yolu Hindistan’a düşer, ismini çok duydukları fili dokunarak tanımak isterler. Ülkelerine döndüklerinde birbirinden farklı fil tanımları yaparlar. Filin ayaklarına dokunana göre o bir sütun, kuyruğuna dokunana göre asılı bir yılan, kulaklarına dokunana göre hareketli bir yelpaze, dişlerine dokunana göre ise iki mızraktır.”

Muğlak ve abartılı ifadelerle konuşanlar ise ailesinde ve yaşadığı toplumda ciddiye alınmayan, sözüne güvenilmeyen bireylere dönüşür.

Asr-ı saadetten günümüze pek çok güzel erdemle birlikte doğruluğu ve sadakati merkeze alan ailelerden örnekle, bugünün aile kurumuna dair neler söylemek istersiniz?

Büyük ailesi olan ümmetine “Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında ‘doğru/sıddık’ olarak tescillenir...” (Müslim, Birr, 105) tavsiyesinde bulunan Peygamber Efendimiz (s.a.s.), çocuğunu yanına çağırmak için vaatte bulunan kadına çocuğa ne vereceğini sormuş, kadından “Hurma verecektim.” cevabını alınca mutlu olmuştur. Onun şahsında tüm inananları uyarak “...ona bir şey vermemiş olsaydın bu senin için yalan olarak yazılacaktı.” buyurmuştur (Ebû Dâvûd, Edeb, 80). Peygamberimizin ashabını en güzel şekilde eğittiğine ve onların doğruluk ve sadakati hayatlarında vazgeçilmez değerlere dönüştürdüğüne bu rivayetler sayesinde vâkıf oluyoruz. Bu olaydan günümüz ailesine ulaşan mesaj ise aile bireylerinin birbirine örnek olma ve gerekli durumlarda birbirini uyarma sorumluluğu olduğudur.

Sadakatin en güzel örneği olan Hz. Hatice (r. anhâ) validemizin on dört asır öncesinden verdiği mesaj, günümüz ailesi ile sınırlı değildir, zamanlar üstüdür. Yaşadığı onca zorluğa rağmen eşine ve inandığı değerlere sadakati sebebiyle niyetinden vazgeçmemiştir. Zamanının zengin kadınlarından olan bu örnek hanımefendi, tüm maddi varlığını davası uğruna hiçbir karşılık beklemeden harcamakta tereddüt etmemiştir. Bunu yaparken muhataplarını mihnet altında bırakmamıştır. Eşine olan muhabbetini son nefesine kadar korumuştur. Elbette bu muhabbet karşılıklı olmuştur. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), her zor anında derdini, endişesini onunla paylaşmış, onun tavsiye ve hatırlatmalarını dikkate almış, ona verdiği değeri hissettirmiştir. Vefatından sonra da onun hatırasına vefa göstererek onu her zaman muhabbetle yâd etmiştir.

SADAKATTE TOPRAK GİBİ OLMAK

■ Zeynep UZUN

İnsanın ilk göbek bağı topraktır. Alak ile başlayan hakikat yolculuğunda yeniden diriliş gününe kadar toprağın üzerimize sinen kokusu ile yaşarız. O koku hissiyatımızda azaldığında dünyevileşiriz ve ruhumuzda hiçbir şeyden tatmin olmayan bir hâl peyda olur. Kibir, sarmalar benliğimizi. İnsan, aslını unuttuğunda nakıs olur. Rahmetin beşiği toprak ise farklı vesilelerle bizi usul usul asli hüviyetimize çağırır. Tabiat, anbean kendine buyur eder. Cengiz Aytmatov, savaşı, kıtlığı, acıyı, yokluk ve yoksunluğu anlattığı *Toprak Ana* eseriyle tüm sefalet ve ızdırabın dineceği yerin merhametin kucağı olan toprak olduğunu imgeler. Tasavvuf edebiyatımızdaki eserlerde topraktan yaratılan insanın hasletleri olan tevazu, teslimiyet, sadakat, rıza ve eminlik gibi özellikler, toprağın doğasıyla ilişkilendirilir. Örneğin, Ahmet Yesevi ve Hacı Bektaş-ı Velî'ye göre Allah'a (c.c.) ulaşmanın yolu, dört katlı bir binadan geçer, her katta on oda bulunur.

Bu binanın son katı hakikat makamına aittir. Hakikatin ilk odasını Ahmet Yesevî herkesin yolunun toprağı olmak olarak tanımlarken Hacı Bektaş-ı Velî toprak gibi verimli, mütevazı olmakla eşleştirir ve bir kişinin incitmesinden incinmemesi, aksine kendine rastlayan her şeyi Allah'tan bilmesi ve başına gelen musibetlerin tümüne rıza göstermesi, iradesini yüce Yaradan'a terk ve havale etmesi, dileme ve istemeyi

Namazlarımızda "Rabbim beni sıratı müstakim üzere kıl." diye her defasında dua ederken aslında bu işin çok kolay olmadığını, nefsin sürekli bu yoldan sapabilecek potansiyeli olduğunu, kimsenin kibire kapılmamasını ve duaya devam etmesi gerektiğini de anlarız.

sadece Allah'a ait bilmesi olarak açıklar. Hakikatte bulunan on makamdan biri olan kibir ve riyadan uzak durma ilkesi Yunus Emre'nin dilinden toprak ol şeklinde dökülür:

*Miskîn Yûnus erenlere tekebbür
olma toprak ol
Toprakda biter küllîsi gülistânı
toprak bana (Yunus Emre Divânı,
10/5)*

Bereket, inanç, rahmet, değer sembolü gibi türlü şekillerde yorumladığımız toprak, Âşık Veysel gibi nice âşığının gönlüyle de sadık bir yâr olarak karşımıza çıkar. Âşık Veysel bu durumu anlatırken şu veciz ifadelerle yer verir:

*"Karnın yardım kazmayınan
belinen
Yüzün yırttım tırnağınan elinen
Yine beni karşıladı gülünen
Benim sâdık yârim kara topraktır"*

*İşkence yaptıkça bana gülerdi
Bunda yalan yoktur herkes de
gördü
Bir çekirdek verdim dört bostan
verdi
Benim sâdık yârim kara topraktır."*

Her bir satırında mecazen ne yaparsa yapsın toprağın ona kucak açmasını dile getirir. Çünkü türlü yanlışlar yapsa da insan, soluğu en güvendiğinin yanında bulur. Dostluğun en önemli göstergelerinden biri de eminlik vasfıdır ve Mevlana, toprağın emin olduğunu, ne ekilirse karşılığının fazlasıyla alınacağını ifade ederken onun eminlik vasfını vurgular:

*Hâk emîndir her ne ittin zer'ini
Bî-zarar ezyed bulursun ref'ini
(Mesnevî, 1/534)*

Zira toprak, kendisine verilen her ne olursa olsun, dayanıklı, dingin ve sağlam tutarak ona sahip çıkar. Bunu somut anlamda mahsul, manen ise bir sır olarak düşünebiliriz. Sır emanettir, sadık ve emin olana teslim edilir. Gelenekte insanın atası olan toprağa biçilen değerlerden biri olan sadakat, insanda da çok mühimdir kuşkusuz. Ona eşref-i mahlukat olma yolculuğunda eşlik eder. Eski sözlüklerde “vâkıya uygun hüküm ifade eden söz, yalanın karşıtı” diye tanımlanan sıdk kelimesi, ayet ve hadislerle diğer İslami kaynaklarda “hakikati konuşmak, gerçeğe uygun bilgi vermek, dürüst ve güvenilir olmak, vaadine sadakat göstermek” anlamında mastar; “hakikati ifade eden, gerçeğe uygun olan söz, doğruluk, dürüstlük, güvenilirlik” anlamında isim olarak kullanılır. Bir şeyin objektif gerçekliği “hak”, bunun aslına uygun biçimde anlatılması “sıdk” kavramıyla ifade edilmiştir. Râgıb el-İsfahânî, sıdkı evrenin varlık sebeplerinin en önemlilerinden biri sayar. Çünkü sıdk hakikatin ifadesi olup hakikatin bir an ortadan kalktığı farz edilse artık evrenin düzeni de ortadan kalkar. Aynı âlime göre doğruluk bütün iyi ve güzel şeylerin temeli, peygamberliğin dayanağı, takvanın meyvesidir (Mustafa Çağrı, “SIDK”, TDV İslam Ansiklopedisi). Hakikat, kâinatın temelidir. Bu sebeple doğruluk ve hak kavramlarıyla mündemiçtir. Hakeza iman da doğruluğun

bir neticesidir. İnsan, doğru bildiğine iman eder. İnanılan dinin doğruluğunun test edilebilmesi için onun şehadet âleminin ilkeleriyle ters düşmemesi gerekir. Ters düşmesi durumunda o din çağlara, dönemlere, nihayetinde insanların entelektüel uğraşlarına cevap veremez ve yaşayan bir din olmaktan çıkarak donuklaşır. İslam üzere olan insafı bir kimse kâinatta Rabbin eliyle yaratılan hiçbir şeyde bir eğrilik, yanlışlık göremez. O hâlde doğruluk, kâinattaki hiçbir şeyin tezat ve abes olmamasını gerektirir. Dolayısıyla insanın doğruluk üzerine olmadığı durumlarda hem kendi yaratılışıyla hem de evrendeki ahenkle ters düştüğünü ifade etmek yanlış olmaz. Yüce Rabbimiz, “Sana emredildiği gibi dosdoğru ol!” (Hûd, 11/112) ayetini vahyettiğinde

Toprak, kendisine verilen her ne olursa olsun, dayanıklı, dingin ve sağlam tutarak ona sahip çıkar. Bunu somut anlamda mahsul, manen ise bir sır olarak düşünebiliriz. Sır emanettir, sadık ve emin olana teslim edilir.

Peygamberimiz'in (s.a.s.) saç tellerinden birkaçı gün içinde ağarmıştır. Yanında bulunan ashabı merakla sorunca Peygamberimiz, “Beni, Hûd, Vâkıa, Mürselât, Nebe' ve Tekvîr sureleri ihtiyarlattı.” buyurmuştur (Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 56). Bu ayetle, Allah Teâlâ, bütün müminlere “Dosdoğru olun ve doğru yolu tutun.” emrini vermiştir. Müslüman olmak doğru yola girmek, Rabbimizin “Sen dosdoğru ol üzerindesin.” diye buyurduğu Peygamber'in ümmeti olmak demektir. Bir gün ashaptan Süfyân İbn-i Abdullah es-Sekafi Peygamberimize (s.a.s.)

gelip, “Ya Resulallah! Bana Müslümanlığı öyle tarif et ki onu artık bir başkasına sorma ihtiyacı duymayayım.” deyince Peygamberlerimiz de ona: “Allah’a inandım de, sonra da dosdoğru ol.” buyurmuştur (Müslim, İmân, 62). Müslüman kişi, sözünde, özünde, işinde, gidişinde, davranışında, tutumunda kısacası hem Allah ile olan ahdinde yani iman ve ibadetinde hem de Allah’ın kullarıyla yaptığı antlaşmasında yani alim satım gibi konularda dosdoğru olmalıdır. Dosdoğru olmak elbette kolay değildir. Bize düşen, elden geldiğince doğru olmaya çalışmaktır. Kıldığımız

namazların her rekâtında Fatıha suresini okurken Mevlamıza “Bizi dosdoğru yola ilet!” diye dua ederiz. Bu güzel ahlakı elde etmenin yolunu yüce Allah bize “Sadıklarla beraber olun!” emriyle bildirmiştir. Sadık bir dost tüm ihtiyaçları geride bırakır. “Önce refik sonra tarik” sözü son derece önemli bir gerçeği ifade eder. Müslümanın alametifarikalarından biri de doğruluk üzere olmak, olmaya çalışmaktır. “Mümin” kelimesi “emin” kelimesiyle aynı kökten türetilmiştir. İman eden kişi yani mümin, yeryüzünde emaneti yerine getirmekle, emniyeti teminat

altına almakla, hadiste belirtildiği üzere “hem kendisine güvenilen hem de başkasına güven veren kişi” olmakla mükelleftir. Emin kelimesinin ilk harfi ise eliftir. Elif, dürüstlüğü, dosdoğru olmanın temsilidir. Kur’an’ın ilk harfi eliftir. Elif harfi ayrıca Allah’ın (c.c.) birliğine de işaret eder. Bu sebeple hat sanatıyla ilgilenen ustalar, elif harfinin üzerinde özenle durmuşlardır. Hattat İbn Muklâ, bütün diğer harflerin eliften meydana geldiğini söylemiştir. Dolayısıyla, elif gibi dosdoğru olmak, her şeyi dosdoğru yaratan Rabbe yaraşır bir kul olmaktır. Namazlarımızda “Rabbim beni sıratı müstakim üzere kıl.” diye her defasında dua ederken aslında bu işin çok kolay olmadığını, nefsin sürekli bu yoldan sapabilecek potansiyeli olduğunu, kimsenin kibre kapılmamasını ve duaya devam etmesi gerektiğini de anlarız. Eskiler, “Allah seni iyilerle karşılaştırsın, iyilere rast getirsin.” diye dua ederler. Bu çetrefilli hayat yolculuğunun en önemlisi işte bu iyilerle, sadıklarla beraber olmaktır. Öyle ya, sırat-ı müstakimden biraz olsun çıkacak olsak bizi doğru yola itecek, çekecek iyi dostların varlığı her daim önemlidir. Rabbim sayılarını bolca eylesin, diyerek ilk anamız sadık toprağın yarenliği ile sözü bitirelim.

*Hakikat ararsan açık bir nokta
Allah kula yakın kul da Allah’a
Hakkın gizli hazinesi toprakta
Benim sâdık yârim kara topraktır.
Âşık Veysel Şatıroğlu*

ALLAH'A KARŞI DOĞRU OLMAK

Mustafa MEHMETOĞLU

Din İşleri Yüksek Kurul Uzman Yardımcısı

لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ
قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ
دَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ
وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا
وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ
أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ

“Yüzlerinizi doğuya ve batıya çevirmeniz erdemlilik değildir. Asıl erdemli kişi Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitaba ve peygamberlere iman eden; sevdiği maldan yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, yardım isteyenlere ve özgürlüğünü kaybetmiş olanlara harcayan; namazı kılıp zekâtı verendir. Böyleleri anlaşma yaptıklarında sözlerini tutarlar; darlıkta, hastalıkta ve savaş zamanında sabrederler. İşte doğru olanlar bunlardır ve işte takva sahipleri bunlardır.”

(Bakara, 2/177)

Kur'an-ı Kerim, insanları en yüce maksada ulaştıracak olan ahlaki erdemleri insanlığa sunmuş, her ne olursa olsun inananların imandan, adaletten, hak ve hukuktan, takva ve iyilikten, tefekkür ve tezekkürden, sabır ve doğruluktan ayrılmalarını salık vermiştir. Kur'an'da övülen, emredilen ve Müslümanların sıfatı olarak kabul edilen kavramlardan biri de doğruluk, doğru olmak, doğru sözlü olmak anlamlarındaki sâdık ve

sadakattir. Doğruluğun önemi Resulullah (s.a.s.) tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

“Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında "doğru/siddîk" olarak tescillenir. Yalandan sakının! Çünkü yalan (insanı) kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında "yalancı/kezzâb" olarak tescillenir.” (Müslim, Birr, 105) Allah katında "doğru/

siddîk" olarak tescillenenler ise Kur'an'da kendilerine nimet verilen gruplar içerisinde peygamberlerden hemen sonra zikredilmektedir (Nisâ, 4/69).

Kur'an-ı Kerim, sadece doğruyu emretmez bunun yanında takva sahiplerinin yer alması gereken asıl yerin doğruların yanı olduğunu da açıkça bildirir: “Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun.” (Tevbe 9/119) Yine doğrunun ve doğruluğun zıddı olan yalan ve yalancılık

dinimizde yasaklanmış; yalan, münafıklığın en belirgin alameti olarak gösterilmiş (Buhârî, İmân, 24; Müslim, İmân, 107-108) ve kişinin her duyduğunu söylemesinin ona yalan olarak yeteceği bildirilmiştir (Ebû Dâvûd, Edeb, 80).

Cenneti kazanmanın yolu ise doğruluktan geçmektedir. Allah Resulü (s.a.s.): “Siz bana altı şeyi garanti edin, ben de size cenneti garanti edeyim.” buyurmuş ve ilk sırada, “Konuştuğunuz zaman doğru söyleyin.” ilkesini zikretmiştir (İbn Hanbel, V, 323). Bütün bu bilgiler, İslam’da doğruluğun önemini göstermekle birlikte yalancılık vasfı ile Müslümanlığın ve imanın bağdaşmayacağını ortaya koymaktadır..

Müslüman’a doğru olmak yaraşır. Bu doğruluğun meydana getireceği bazı sonuçlar, kişinin kendi aleyhine cereyan edecek olsa veya herhangi bir menfaatinin kaybına sebebiyet verecek olsa da durum aynıdır. Unutulmamalıdır ki bir Müslüman için toplum içerisinde sahip olması gereken en önemli vasıflardan biri güvenilir olmaktır. Güvenilir olmanın yolu da doğru ve dürüst olmaktan geçer. Hz. Peygamber’in (s.a.s.) nübüvvetten önceki değerinin en temel sebebi, doğruluğundan ve dürüstlüğünden kaynaklanan güvenilir

olma sıfatıydı. Müslümanlar için ahlaki en büyük örnek olarak sunulan “el-Emîn” bir Peygamberin ümmetinin, doğruluktan ayrılması ve uzaklaşması düşünülemez.

Doğruluk, denince akla ilk olarak insanlara karşı konuşurken söze yalan karıştırmama gibi bir mana gelse de Kur’an-ı Kerim’de doğruluğa karşılık gelen sıdk kavramının kullanımı bu anlamın ötesinde çok daha büyük ve geniş bir mana taşımaktadır ki bu, Allah’a karşı doğru olmak demektir. Türkçe anlam açısından Allah’a karşı doğru olmak, kişinin yönünü, kıblesini, yolunu ve istikametini Allah’a (c.c.) çevirmesi demektir. Ancak Kur’an ayetlerindeki manasıyla Allah’a karşı doğru olmaktan kasıt, Allah’a imanının ve bağlılığın tüm gereklerini yerine getirmek, elest bezminde verilen sözü doğrulamak, O’nun emir ve yasaklarına riayet etmek demektir. Nitekim Allah

yolunda cihat edenler ve bu uğurda canını ortaya koyan şehitler Allah’a verdikleri söze sadık kalanlar olarak nitelenmiştir: “Mü’minlerden öyle adamlar vardır ki, Allah’a verdikleri söze sâdık kaldılar.”(Ahzâb, 33/23)

Açıklamasını yaptığımız ayet-i kerimede doğruluk vurgusunu öne çıkarttık. Ancak ayette yer alan iman, amel ve ahlaka dair her bir vurgu, doğruluğun sözde değil özde olmasını, müminlerle bütünleşmesini, Allah’ın huzuruna erdemli, takvalı ve doğru olarak çıkabilmenin çaba, emek, gayret ve özveri gerektirdiğini göstermektedir. Bu ayetten de anlaşılacağı üzere Allah katında “doğru” sayılabilmek ve onun huzuruna “doğrular” olarak çıkabilmek için erdemli, takvalı ve iyi olmak, inanç esaslarına iman etmek, muhtaçlara yardımda bulunmak, namazı kılıp zekâtı vermek, verdiği tüm sözleri yerine getirmek ve zorluklara karşı sabırlı olmak gereklidir. Bütün bu ilkelere riayet eden ve sıdk ile yerine getiren kimse ahirette büyük bir mükâfata erişeceğini bilmelidir. “Allah şöyle buyurur: “Bugün doğrulara doğruluklarının fayda vereceği gündür. Onlar için, ebedî kalacakları ve altından ırmaklar akan cennetler vardır. Allah onlardan hoşnuttur, onlar da O’nun rızasını kazanmaktan ötürü mutludurlar. İşte büyük kurtuluş budur.” (Mâide, 5/119)

“”
Bir Müslüman için toplum içerisinde sahip olması gereken en önemli vasıflardan biri güvenilir olmaktır. Güvenilir olmanın yolu da doğru ve dürüst olmaktan geçer.

DUA İLE GELEN BEREKET

Arş. Gör. Ayşe SAĞLAM
Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُؤْتَى بِأَوَّلِ الثَّمَرِ فَيَقُولُ
« اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي مَدِينَتِنَا وَفِي ثَمَارِنَا وَفِي مُدُنِنَا وَفِي صَاعِنَا بِرَكَّةً مَعَ بَرَكَةٍ »
ثُمَّ يُعْطِيهِ أَصْغَرَ مَنْ يَحْضُرُهُ مِنَ الْوُلْدَانِ

(Ebu Hureyre anlatıyor:) Resulüllah'a (s.a.s.) (Medine'de) yılın ilk mahsulü getirildiğinde "Allah'ım! Şehrimize, meyvelerimize, ölçü ve tartımıza bereket üstüne bereket ihسان eyle!" diye dua eder, sonra o meyveyi yanında bulunan çocukların en küçüğüne verirdi.

(Müslim, Hac, 474)

H z. Peygamber (s.a.s.), ahiret saadeti için gönderilmesinin yanı sıra dünya hayatının huzurunu tesis etmek için de gönderilmiştir. Bu meyanda iyiliğin, güzelliğin, hayrın ve nihayet bereketin Müslümanların hayatında olması için sürekli telkinlerde bulunmuş ve Cenab-ı Hakk'a ilticada bulunulmasını öğütlemiştir. Nitekim İslam dininin nihai çağrısı bekâ âlemi için olsa da dünya hayatını da önemsemiş

ve en güzel biçimde şekillendirilmesinin yollarını göstermiştir.

Bereket, "iyi ve hoş karşılanan şeylerin süreklilik arz etmesi"ne denilmiştir. Söz konusu olan şey maddi olduğunda "mevcudiyetini devam ettirmesi, bol ve verimli olması", manevi anlamda ise "saadet, kutlu olmak, mübarek" gibi anlamlara gelmektedir. Bereketin olduğu her şeyde ilahi bir yardım ve hayrın

bulduğuna inanılmıştır. Bereketteki çokluk ve genişlik somut anlamda maddi bir bolluk olabileceği gibi özünde manevi bir hayrın bulunduğu artma ve çoğalma kastedilir. Hatta bunların da ötesinde bereketin, içine girdiği her şeyde yarattığı tatmin duygusu ve kanaat hissi, bu kavramın en mümeyyiz vasıflarındandır.

Ebu Hureyre'nin (r.a.) anlattığına göre, "Ashab, mevsim başında ilk yetißen

meyveyi Peygamberimize (s.a.s.) getirirdi. Efendimiz de o meyveyi aldığında şöyle dua ederdi: 'Ey Allah'ım! Bizim meyvelerimize, memleketimize, müdd ve sa' (adındaki ölçeklerimize) bereket ihсан eyle. Ey Allah'ım! İbrahim (a.s.) Sen'in kulun, dostun ve elçindir. Ben de Sen'in kulun ve Resulünüm. O, sana Mekke için dua etmişti. Ben de Sana onun Mekke için yaptığı duanın benzeri ve bir misli fazlası ile Medine için dua ediyorum.' Sonrasında çevrede görebildiği en küçük çocuğu çağırır ve meyveyi o çocuğa verir. (Müslim, Hacc, 85)

Hz. Peygamber (s.a.s.), dualarında bereket kavramına sık sık yer vermiştir. Bu hadis-i şeriflerde de görüldüğü üzere yılın ilk mahsulü kendisine getirildiğinde Medine yani içinde yaşadıkları şehir ile çıkan mahsuller için ve kullandıkları ölçü birimlerinin bereketine yönelik dua etmektedir. Malumdur ki yaşamın idamesi için güvenli bir mesken ve yiyecek-içecek gerekmektedir. Buradaki hadiste Hz. Peygamber'in (s.a.s.) şehre, mahsullere ve bunları ölçen ölçüm birimlerine yönelik ettiği dua, bereket kavramının önemini kavramamıza yardımcı olmaktadır. Zira berekette görünenin ötesinde manevi hayırlar ve kanaate yol açan itminan vardır.

Resulullah'ın (s.a.s.) bereket için ettiği duanın akabindeki davranışı da son derece önemlidir. O, duadan sonra çevresindeki en küçük çocuğu çağırarak getirilen mahsullerden ona ikram ederdi. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) çocuklara merhameti, ilgisi, sevgisi ve ayrıcalıklı davranışlarına dair sayısız örnek bulunmaktadır. Ancak burada dikkat çeken husus, bereketin inmesi için Cenab-ı Hakk'a ilticasının hemen akabindeki bu davranışı, âdeta duanın makbul olması için yapılmış en latif ikram mahiyetindedir.

Hadisten çıkarılacak bir diğer hikmet ise Hz. Peygamber'in (s.a.s.) zımnem doğal yaşam alanlarının devamına yönelik ettiği duadır. Bu bağlamda hayatı boyunca çevresini yeşillendirmek için ağaçlandırılması ile yakından ilgilenmiş ve toprağın ekilip biçilmesine teşvik etmiştir. Bir hadisinde: "Bir kimse, bir ağaç diker de o ağacın

Barındığımız ve güvende olduğumuz şehirlerimize maddi ve manevi bereketlerin yağması için edilen dualar toplum huzurunu sağlar. Bu ise bireylere, diğer canlılara ve çevreye sirayet eder.

meyvesinden bir insan veya bir yaratılmış yere, bu yediği o ağacı diken için sadaka olur." buyurmaktadır (İbni Hanbel, VI, 444). Buna göre bereketin hasıl olmasından evvel, ürünün topraktan mahsul elde edilecek hâle getirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle tüm canlıların yararlanması için toprağın ekilip biçilmesi ve yeşil bir çevre oluşturmak için ağaçlandırma faaliyetleri sadaka-i cariyeye hükmündedir. Hatta öyle ki insana, kıyametin kopacağını bilse dahi elindeki fidanı dikmesi öğütlenir (Buhari, Edebü'l-müfred, 168).

Hayatının her alanını dua ile bezeyen Efendimiz (s.a.s.), burada da bereketli bir hayatın sırrını vermektedir. Barındığımız ve güvende olduğumuz şehirlerimize yağması için edilen dualar toplum huzurunu sağlar. Bu ise bireylere, diğer canlılara ve çevreye sirayet eder. Bunun yanında toprağın sürekli işlenmesi ile dünyanın imar edilerek sonraki nesillere verimli bir çevre bırakılması sağlanmış olmaktadır. Alınan mahsulleri doğru ve dürüst yollarla ölçmek suretiyle bolluk niyazında bulunulması öğütlenir. Nihayet elde edilen gelirden ikram etmek ve bunda da önceliği çocuklara, ihtiyaç içinde olanlara vermek hiç şüphesiz bereketin artmasına vesile olacak amellerdendir.

EĞRİSİ

Vehamet
Tiyo
Baş kahraman
Kapıkulu
Ön görü

DOĞRUSU

Vahamet
Tüyo
Başkahraman
Kapı kulu
Öngörü

TAKVİM YAPRAĞI

Renkli fotoğraf icat edildi.
(3 Nisan 1906)

Mimar Sinan vefat etti.
(9 Nisan 1588)

Türkiye internete bağlandı.
(12 Nisan 1993)

RTÜK kuruldu.
(20 Nisan 1994)

TBMM açıldı.
(23 Nisan 1920)

? MERAK EDİYORUM

Farklı Ten Renkleri Nasıl Oluşur?

Esmer, kumral, sarışın, siyah, beyaz... İnsanlar farklı tonlarda farklı ten renklerine sahip olabiliyor. Peki, ten rengini belirleyen etken ne? Ten rengini belirleyen, deride bulunan melanin pigmentinin türü ve miktarı. Melanin; derinin epidermis tabakasında bulunan, melanosit hücreleri tarafından üretilen, derimize, gözümüze, saçımıza renk veren pigmenttir. Cilde kahverengi-siyah renk veren (eumelanin) ve sarı-kırmızı renk veren (pheomelanin) olmak üzere iki türü vardır. Tenleri koyu renk olan insanların cildinde eumelanin üretimi daha fazlayken pheomelanin üretiminin fazla olduğu kişiler açık tenlidir. Bunun dışında, pigment miktarının ve melanosit hücrelerinin sayısının azlığı, ten renginin açık olmasına neden olur. Bu pigmentlerin türü ve miktarı genler tarafından belirlenir.

NELER OLUYOR HAYATTA?

5 Bin Metrekareden Büyük İnşaatlara Yenilenebilir Enerji Şartı

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca hazırlanan ve önümüzdeki günlerde yayımlanması planlanan yönetmelik değişikliğiyle "Neredeyse Sıfır Enerjili Binalar" konsepti, aşamalı olarak zorunlu hâle getirilecek.

Buna göre 1 Ocak 2023'ten itibaren, bir parseldeki toplam inşaat alanı 5 bin metrekareden büyük olan tüm binalar, enerji performans sınıfı en az "B" olacak şekilde inşa edilecek. Ayrıca bu binaların, kullandığı enerjinin en az yüzde 5'ini güneş enerjisi paneli, rüzgar enerjisi, ısı pompası gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılaması zorunlu olacak.

Bu yapıların hâlen "C" olan asgari enerji performansının "B"ye çıkarılması ile ısı yalıtımında kullanılan yalıtım malzemesi kalınlıklarında da en az 2 cm artış olması gerekecek. Yani asgari ısı yalıtım malzemesi kalınlıkları, İstanbul'da 5 cm'den 7-8 cm'ye, Ankara'da ise 6 cm'den 8-9 cm'ye çıkacak. Ayrıca pencerelerin ısı yalıtım değerleri iyileştirilecek.

Bu sayede binaların ortalama yüzde 25 daha az enerji tüketmeleri sağlanacak. Yapılan düzenleme gereği, 1 Ocak 2023'ten itibaren projeleri buna göre hazırlanmayan binalara ruhsat düzenlenemeyecek.

BİR ACAYİP KELİME

Fotofobi

Fotofobi, parlak ışığın gözleri ciddi anlamda rahatsız etmesidir. Hafif durumlarda kişi sadece gözlerini kısma ihtiyacı hissederken daha ciddi durumlarda gözde ağrı hissi oluşturabilmektedir.

Fotofobi, göze ait ve göz dışı nedenler olarak iki ana başlık altında incelenir. Göz içi iltihaplanmaları (üveit), kornea çizilmeleri, kornea dokusu iltihabı (keratit), katarakt, konjonktivit, göz kuruluğu göze ait fotofobi nedenleridir. Menenjit, subaraknoid kanama (bir beyin kanaması türü), beyin dokusunun mikrobik iltihaplanması (ensefalit) ise göz dışı nedenlerdir. Bunun dışında "Doksisiklin" ve "Tetrasiklin" adı verilen antibiyotik grupları; kalp yetmezliği, bazı karaciğer ve böbrek hastalıklarında kullanılan, vücutta su birikimini önleyen "Furosemid"; sıtma tedavisinde kullanılan "Kinin" de fotofobi sebepleri arasındadır.

MUAZZAM BİR AN, BİR DERDE BİN DERMAN: KADİR GECESİ

■ **Yavuz Selim YEDEK**

Bursa İl Müftülüğü Din Hizmetleri Uzmanı

İçimiz kırılmışlıkların viranesi ve dökülmüş umut ağacımızın meyveleri, tükenmişken her yanımızda bahar, nefsimizin inadına belki de son kez ışığa doğru hamle yapma fırsatıdır Kadir Gecesi!

Hz. Âdem, Nuh, Yunus, Eyyub, Meryem, İsa ve Yakup (a.s.) gibi; Hz. Yusuf'un kıssası, Musa'nın asası, İbrahim ve İsmail'in yasası, Hızır'ın seyahat rotası da ilk defa bu gece inzal olan kitapta anlatıldı.

Yaratılıştan sonsuzluk yurduna uzanan ve birinden nur (cennet) birinden kir (cehennem) akan çift oluktan ilk defa bu gece bahsedildi. Kim hangisinden isterse Allah (c.c.) onu verecektir. Habil'den taraf olana cennette köşkler inşa edilecektir. Kabil ise nârın tam orta yerinde bir alaz olarak kalacak ve dostlarını isteyecektir şeytandan.

İnsan kendini bulsa kâinatı keşfedecekti. Kendini dahi bulmayı başaramayan kişi, nasıl bulacaktı ki bu geceyi?

Buldu diyelim, kendi kıymetini bilmeyen Kadri nasıl bilip de anlayacaktı? Bütün insanlığa açılan huzur kaynağı Kadir Gecesi'nin ne olduğunu biz nereden bilebilirdik Rabbimiz bildirmeseydi: "Şüphesiz, biz onu (Kur'an'ı) Kadir Gecesi'nde indirdik. Kadir Gecesi'nin ne olduğunu sen ne bileceksin? Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır." (Kadir, 97/1-3)

Beden bir yıl ise kalbidir Kadir Gecesi. Kendisini ve birlikte diğer tüm geceleri aydınlatan bir kandil, Kur'an'da işaret edilmiş, son Peygamber (s.a.s.) tarafından ipuçları verilmiş saklı ve kutsal bir hazinedir.

Anlam ve irfanın, havadaki oksijen misali, bir anne şefkatiyle hayatı kucakladığı bir gecedir. Dünyanın tüm ağırlıklarının ruhun omuzlarından atıldığı, pas tutan merhametin her türlü hırstan arındırılarak yeniden çiçek açtığı, Rablerinin izniyle sabaha kadar meleklerin yeryüzüne

akın etmesidir. Kadir Gecesi, Kur'an'ın girdiği kalbin karanlık olmadığını, orada meleklerin boşluk vermeksizin bir arındırıcı olarak misafir olduğunu müjdeleyen bir sevindirici haberdur.

Peki, neden "Kadir Gündüzü" değil de "Kadir Gecesi" diye kalbimizden geçirecek oluyoruz. O anda yetişiyor Hz. Mevlana ve kandili yakıyor: "Sen göklere mensup bir kişi isen, bil ki; gök kapıları geceleyin açılır, bahtlar gece uyanır. Geceleyin yürü ki, yollar geceleyin alınır; menzillere geceleyin varılır..."

Bütün insanlığı kuşatan merhamet esintisi Kadir Gecesi'nin ne olduğunu biz nereden bilebilirdik, Rabbimiz bildirmeseydi: "Melekler ve Ruh o gecede, Rablerinin izniyle her türlü iş için iner de iner. O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir." (Kadir, 97/4-5)

On iki basamaklı bir merdivenin en üst basamağıdır ramazan. O, artık sultandır; son ve en üst

basamaktır seferde olan için. Çünkü onun kalbinde Kur'an vardır. Yılda bir kez aşılır onun zorlu yolları ve ancak ulaşılır. İçinde bir şifa saklanmıştır bu son basamakla girilecek muhit için ve oruç olarak çıkar müminlerin karşısına. Oruç, fukaraya sofraya olur, zengine şükür vesilesi.

Ramazani sultan eden, Kadir Gecesi'dir. Kadir Gecesi'ni bin geceye bedel kılan ise Kur'an'dır. Bu bize gösterir ki Kur'an bir bedene indirildiğinde o beden sultan olur. Kur'an bir kalbe indirildiğinde o beden bin cana bedel olur. Artık böyle bir imanın imar ettiği bedende saklanmış ruh için Cebrail (a.s) ve melekler mekân kurar ve ayrılmazlar. Her türlü işinde bu gönülle beraber olurlar. O ruhun gecesi yoktur artık. Tan yeri gibi karanlıklardan arındırılmış bir müjdedir girip çıktığı her yere. Ondan sadece ferahlık nüfuz eder.

İrfan trenini kaçıranlar için yavaşlatır zamanı bu gece ve seslenir taliplisine: "Bütün kapılar açık, gönül kapılarını aç ve sen de gir dostlar meclisine ey âşık, vagonlarına yazı yazılmasa da yolda olan okur Ramazan'ın nurlu mesajlarını. Onu ancak

arayan bulur. Uyanık bir hâlde, dikkatle Rabbinin rızasını takip edenler ancak fark eder. Kaç tanesi gelip geçti ömründen, bari bu sefer kaçırma..."

Üç ay süren ince bir elemenden sonra bu geceye ulaşanlar çok bahtlıdır. Bu gece, alın terinin helalliğini göstericesine emeğe işaret eden bir muazzam andır. Hazinelelerin itina ile saklanmasına kim itiraz edebilir. Ulu orta bırakılmamıştır hiçbir maden. Kim bilir belki de bu yüzden arayanlar için saklanmış bir hazinedir Kadir Gecesi.

Kadir Gecesi; ilimle, bilimle, irfanla harmanlanmış uyanık bir kalple arayanlar için böyle konumlandırılmış; namazla, oruçla, tövbeyle, fitreyle, zekâtla, sadakayla ve duayla manevi basamakları tırmananlar için bir hediye olmuştur.

Öncekiler gibi elden kaçırılmak istemez ve seslenir kendini arayana Kadir Gecesi: "Ey hep erteleyen, bir sonrakine garantin yok, gel karar ver bende; beş vakit namazınla miraca yükselsin ruhun, yanına alamayacakların için tükettiğin ömür yetmez mi, gel uyma nefsinin tembelliğine, at şeytanın üstüne attığı ağır yükleri, kin tutma, hırslarından vazgeç, Allah rızası için kimseyle

küs olma, koş sen kap bütün bereketi!

Affetmenin ferahlığını iste Latif olan Rabbinden. Karar ver; seherleri uyanık ol, geceleri duada ol. Senin uykun, işlediğin günahlar için hiç kaçmadı. Daha anlamadın mı; kadrin, Rabbinledir. O ne kadar hayatındaysa sen o kadarsın, cennetin de o kadar. Kıymet vermeyene hürmet edilir mi? Rabbinin rızasını erteleyip kıymet verdiğin, üstüne titredüğün ne varsa seni terk etmediler mi, o zaman nereye böyle? Gel ben şahit olayım sana. Gel bende diril ki Kur'an açılsın sana, sen de açıl Mevlana..."

Kadir Gecesi'ni, Resulullah (s.a.s.) haber vermeseydi, ne zaman arayacağımızı biz nereden bilebilirdik: "Kadir gecesini ramazanın son on gününde arayınız." (Buhari, Fadlülleyletü'l kadr, 3) O zaman bize sabırla beklemek düşer, aramak ve buldursun diye yalvarmak Allah'a.

Emanet edilen söz burada bitmiş ve yerini yakarış almıştır artık: Ey havf, uykularımı kaçır; ey reca, içimde yeşer; ey af bana da uğra; ey sükûnet, beni de arındır. Bak bir "Kadir" daha kendi geliyor!

ZEKÂT: AİLE BOYU ARINMA

■ **Gülsüm SOYDAN**

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzman Yardımcısı

Fakirlik ve zenginlik, ast-üst hâli değil sadece birer imtihan türüdür. Farklı kabiliyetlere sahip olan insanların kimine daha çok mal mülk verilir kimine daha az. Bu pencereden bakıldığında yeterli donanımı olan için imtihanın çeşidi sonucu değiştirmez. “*Ne varlığa sevinirim / Ne yokluğa yerinirim*” dizelerinde Yunus Emre de varlıkla yokluğu eş değer görür. Öte yandan, varlıkla imtihan, yoklukla imtihana göre daha çetindir. Cenab-ı Hakk’ın varlıkla imtihan ettiği insanlar, çoğu zaman servetini, kendi başarısıyla kazandığını ve hak ettiğini düşünür. Allah’ın ona olan lütfunu unuttur ama fakire gelince “Allah versin.” der. Bilmez ki Allah’ın lütfu, bazen insanların eliyle takdim edilir: “Onlara, ‘Allah’ın size verdiği rızıktan başkaları için de harcayın.’ dendiğinde, inkârcılar müminlere derler ki: ‘Dilese Allah’ın doyuracağı kimseleri biz mi besleyeceğiz!..’” (Yâsîn, 36/47) Hâlbuki Allah, fakirleri doyurmayı dilemiş ve âdeta insanı buna vekil kılmıştır. Bu vekaletin bilincinde olanlar, fakirleri “isteme” zilletine düşürmeden nesiller boyu

insan onurunun korunmasına katkıda bulunmaktadır. Domino etkisi oluşturacak nesillerin ilk parçası ise kendi çocuklarımızdır.

Haksız kazanç, sadece hırsızlık, gasp, faiz gibi yollarla elde edilmez. Zekâtı verilmemiş mal varlığı da haksız kazanç içerir. Zira asgari zenginlik ölçüsüne ulaşıp da bir yıl boyunca öylece duran birikimimizde fakirin hakkı vardır. Fıtratını koruyan bir kimse, zekâtla arındırılmamış bu bulanık suyu kendisi içmeyeceği gibi ailesine de içirmek istemez. Dolayısıyla zekât, her ne kadar ferdî bir ibadet gibi görünse de sonuçları itibarıyla aileyi etkiler.

Belki açlıktan uyuyamayan bir çocuğun yemek parası, kolumuzu süsleyen bileziktedir. İnsanların çizdiği sınırlarda donarak ölen göçmenleri yola düşmeye mecbur bırakmayacak sermaye, türlü türlü mevduat hesaplarında ölü gibi yatmaktadır. Dolaba sığmayan ayakkabılarda, bir ayakkabıyı sırayla giyen kardeşlerin hakkı vardır. Montundaki yırtığı gizlemeye çalışan kız çocuğuna güzel bir mont versek de o utancı silemeyiz gönlünden.

Fakirlik, dinin teşvik ettiği bir statü değildir. Servet sahibi olmak yasaklanmamıştır. Zekâtı verilen servet, meşru hâle gelir. Haram ürünlerden zekât verilememesi de insanı helal kazanca sevk eder. Hz. Peygamber (s.a.s.), Allah’ın (c.c.) kendisine verdiği zenginliği ihtiyaç sahipleriyle paylaşan kimsenin imrenmeye değer olduğunu buyurmuştur (Buhari, Zekât, 5).

Zekât sadece mal varlığının şükürü değildir, her nimetin; aklın, zamanın, gençliğin de zekâtı vardır. Her bir ibadet zekâtla aynı kaynaktan beslenen bir şükür biçimidir.

Zekât, şükürün kanıtı, şükür ise imanın ta kendisidir. “Biz insana doğru yolu gösterdik. Artık ister şükreder; isterse nankörlük eder.” (İnsân, 76/3) ayeti de bunu vurgular. Demek ki nimetin kimden geldiğini ve kimin uğruna harcanacağını bilmek de imandandır. Zekât, Müslüman’ın arması/ yaka kartıdır. Zekâtını veren Müslüman’a, Allah’ın ve Resulü’nün bereket vaadi vardır. O hâlde ailesi için daha çok kazanç isteyen, zekât mükellefi ise önce kendisi tohumu toprağın altına bırakmalıdır. Sonra güneşini, suyunu, havasını eksik etmezse tohumu filizlenir, ağaç olur, hem ağacın meyvesinden yer hem de gölgesinde dinlenir. Çocuklara ağaç budamayı öğretirken zekâtı anlatmanın tam vaktidir.

Zekâtla sadece mal varlığının şükürü değil, her nimetin; aklın, zamanın, gençliğin, güzelliğin de zekâtı olacağı anlaşılır. Nitekim Allah Resulü’nün, “Her şeyin bir zekâtı vardır. Bedenin zekâtı da oruçtur.” (İbn-i Mâce, Sıyam, 44) hadisi, aslında her ibadetin, zekâtla aynı kaynaktan beslenen bir şükür biçimi olduğunu gösterir. Zekât okulunda yetiştirilen çocuklar, paylaşmayı öğrendiği için nimet bağımlısı olmaz. Annesi Meryem’in kucağında bir mucize eseri konuşarak “Yaşadığım sürece Allah bana namazı ve zekâtı emretti.” (Meryem, 19/31) diyen İsa peygamberin örneğinde,

küçüklükten itibaren namaz ve zekât bilinciyle aşılanır çocuklarımız.

Din, insanın canına ve malına kastetmiş değildir. Bilakis, ideal olan hayat tarzına, dünya ahiret saadetine ulaştıracak davranışları kazandırmak için farz olan ibadetlerle âdeta zorunlu prova yapılıır. Zekât emrini yerine getiren Müslüman, bir toplum içerisinde yaşadığını ve kazancını o topluma borçlu olduğunu unutmamıştır. Yoksa verilen zekâta yüce Allah’ın ihtiyaç duymadığı muhakkak. Nitekim başa kakılan, gösteriş için verilen sadakadan ziyade güzel bir söz O’nun katında daha kıymetlidir (Bakara, 2/262-264). Rızkı veren, Allah olduğuna göre o rızkı

nereye nasıl harcayacağımızı da O belirler. Çocuğumuza harçlık verdiğimizde dahi o harçlığın nereye harcandığına karışmıyor muyuz? Bütün bunlar, ona güzel davranışlar kazandırmak ve onun iyiliği için değil mi? İhtiyaç sahiplerine infakta bulunmanın bir amacı da, kendi iyiliğimizdir (Teğâbün, 64/16). İnsan kendi iyilik halesi, ailesini de aydınlatır. Bu iyiliğin tek düşmanı ise bencillik ve cimriliği fısıldayan nefistir. Cengiz Numanoğlu’nun da şiirinde konu edindiği gibi:

*Bağ bahçede, hasat vakti gelince;
Hesaplar yapmışım, inceden ince,
Lâkin, Allah için zekât denince;
Elimi bağlayan.. Nefsimmış
meğer...*

YALNIZLIK KORKUSU

■ **Betül Nesibe ÖZKARS**

Klinik Psikolog

Bir ebeveyn olarak çocuğumuza verebileceğimiz en büyük hediyelerden biri kendi duygularını tanıma, duygularıyla kalabilme ve duygularını düzenleyebilme becerisini öğrenmeleri olabilir. Aynı zamanda sağlıklı bir yetişkin olarak da sahip olmamız gereken becerilerden ve terapinin köşe taşlarından biridir, zor duygularla kalabilme becerisi. Hayatın ve ilişkilerin küçük bir sahnesi olan terapi odasının duvarlarında sık sık yankılanan bu zor duygulardandır, yalnızlık, yalnızlığın korkusu.

İnsanın nihayetinde yalnız olduğunu savunur bazıları. Bu, bir anlamda doğruyken bir anlamda da hatalıdır. İnsan temelde kendisiyle baş başadır. İlk nefesinden son nefesine kendisine eşlik edecek yegâne kişi kendisidir. Bu sebepten insanın kendisiyle sahici bir ilişki kurması, kurduğu ilişkiye emek ve değer vermesi sağlıklı bir ömür için oldukça gereklidir. Kişinin kendisine yaptığı bu yatırım, bencilliğin tam aksidir, kurduğu diğer bütün ilişkilere nazaran en kıymetli yatırımdır esasında. İnsanın kendiyi kurduğu bu biricik ilişki, diğer insanlarla ilişkisini belirleyici bir faktördür. Dolayısıyla yalnız kalabilme becerisi, insanın kendisiyle kalabilme becerisiyse eğer evet, hepimiz biraz yalnız olmayı öğrenebilmeliyiz.

Öbür yandan insan tamamen yalnız olmak

için yaratılmamıştır. Erken yaşlardan itibaren sosyal bağların, kişinin fiziksel, duygusal hatta nöropsikolojik gelişiminde oldukça etkili olduğu ve sosyal desteğin ruhsal her türlü bozukluğa karşı koruyucu olduğu bilgisine bilimsel araştırmalar sayesinde sahibiz. Duygusal temasa ihtiyacımız, suya ihtiyacımız kadar tabii. Yalnız kalabilme becerisi yalnız olmak zorunda olduğumuz anlamına gelmiyor. İşin ironik tarafı da bu, yalnız kalabilme becerimiz ne kadar sağlamsa sağlıklı ilişki kurabilme becerimiz de o derece güçleniyor. Çünkü kendimizle ilişkimiz yolunda olduğunda ilişkide kalmamızın sebebi yalnızlık korkumuz olmayacaktır. Yalnızlık korkusu ilişkide kalmaktaki temel motivasyon oluyorsa kişinin kendisine sorması gereken bazı ciddi sorular var demektir.

Yalnız kalmaya tahammülsüz olmanın varacağı en tehlikeli duraklardan birinin bağımlı ilişkiler yaşamak olduğunu söyleyen biri iddialı konuşmuş olmaz. Yalnızlık korkusu bazen öyle dayanılmaz olur ki toksik olduğu aşikâr olan ilişkilerden kurtulamayız. Besleyen bir ilişkide olmak bir yana, zarar da veriyor olsak, zarar da görüyor olsak seçeneğin diğer ucundaki yalnızlık bazen öyle korkutucu olur ki kendimiz için doğru seçimi yapmak radikal bir karar gibi görünür. Korku bizi tutsak eder. Toksik ilişkilerin içindeki bu debelenme, tünelin ışık veren ucundaki kaliteli ve besleyici

ilişkileri yaşama ihtimalini de söndürmektedir.

Yalnızlık korkusunu yenmekteki ilk adım olarak yalnızlığın kendi hikâyemizdeki mana bulma biçimini mercek altına alabiliriz. Yalnız olmak benim için ne demek, yalnız biri nasıl biridir? Güçsüz müdür, değersiz midir, çaresiz midir? Kendi hikâyeyize baktığınızda yalnızlık korkusuyla ilgili kırılma noktalarınızı bulmak da yalnızlığın manasına ulaşmakta bir basamak olabilir. Zihninizin geriye doğru akışına biraz izin verdiğinizde sizi şaşırtacak anılar yüzeye çıkabilir. Belki dışlandığınız bir ilkokul anısı, belki siz küçükken dünyaya gelen bir kardeşin içinizde meydana getirdiği hisler, belki iş yerinde uğradığınız mobing, belki evlendiğinizde eşinizin ailesiyle yaşadıklarınız... Sizi yalnız hissettiren ve dahası yalnızlıktan bu kadar korkutan ne olabilir? İşte yalnızlığın kişisel tarihinizdeki biricik yerini anlamlandırmaya başladınız bile. Zira farkındalık bilinç dışı örüntülerin en büyük şifasıdır. Yalnız kalabilme becerisi ve kendimizle sahici ve samimi ilişki kurmanın şifasından zaten bahsetmiştik. Her gün on dakika kendinizle baş başa kalma gayreti gösterin ve neler olduğunu yargılamadan gözlemleyin. Önceleri bu egzersiz zor olabilir, sadece gelen duyguları deneyimleyin ve bu tecrübenin sizi nereye götürdüğünü izleyin.

Özelde yalnızlık ve genelde bütün zor duygularla ilgili hatırlamamız gereken şey, bu duygulara tahammülümüzün acıyla kalabilme becerimizin ne kadar sağlıklı olduğuyula ilişkili olmasıdır. Acıyla kalabilme becerisi, modern zaman insanına verilen “En değerli sensin, bütün istediklerini hak ediyorsun, hazlarının peşinden koşmalısın.” mesajlarından oldukça başkadır, farkındayım. Bu cümleleri yenileriyle değiştirdiğimizde başımıza gelen zor olaylarla başa çıkmamız ve hissettiğimiz zor duyguların içinden geçmemiz daha yumuşak olacaktır; “Herkes kadar değerliyim, istediklerimin bazıları olabilir ve bazıları olmayabilir, bu neyi hak ettiğimle ilgili değildir, her isteğimin gerçekleşeceğini bana kimse vadetmedi.” Elbette zaman zaman yalnız hissedeceğimiz ve elbette zaman zaman yalnız hissetmeliyiz. Yalnızlığı tanıdığımız ve bildiğimiz oranda ilişkilerimizdeki temastan lezzet alabiliriz. Ya hiç yalnız hissetmeseydik, meydana gelecek felaketi düşünebiliyor musunuz? Yalnızlık hissetmemize izin vermeliyiz, yüreğimizde yalnızlığa da yer açmalıyız ki birlikteliklerimizin tadına varabilelim. Ezcümle, yalnızlığa izin vermeyi öğrenmek, kendimizle ilişkimize yatırım yapmak, yalnızlık korkumuzun temellerini keşfetmek hayat kalitemizin yükselmesine destek olacaktır.

BİR ŞEHİT EMANETİ, SAFİYE

■ Büşra AR ŞİŞMAN

Safiye eve yaklaştığında 1940 yılının sıcak bir temmuz günü daha akşama kavuşmak üzereydi. Güneş yakıcılığını yitirmiş ve karşı dağların ardına doğru meyletmmişti. Kalan son ışıkları ile şefkatli bir anne gibi son kez ovaların, dağların sırtını sıvazlayarak batmaya hazırlanıyordu. Safiye tarlaya çalışmaya giden işçilerin başında, tarla sahibi olarak bulunur, hem yemeklerini verir hem de onlarla birlikte var gücüyle akşama kadar çalışırdı. Eve girmeden elini yüzünü yıkamak için evin önündeki pınara yöneldi. Bu küçük köy pınarının suyunu büyük dedeleri dağdan bulup buraya kadar getirmişti. Yazın buz gibi, kışın ise ılık akardı bu su. Tadı çok güzel olduğu için köylünün hepsi içme suyunu buradan götürürdü. Aynı zamanda köyün nabzının atışını da tutardı bu küçük pınar. Ne olmuş ne bitmiş, kızlar gelinler bu çeşme başında havadis verirdi birbirine.

Safiye, pınarın suyu ile ferahlayınca ne kadar yorulmuş olduğunu fark etti. Bacakları onu yarı yolda bırakacakmış gibi geldi bir an. Kendini var gücüyle evin serin ve hafif karanlık sofasına attı. Tam oturmaya niyet etmişti ki

merdiven başına sıra sıra dizilmiş kovalara ilişti gözleri. Belli ki akşamın son görevi de onu bekliyordu.

Yine de çömeldi olduğu yere ve sırtını kireçli kerpiç duvara verdi. Gözünü duvarda asılı duran av tüfeğine dikti. Gözleri duvarda olsa da gönlü maziye kayıp gitmişti bile. Bir yıldır askerde ve şu an Safiye bilmesede de iki yıl daha askerden dönemeyecek olan kocasını düşündü. İçi ürperdi, belki şu an o da can yoldaşını düşünüyordu da kalbinin kalbine değiştiğini hissetmişti. Eşi, bu evin en büyük oğlu Abdurrahman, hislerini içinde yaşayan, konuşmayı pek sevmeyen, sessiz bir gençti. Evin, bağ bahçe ve tarlaların işleriyle çoğunlukla o ilgilenirdi, işlerin ekserisi onun omuzlarındaydı. Babasından ziyade annesine benzerdi Abdurrahman. Beyaz kırmızı bir tene ve güçlü bir vücuda sahipti. Ama tüm bu soğukkanlı duruşun arkasında içli bir sanatkâr vardı. Şiiri ve hat yazmayı sever, camilerin iç süslemelerini ve hat yazılarını severek yapardı. Eskilerin “İbadet de gizli muhabbet de” ilkesine sıkıca bağlı olan bu genç, belki eşine bir kere bile sevgisini alenen göstermemişti ama yine de aralarında nikâh

ile mühürlenmiş sağlam bir sevgi ve hürmet hissedilirdi. Eve bir gelin lazım olunca Abdurrahman'ın yaşının küçüklüğüne bakmadan daha 19 yaşındayken köyün en güzel kızı Safiye ile evlendirdiler. Ağırılığınca altın veririz diyenlere bile yar olmamış bu güzel kızın Abdurrahman'a eş olmasının bir anlamı vardı elbet. Safiye'nin babaannesini hiç kimseye değil sadece kendi kardeşinin oğluna emanet edebilirdi onu. Böylelikle iki genç birbirine hem hayat arkadaşı hem can yoldaşı oldular. Askerlik çağı geldiğinde ise Abdurrahman evlat sahibi, koca çiftliği çeviren bir yiğit adam olmuştu. Askere gitmesiyle birlikte ise sorumluluklarının çoğu Safiye'nin omuzlarına kalmış, evin hem gelini hem oğlu gibi her işe koşmaya, yetişmeye çabalar olmuştu.

Safiye'nin tam hayallere daldığı anda Hatice Ana, dokuma tezgâhının olduğu odadan ağır adımlarla sofaya çıktı. Beli bükülmüş bu yaşlı kadın, oğlunun, gelininin ve yine onların gelinleri Safiye'nin hürmette kusur etmediği, evin bereketi diye üzerlerine titrediği büyükanneleriydi. Savaş görmüş, yokluk yaşamış bu kadıncağızın tek oğlu olan

Mustafa, evde başka erkek kalmadığı için, annesine yoldaş olsun diye askere alınmamıştı. Geri kalan herkes, babası, eşi, oğulları hep vatanı müdafaa için şehit düşmüşlerdi.

Hatice Ana "Geldin mi yavrum?" dedi, titrek ve merhamet kokan bir sesle. "Ne ettiniz, bitti mi mercimeğin işi?", "Yok Hatcana, yarın biter inşallah." dedi Safiye, "inşallah"a tüm kalbiyle yapışarak. "Hatun annen ineklerin sütünü sağsın diye tembihlediydi, bahçeye gitmeden önce."

Çömeldiği yerden doğrulurken, "Nuriye ile çocuklar nerede?" diye sordu. Küçük görümcüsü Nuriye, yeğenini alarak annesinin peşi sıra bahçeye inmişti.

Safiye, inekleri de sağdı kendinde son bir güç toplayıp. Sonra abdestini alıp akşam namazına hazırlandı. Kayınbabası akşam namazını kılmadan oturmazdı sofraya. Bu namazı bekleme safhası Safiye'nin gün içinde tek soluklanma fırsatı oluyordu çoğu kez. Allah ne verdiyse sofralarına koyup şükrederek yemeklerini yemeden önce, bedenlerinin tüm yorgunluğunu alan namazla rahatlamak icap ederdi bu evde. İşte, köyün imamı ve müezzini olan kayınbabası, o davudi sesiyle başlamıştı bile ezana. Sesi öylesine gür ve güzeldi ki civar köylerden hatta ilçeden bile duyulurdu. Safiye, hürmetle dinledi ezanı. Ardından Osmanlıca yazılı Yunus Emre Divanı'nı aldı eline. Namaza durmadan bir ilahi

tutturdu içli sesiyle. Evde dalga dalga bu ses yankılandı, Hatice annesi, eve dönen Hatun annesi, Nuriye ve ciğerparesi, evin farklı köşelerinde bu sese kendilerini bıraktı ve ruhlarını dinlendirdiler.

Namazlar kılınmış, Sofi Mustafa eve gelmiş, yemek için sofraya oturulmuş, zaman zaman sükûnun, zaman zaman çocuğun civıltısının eşliğinde yemeklerini yiyorlardı. Bir anda evin kapısı hızlı hızlı yumruklanmaya başladı. "Açın kapıyı, jandarma!" sesinin şiddetiyle ev halkının içini korku kaplamıştı. Sofi Mustafa, vakarlı adımlarla kapıyı açtı, "Buyurun evlatlar." dedi aynı vakar ve sükûnetle.

"Mustafa Hoca, biz seni gözaltına almaktan usandık, sen Arapça ezan okumaktan usanmadın." dedi en öndeki asker, biraz öfke biraz da sitemli. "Olmuyor evladım, yüreğim kaldırmıyor, hadi varın gidelim amirlerinizin yanına, siz de zor durumda kalmayın." dedi, jandarmalara.

Sofi Mustafa, jandarmaların önüne düşüp gidince sofradaki herkes bir kenara çekilip derin bir sessizliğe büründü. Safiye, evladını uyutmak bahanesiyle odasına attı kendini. Gözünün ardı ardına süzülen damlalarını yazmasının ucuyla hızlı hızlı siliyor, korku ve merakla bakan evladına ağladığını belli etmemeye çabalıyordu. Ama göğsü bir körük gibi kabarmış, hızlı hızlı inip çıkıyordu. Evin köşesindeki çağlıkta yavrusunun ellerini, ayaklarını yıkayıp üzerini

değiştirip döşeğe yatırdıktan sonra, hemen seccadesinin başına geçti. Her darlıkta hacet namazı kılmak âdetiydi, gözyaşlarını özgür bırakarak namazını kıldı. İçi alev alev yanıyor, sıkıntı göğsünü darlıyor, öfke, hayal kırıklığı, şaşkınlık, karmakarışık duygular hücum ediyordu yüreğine. "Ya Rabbi! Bunun için mi ben erimi askere yolladım? Kapımıza jandarmalar dayansın diye mi çekildi bunca çile? Hele babam, yüzünü hiç hatırlamadığım babam, bunun için mi şehit oldu? Bunun için mi vazgeçti, eşinden, yavrusundan, tatlı canından? Ah babam can babam!" Saatlerce ağladı, gözyaşları seccadesini ıslattı... Ve evin reisinin her gözaltına alındığında olduğu gibi o gece de üç ayrı kadın, üç ayrı odada üç ayrı seccadeyi gözyaşıyla yıkadı.

Safiye'nin babası Hacı Abdullah, Dumlupınar şehidi idi. Kendisi üç yaşında, kardeşi Abdullah ise annesinin karnındaydı babası askere gittiğinde. Yıllar sonra köyden giden sekiz erden sadece biri dönmüş ve babasının şehadetine tanıklık ettiğini hüngür hüngür ağlayarak anlatmıştı Safiye'nin annesine. İşte o gün bugün Safiye, baba hasretiyle yanar, kayınbabası Sofi Mustafa'ya babası gibi sevgi duyardı. Bir babasını şehit vermişken, erinin asker yolunu bekleyedururken, kayınbabasının ezan okudu diye gözaltına alınması kahrediyordu Safiye'yi.

Kayınbabası bir gün sonra gelir, işi biraz şakaya vurur, "Özlemişler bizi komutan beyler, görüldük geldik." der, yine hayat kaldığı yerden devam ederdi. Sofi Mustafa, hem evin tek erkeği olarak gücünün yettiği her işe koşar hem köyün imamlığını yapar hem de Kur'an ı Kerim öğrenmek yasaklandığından alacakaranlıkta ev ev dolaşır, köyün çocuklarının dersini alır, onlara namaz dualarını ve elif bâ öğretirdi.

Gelini Safiye de arada fırsat bulursa köyün kadınlarına Kur'an okur, ilahiler söyler, dinlerini öğrenmelerine yardımcı olurdu. Safiye, çocukluğundan itibaren çok

güzel ve bir şehit emaneti olduğu için babaannesi hiç kimselere güvenemez, onu kendi gözünden bile sakınırdı. O günün şartlarına göre durumları iyi sayılan bir aile olduklarından, Safiye'nin eğitimi için babaannesi eve özel hocalar getirtmişti Safiye, hem Osmanlıca'yı hem Arapça'yı çok güzel bir şekilde bilirdi.

Dedesinden kalma Ahmediyyeler, Muhammediyyeler, Yunus Emre Divanı onun can dostu gibiydiler. Ne zaman dara düşse hemen birinden bir sayfa açar, yüreğini ferahlatırdı. Köyün kadınları bazen derdi ki ona iş yaparken, Safiye işi

biz yapalım, sen bize hikâyeler oku, ilahiler söyle, biz de seni dinleyelim.

İşte o akşam Safiye, hem okudu, hem ağladı. Hem ağladı hem okudu. Evin kireçli kerpiç duvarları da bir ruh gibi emdi içine bu gözyaşı ile yıkanan dokunaklı sesi. İnsanlar unutsa da duvarlar unutmadı o şehit kızının yürek dağlayan sessiz feryadını. Şimdi her okunan Arapça ezanda Safiye'nin yüreğinin yerine de ferahlarız biz. Kılınan her namazda ve hediye edilen her duada şehit olan o babanın ruhu bir kuş olur ve pencerelerden âminlerimize iştirak eder.

HER GENCİN TEMEL İHTİYACI:

BEŞİBİR YERDE!

■ Seher COŞKUN

Psikolojik Danışman

İletişim, insanın var olma çabasıdır. İnsan konuşmaya, kendini anlatmaya ve konuştuklarının başkalarının dünyasında bir şey ifade etmesine ihtiyaç duyar. Yani konuştukça ve duyuldukça var olmaya, kendini bulmaya başlar. *Cast Away* filminde bir adaya düşen ve tek başına hayatta kalmaya çalışan Tom Hanks'ın konuşma ve duyulmaya olan ihtiyacını bir voleybol topu ile nasıl gidermeye çalıştığını görüyoruz. Bulduğu topa bir yüz çizerek her gün onunla dertleşen, gün içerisinde sohbet eden ve adadan kurtulma hayallerini ona anlatan Hanks, insanın iletişim kurmaya ve bir muhababa ne denli ihtiyacı olduğunu vurucu bir şekilde ortaya koyar.

İnsan ya da insan grubu arasında bilgi, düşünce ve duygu alışverişi yapmaya yarayan iletişim için birisi ile aynı ortamda bulunmak kâfidir. İki insan birbirlerini fark ettikleri andan itibaren iletişim kurmaya başlarlar. İletişimi devam ettirebilmek için de işitme ve konuşma kabiliyetleri yeterlidir. Fakat “etkili iletişim”den bahsedeceksek işler biraz değişir. Çünkü iletişim için “fark etmek” kâfi iken etkili iletişim için “özen” gerekir. İletişim için “işitmek” yeterken etkili iletişim için “can kulağıyla dinlemek” gerekir. “Konuşunca” iletişim kurmuş oluyorken etkili iletişim için “güzel söz söylemek” gerekir. Yani emek, sabır ve özen bir araya gelmeden etkili iletişimin mümkün olamayacağı söylenebilir.

Kısacası, insan haklı bulunsun ya da bulunmasın diğerleri onu duysun ve anlasın ister. Varlığını ancak bu şekilde ispat edeceğini düşünür. Hele bir de gençse... Çünkü genç, içinde bulunduğu ergenlik dönemi sebebi ile kim olduğunu anlamaya, yolunu bulmaya ve ne yapacağına karar vermeye çalışır. Kendini ortaya koymaya ve bir birey olarak var olduğunu hissetmeye ihtiyacı vardır. Kendine bir kimlik bulmaya çalışan genç için güvendiği yetişkinler tarafından kabul edilmek, duyulmak ve değer görmek paha biçilmezdir. Bunun yolu da onunla kurulacak etkili iletişimden geçmektedir.

Etkili iletişimi sağlayan beş unsurdan bahsetmek mümkündür. Elimizdeki beş parmaktan birinin eksikliğini nasıl derinden hissediyorsak ve bu eksiklik hayat kalitemizi düşürüyorsa bu beş unsurdan herhangi birinin eksikliği de iletişimimizin kalitesini düşürecektir.

Etkili İletişimi Sağlayan Beş Unsur

Gençle Güven Bağına Dayalı Bir İlişki Kurmak:

Bu bağ olmadan sağlıklı bir iletişim mümkün olmayacaktır. Atalarımızın bize miras bıraktığı “önce selam sonra kelam” sözü bu güven bağının öneminin altını çizer. Bağ kurmak için çaba göstermediğimiz bir gence ettiğimiz her kelam havada kalacak ve istediğimiz tesiri oluşturmayacaktır.

“Bizim kız asla sözümüzü dinlemiyor ama hocası ne derse yapıyor.”, “Oğlumuzu sadece dayısı söz geçirebiliyor.”, “Okulda en çok Ali Öğretmen’in sözü dinleniyor.” Günlük hayatımızda her birimiz zaman zaman bu ifadeleri duyarız, öyle değil mi? Peki nedir Ali öğretmeni diğerlerinden ayıran ya da bir gencin gözünde dayısını ayrıcalıklı kılan? Diğerlerinin söylediklerini duymazdan gelen genç, neden sadece bu insanların sözlerine açar kulaklarını? Bunu sağlayan şey bahsettiğimiz bu güven ilişkisidir. Bizim evimizin kapısını ancak güvendiğimiz kişilere açmamız gibi genç de sadece güvendiği kişilere açar kalbinin kapısını. O kapıyı açmaz, bizi içeriye davet etmez ve oraya yerleşmemize müsaade etmezse, kapı eşliğinde söylediğimiz her söz zamanla unutulmaya mahkûm olur. Ancak gençle aramızda bir güven bağı kurulmuşsa söylediklerimiz filtreler takılmaz, bir kulaktan girip ötekenden çıkmaz, kalbe sirayet eder.

Bu güven bağını kurmanın yolu öncelikle bizim kapılarımızı koşulsuz ve şartsız gence açmamızdan geçer. Fakat ne yazık ki günlük hayatımızda bazı davranış ve sözlerimizle ona “Benim istediğim gibi biri olursan iyi anlaşırız.”, “Benim kurallarına uyarsan değerli olursun.” “Benimle aynı görüşe sahipsen seni dinlerim.” mesajlarını veririz. Böylece kendi gibi olmaya kalktığında kabul görmeyeceği mesajını alan gençle aramızdaki bağı daha başından zedelemiş oluruz. Hata yaptığında arkasında birilerinin olmayacağını hisseden, bizimle aynı fikirde değilse yargılanacağını bilen gencin kendini güvende hissetmesi mümkün değildir. Aramızda sağlam bir ilişki olmadığı takdirde gence söylediğimiz hiçbir söz etkili olmayacaktır.

Can Kulağı ile Dinlemek: İletişim konusu konuşulurken akla ilk gelen konuşmak/kendini ifade etmek olur. Fakat gençle iletişim

kurmanın yolu öncelikle konuşmaktan değil, onu dinlemekten geçer.

Dinlemek, konuşmaktan önceki basamaktır çünkü karşımızdakini dinlemeden ettiğimiz hiçbir söz yerli yerinde olmayacaktır.

Can kulağı ile dinlemek, gence tek söz bile söylemeden "Tüm dikkatimi sana yönelttim, seni ve söyleyeceklerini önemsiyorum." demektir.

Bu mesaj insana kendini değerli hissettirmenin en kestirme yollarından biridir. Dinlemek asla pasif bir eylem değildir. Sessizce bekleyip karşısındaki konuşmasına fırsat vermekten çok daha fazlasıdır. Bedenen gence yönelmek, bir meşguliyetimiz varsa tamamen terk etmek, onunla göz teması kurmak ve zaman zaman onu dinlediğimizi hissettirmek adına geri dönütler vermek gerekir.

Can kulağıyla dinlemek, aynı zamanda gence o yaşlarda en çok ihtiyaç duyduğu şeyi vermektir. Kendini ifade etme şansını... Kendini ifade edebilmek genci iyileştirir, geliştirir, kendini bir birey gibi hissettirir. Bu yüzden "Senin aklın ermez!" diyerek sözünü kesmeden, "Ben senden daha tecrübeliyim, bu yüzden sen beni dinlemelisin." diye düşünmeden, heyecanla bir şey anlatmaya çalışırken hevesini kırmadan onu tüm kalbimizle dinlemeliyiz.

Empati: Güven bağı kurduğumuz bir genci can kulağı ile dinlemenin akabinde etkili bir iletişim için ihtiyacımız olan üçüncü unsur empatidir. Kemal Sayar empatiyi, "bir kişinin kendisini duygu ve düşüncelerinden soyutlayarak bir başkasının inançlarını, arzularını ve özellikle duygularını anlayabilme yeteneği" olarak tanımlar. Empati kurmak, dünyaya ve olaylara, dinlediğimiz gencin aklıyla ve kalbiyle bakmak demektir. Gencin aklıyla ve kalbiyle bakmak onu daha kolay anlamamıza yardımcı olur, aramızdaki mesafeleri kısaltır. Yetişkin aklı ve kalbiyle genci dinlemeye kalktığımız takdirde çatışmaların ortaya çıkma ihtimali çok yüksektir.

İletişim için işitme ve konuşma kabiliyetleri yeterliken "etkili iletişim" bunların yanısıra emek, sabır ve özen gibi birtakım hasletlerle mümkün olur.

Çünkü yaşımız büyüdükçe hayata bakışımız ve algımız değişir. Gençken günlüğümüze ağlayarak yazdığımız bir olayı yetişkinen kahkahalarla okuruz. Yaşadıklarımıza yüklediğimiz anlamlar değişmiştir çünkü. Kendi duygu durumumuzdan ve düşüncelerimizden sıyrılarak gençle empati kurmadığımız anlarda onu hayal kırıklığına uğratan, üzen, öfkeli eden şeylerin bizim için bir şey ifade etmeme riski vardır.

Empati kurmak genç ile aynı dili konuşmamıza yardımcı olur. Aynı dili konuşmadığımız birisine dünyanın en büyük sırrını bile veriyor olsak, karşımızdaki için bir şey ifade etmeyecektir. Tıpkı Türkçe bilmeyen bir turiste derdimizi anlatmak için tüm enerjimizi sarf etmemize, sesimizi yükseltmemize ve beden dilimizi abartılı bir şekilde kullanmamıza rağmen yine de başarılı olamamız gibi.

Güzel Söz Söylemek: Her birimiz genelde büyüklerimizden gördüğümüz ve öğrendiğimiz ifadelerle konuşmaya programlıyız. Duymaya alışkın olduğumuz ifadelerle konuşmak hepimize daha kolay gelir. Ekstradan zaman harcamaya ve emek vermeye gerek kalmaz. Hâlbuki üzerinde düşünmeden, özenle seçmeden, dikkat etmeden kullandığımız her sözün muhababımızı incitme ihtimali vardır ve sözlerimizle açtığımız yaralar, bazen gencin canını fiziksel yaralardan daha çok acıtır. "Dil yarası en acı yara imiş.", "Bıçak yarası geçer dil yarası geçmez." dememiz biraz da bundan kaynaklıdır.

Konuşurken seçtiğimiz kelimeler kadar, ses tonumuz ve beden dilimiz de önemlidir. Bunlar birbirini tamamlayarak söylediklerimize değer katar, gence ulaşmamıza yardımcı olur. Aşağılar bir tavırla, kırıcı bir üslupla, yüksek sesle konuştuğumuz bir gencin dünyasına hitap edebilme şansımız azalır. Çünkü zorbalık ve kabalığa maruz kalan gencin hayatta kalma refleksi devreye girecek ve genç kendini korumaya aldığı için söylenenlerin onun

tarafından duyulması ve anlaşılması da mümkün olmayacaktır.

Ne yazık ki günümüzde gençlerle yaşadığımız sorunların ancak yüksek ses tonu ile çözülebileceğine, uyarıların ancak kırıncı ve sert bir dille yapılabileceğine, otoritenin ancak genci aşağılayarak kurulabileceğine dair yanlış bir algı vardır. Fakat bu noktada “Ona yumuşak söz söyleyin. Belki öğüt alır, yahut korkar.” (Tâhâ, 20/44) ayet-i kerimesi ile Kur’an-ı Kerim devreye girer.

Güzel sözün nasıl büyü bir etkiye sahip olduğunu yine bir ayet-i kerimede görmek mümkündür. “Allah’ın nasıl bir misal getirdiğini görmedin mi? Güzel sözü kökü sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca benzedi. O ağaç, Rabbinin izni ile her zaman meyvesini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara böyle misaller getirmektedir.” (İbrahim, 14/24-25)

Güzel sözler söyleyerek gencin dünyasına ektiğimiz her bir tohum, zamanla dalları göğe uzanan ve meyve veren ağaçlara dönüşecektir. Bu ağaçların gölgesi ve meyvesi sadece o gencin değil onun yolunun keşişeceği diğer insanların da nasipleneceği bir nimet olacaktır. Yani belki de o kadar önemli olmadığını düşündüğümüz bir güzel sözün tesiri kelebek etkisi gibi yayılacak, çağları aşacak ve dünyayı güzelleştirecektir. Bu bereketli ağaçtan ne genci ne de onun yolunun keşişeceği diğer insanları mahrum etmemek gerekir.

Tutarlılık: Genç, içinde bulunduğu gelişim dönemi sebebi ile savrulmaya açıktır. Ayakları henüz yere sağlam basmaz. Duyguları, tepkileri, fikirleri, kararları, hâli ve tavrı aniden değişebilir. Düşe kalka yolunu bulmaya çalışan gencin en çok ihtiyaç duyduğu şey, karşısındaki yetişkinin kararlı ve tutarlı olmasıdır. Kendi, iki uçta savrulup giderken yetişkinin sağlam durmasını ve ihtiyaç duyduğunda onu sıkıca sarmasını ister.

Gençlerle iletişim kurarken tutarlı olmanın iki boyutu vardır. Birincisi söylediklerimizin birbiriyle çelişmemesidir. Bir gün evet dediğimize ertesi gün hayır diyorsak, bir gün yasakladığımızı ertesi gün serbest bırakıyorsak, bir gün iyi dediğimize ertesi gün kötü diyorsak söylediklerimiz gencin kafasını karıştırır ve bize karşı güvenini zedeler. İkincisi ise söylediklerimizin davranışlarımızla çelişmemesidir. Eğer hayatımızı “Söylediklerimi yap yaptıklarımı yapma.” minvalinde yaşıyorsak bu çelişki genci bizden uzaklaştıracak ve söylediklerimizi de yaptıklarımızı da onun gözünde değersiz kılacaktır.

Etkili iletişimi sağlayan bu beş unsur hayatımızda yer ettiği zaman da gençle sağlıklı bir ilişki kurabilir, onu sıkı sıkı tutabilir, kırılmasına ve savrulmasına engel olabiliriz. Yetişkinler olarak her birimiz, manevi değeri paha biçilemez olan bu beşibiryerdeyi gençlere miras olarak bırakabilmeliyiz.

NAZAR MI LAZER MI?

■ Muhammed Kâmil YAYKAN

Hepimizin aklındadır o sahne, *Star Wars* serisinde Jedi'lerin ışın kılıçlarını binbir ses efektiyle salladıkları. Bir modern anlatı. Uzayın derinliklerinde, o sonsuz boşlukta anlatılan hikâye. Çok da farklı değil aslında, özünde, klasik kılıçla yapılan o eski, destansı savaşlarla kıyasla.

Anlatısı aynı olsa da ilgi çekici kısmı teknolojinin işin içinde olmasından kaynaklı. E ne de olsa başta da zikrettiğimiz ışın kılıcı var savaşçıların ellerinde. O zaman sorumuzu soralım tam yerinde: Nedir ışın kılıcı, neden yapılmıştır ve dahi neyden yapılmıştır?

İngilizcesi "light amplification by simulated emission of radiation" olan "ışığın uyarılmış ışımaya ile yükselmesi" olarak tercüme edebileceğimiz tanımın baş harflerinden mürekkep: Lazer. Aslında bu teknolojinin temelinde bir kaynaktan çıkan ışık ışınlarını çok ufak bir bölgeye odaklayabilmek yatıyor. Bu da en basit anlatımla, tek başına gözle göremeyeceğimiz ışık parçacıklarının yani fotonların belki milyonlarcasının birleşerek bir hüzmeye olarak görülmesi anlamına geliyor.

İlk olarak 1917 yılında ünlü bilim insanı Albert Einstein tarafından öne

sürülen uyarılmış ışımaya konsepti, takip eden zaman içinde teoriden pratiğe dönmüş ve bugün hemen her alanda hatta günlük yaşantımızda bile kendine yer bulacak bir enstrüman hâline gelmiştir. Lazer teknolojisi kafalarında baretlerle, ellerinde hassas cihazlarla uzaklık hesaplayan mühendislerden tutun evimizdeki modeme bağlanan fiber optik kablolarla, marketlerdeki barkod okuyuculardan ofislerimizdeki lazer yazıcılara kadar çok geniş bir yelpazede karşımıza çıkmaktadır.

Işığı ve dolayısıyla ışığın barındırdığı sıcaklığı çok küçük bir noktaya odaklayabilmenin neticesinde sağlık sektöründe de büyük bir atılım yaşandı. Pek çok branşta daha önceden hayal bile edilemeyen ameliyatlar, bugün hepimizin bilgi paketinde yer almakta. Başta verdiğimiz örnekteki ışın kılıçları da aynı prensipte aslında. Tıpkı endüstride kullanılan lazer kesim gibi. Işığın o muazzam gücünü tek bir yere odaklıyor. Sonrası hepimizin bildiği sonuç. Her an herkesin müşahede ettiği bir güzelliği kem bir gözün paramparça etmesi veya anne çeyizinden kalma yadigar fincan takımının durup dururken olduğu yerde kırılıvermesi gibi. Değil mi?

BİLİYOR MUSUNUZ?

- Lazer ve nazar birbirine fonetik olarak benzemiyor sadece. Yukarıda anlattığımız örnekteki benzer bir çalışma prensibi var ikisinin de. İkisi de yoğun bir enerjinin spesifik bir noktaya toplanması ve o noktada aksiyona geçmesi temelinde hareket ediyor.
- Lazer ışınları içerikleri ve içerdikleri tehlike arz eden durumlar bakımından beş sınıfta incelenir. 1. sınıf lazerler doğası gereği güvenlidir. 2. sınıfta bulunanlar ise normal kullanım sırasında güvenlidir. Maksimum 1 megavatlık enerjiye sahiptirler. Yani gözümüzü kırptığımız anda bizim için tehlikesi yoktur. 3R sınıfındaki lazerler 5 megavata kadar olan ışınları kapsar. Bu sınıftakiler retinaya az da olsa zarar verebilir etiketini taşır. 3B sınıfındaki lazerler ise 500 megavata kadar enerjiyi bünyelerinde barındırır. Vücuda etkisi yoktur belki ama gözler için çok tehlikelidir. 500 megavat üstündeki lazerler ise 4. sınıfa girer. Endüstriyel lazerler bu sınıftadır ve cildi yakabilir.

KULLANIM ALANI O KADAR ÇOK Kİ

- Lazer ışınlarının pek çok özelliği bakımından çeşitli endüstriyel alanlarda kullanıldığını zikretmiştik. Gelelim bu özelliklerden birkaçına...
- Lazerin en önemli özelliği dosdoğru olmasıdır. Bir engele takılmadığı müddetçe lazer ışınları tek yöne dümdüz ilerleyebilir.
- Lazer ışınları diğer ışık kaynaklarından çıkan ışınlara nazaran daha parlaktır. Bu da görünürlüğünü ve seçilimini arttırarak kullanım kolaylığı sağlar.
- Lazer ışınları kıyaslandığı diğer ışınlara nazaran daha kolay odaklanabilir. Bu da özellikle barkod okucuyu veya lazer kesici cihazların neredeyse hatasız işlem yapmalarında en önemli rolü üstlenir.
- Işık hızında hareket ettiği için lazer uzay bilimlerinde ölçüm kaynağı olarak kullanılır. Gözlemevlerindeki o devasa teleskoplar, uzay boşluğuna gönderdiği lazer ışınları ile gözlemedikleri cisimlerin uzaklığını saptar.

DAHA FAZLASINI MERAK EDENLERE

- Uçaklara niçin lazer tutmamalıyız? Yazımızı bu sorunun cevabıyla bitirelim. Eminim tecrübe edeniniz vardır. Lazeri alıp karşıdaki duvara tutun. Çıkış noktasındaki çap 1 milimetre iken vurduğu yerde yaklaşık 2-3 santimlik bir etkiye sahip. Şimdi bunu yaklaşık 500 metre yukarıdaki uçakla kıyaslayın ve pilotun ışıktan başka hiçbir şey göremeyeceğini hesap edin. Ayrıca anlık da olsa o ışığın göz aldığı ve muhatabında geçici körlük oluşturduğunu da unutmayın. O yüzden yapmayın... Uçaklara, araçlara ve hatta kedilere sırf eğlence olsun diye lazer tutmayın. Mazallah, nazar-ı dikkatlerini celp edip müsebbip-i kaza olmayın.

DUR SUN GÜRLEK İLE DİL VE MEDENİYET ÜZERİNE...

■ Mahir KILINÇ

Dursun Gürlek, 1952 yılında, Tokat'ın Turhal ilçesi, Üzümlü köyünde dünyaya geldi. İlkokulu kendi köyünde bitirdi. Orta eğitimini Tokat İmam Hatip Okulunda tamamladı. Ardından İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Çeşitli okullarda Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği yaptı. İlk makalesi *Millî Kültür* dergisinin 11. sayısında "Şarkta Roman" başlığı ile yayımlandı. Tarih ve kültür konusunda yazıların yayımlandığı *Tarih ve Düşünce Dergisi*'nin yazı işleri müdürlüğünü yaptı. Osmanlı tarihi ile ilgili yayımlanmış birçok kitabı bulunan yazar, aynı zamanda farklı TV kanallarında millî kültür ve tarih üzerine programlar hazırladı ve sundu. Pek çok gazete ve dergide çeşitli görevlerde bulunan ve yazılar yazan Dursun Gürlek, 2019 yılından itibaren *Yeni Şafak* gazetesinde köşe yazısı yazmakta, Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki üniversite, belediye, kültür merkezi ve anma programlarında konuşmalar yapmakta ve çeşitli televizyon programlarına katılmaktadır.

Okumanın sizde bir aşk hâlini aldığı muhakkak. Kış geceleri köylerde okunan ve sizin de çocukluğunuzda bizzat okuduğunuz Hz. Ali Cenkleri, Battal Gazi Hikâyeleri, Evliya Menkıbeleri, Âşık Kerem, Köroğlu gibi kitaplar sizin çocukluk âleminizde ve şimdiki kültür âleminizde nasıl bir yere ve öneme sahipti?

Ben Tokat'ın Turhal ilçesine bağlı Üzümlü köyünde dünyaya geldim, çocukluğum da burada geçti. Eski zamanlarda köylerde elektrik olmadığından uzun kış gecelerinde vakit geçirmek ve zamanını değerlendirmek için köy odalarında insanlar bir araya gelerek kitaplar okurlardı. Ben de bu tür eserleri ilkokul sıralarındayken köyümüzde okudum. Bunlar, halkımızın rahat ve kolay okuyup anlayabileceği basit Türkçeye yazılmış, renkli renkli kapakları olan ilgi çekici ve insanlara okuma zevkini, okuma muhabbetini veren kitaplardı. Cenab-ı Hakk'ın bana lütfu olarak bağışlanan okuma aşkını ateşledi ve daha da alevlendirdi. O'na sonsuz şükürler olsun ki bu aşk, bu muhabbet hâlen daha devam ediyor. İlk emri "Oku!" olan dinimizin gereği de bu değil mi zaten? İnşallah bu manada Allah'ın emrini, Hz. Peygamberimizin (s.a.s.) tavsiyesini eksik de olsa kusurlu da olsa az da olsa yerine getirmeye çalışıyorumdur.

Ben küçükken tarlaya patates toplamaya giderdik. Patates

Dilin irtibatlı olduğu önemli bir alandır tarih. Atalarımızın diline sahip çıkmadığımız müddetçe tarihimizi de bilemeyiz. Biz tarihi geçmiş zaman diye niteliyoruz ama tarih aktüeldir.

toplamanın zevki çok başka ve değişiktir. Toprağı eştikçe çıkar, bir daha eşersiniz yine çıkar. Kitap okumanın verdiği hazzı da ben buna benzetiyorum. A kitabı sizi B kitabına gönderir, B kitabı sizi C kitabına havale eder. O kitaplardaki bir dipnot sizi ansiklopediye sevk eder. Böylece suya atılan bir taşın, dalgaları daire daire büyütmesi gibi kitaplar da ilim ve sanat sahasını büyütür, onlara gönderme yapar. Dolayısıyla ben, bu manevi özelliği ve güzelliği çok erken yaşta tattım ve hâlen de tatmaktayım.

Sizin tabirinizle "Ayaklı Kütüphane"lerden biri olan Merhum Cemil Meriç'in "meçhule açılan kapı, tılsımlı bir saray ve istikbale yollanan mesaj" diye tanımladığı kitap, insanın gerek ruh dünyasına gerekse zihin dünyasına neler kazandırır? Medeniyetin teşekkülünde nasıl bir görev üstlenir?

Kitaplar, insanları alıp bir yolculuğa çıkarır. Nasıl meşhur yazarlarımızdan Şehbenderzâde Filibeli Ahmet Hilmi, *A'mâk-ı Hayal* isimli kitabında romanın kahramanı Raci'yi göklerde, gezegenlerde dolaştırıp, ilahi kudreti temaşa ettirip de Manisa'da bir tekkeye indirerek tekkenin şeyhiyle kahve içiriyorsa kitaplar da insanları âlemler arasında yolculuk ettirir. İnsanları manevi âlemlerde, metafizik ortamlarda dolaştırır; ilahi özellikleri, güzellikleri gösterir; sizi mutlu bir âlemde yaşatır ve sonrasında fiziki bir âleme bırakır. Kitaplar, insanın zihnî ve fikrî dünyasını zenginleştirmenin yanı sıra bedii duygularını, hislerini daha fazla geliştirir. Bunun neticesi de o insanın bilgili, kültürlü, mutlu olmasıdır.

Bizim medeniyetimiz bir kitap medeniyetidir. Medeniyetin teşekkülünden evvel merkezinde kitap vardır. İslam; ilk insan, ilk Müslüman, ilk peygamber Hz. Âdem'le (a.s.) başlamıştır. Öyleyse İslam medeniyetinin bir kitap medeniyeti olduğunu hiç tereddütsüz söyleyebiliriz. Şu kâinat, bütün özelliği ve güzelliğiyle Kur'an-ı Kerim'in tefsirinden ibarettir. Ona kâinat kitabı diyoruz. Kâinat kitabını okumak için gayret göstermek, insana uhrevi manada mutluluk verir.

Kitap demişken Adnan Adıvar'ın ifadesiyle "kitapları karıştırıp gidenlerin kitapçının hiddetine asla uğramadığı, kitabı anlayarak seven ve onu ehline satmayı,

satıştan kâr etmeye tercih eden” sahaflar aklımıza gelir. Sahafların kitap medeniyetine katkısı nedir?

Sahafların elbette ki kitap medeniyetine büyük katkıları var. Sahafların kitabı, meraklısına, erbabına satan kimse demektir. Bu da eşyayı yerine koymaktır ki Mecelle'deki adaletin tam da tarifidir. Dolayısıyla kitabı ehline, erbabına teslim eden, kitabiyat bilgini olan sahaflara sıradan bir kitapçı ya da kitap ticareti yapan kimse gözüyle bakmamak gerekir. İstanbul'a ilk geldiğim yıllarda öyle sahaflar tanıdım ki onların dükkânı bir bakıma dershaneydi, bir sohbet odasıydı. Orada şiirler okunur, tarih, edebiyat üzerine sohbetler olurdu.

Az parayı çok paraya tercih edip kitabı erbabına saklayan sahaflar, nadide ve kıymetli eserlerin âdeta koruyuculuğunu üstlenmiş kimselerdi. Mesela çeşitli zorlukların yaşandığı devirlerde çok değerli Osmanlıca ve Arapça eserler, sahaflar sayesinde muhafaza edildi. Osmanlı döneminde de kültür tarihi açısından özel bir öneme sahip olan sahaflar, bu koruyuculuğu ve eserleri erbabına ulaştırma yönleriyle kültür tarihimize çok önemli katkılar sunmuşlardır.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun “Fertten ferde, tarihten tarihe intikal eden, rahmani bir kuvvetin; peygamberlerin mucizesinden, evliyaların

Bizim medeniyetimiz bir kitap medeniyetidir.

Medeniyetin teşekkülünden evvel merkezinde kitap vardır. İslam; ilk insan, ilk Müslüman, ilk peygamber Hz. Âdem'le (a.s.) başlamıştır.

Öyleyse İslam medeniyetinin bir kitap medeniyeti olduğunu hiç tereddütsüz söyleyebiliriz.

kerametinden, dâhilerin ilhamından fıskıran canlı bir hamlenin, taşlar topraklar üzerinde bıraktığı eserlerden, hatıralara, vicdanlara nefh ettiği (üflediği) ruh” olarak ifade ettiği medeniyetin kurucu unsurları nelerdir? Medeniyetimiz açısından “dil, din, tarih” kelimelerinin gerek birbiriyle olan irtibatından gerek medeniyetimize dair öneminden kısaca bahsedebilir misiniz?

Medeniyetin birinci kurucu unsuru insandır. İnsan da canlı bir kitaptır. Bunun peşinden sanat, tarih, musiki, güzellik, şiir, resim, edebiyat gelir. Medeniyeti güzelleştiren ne kadar malzeme varsa hepsi âdeta sıraya girer.

Medeniyetimiz açısından da dil, din, tarih üçlü bir sacayağıdır ve bunlar birbirinin mütemmimidirler. Bir anlaşma vasıtası olan dil,

bunların arasında belki de en önemlilerinden biridir. Dilimize ne kadar vâkıf olursak o kadar çok kelimeyle konuşabiliriz ve düşünebiliriz. Demek dil, bizim sadece konuşmamız için değil, anlayıp düşünebilmemiz için de önemli. Dil de ne kadar zenginse o kadar makbuldür. Dil olmadan din anlaşılmaz. Bırakın dini anlamayı, Türkçeye vâkıf değilseniz ne Mehmet Akif'in *Safahat*'ını ne Elmalılı Hamdi Yazır'ın *Hak Dini Kur'an Dili* isimli o şahane tefsirini okuyabilirsiniz.

Dilin bir başka irtibatlı olduğu alan tarihtir. Atalarımızın diline sahip çıkmadığımız müddetçe tarihimizi de bilemeyiz. Biz tarihi geçmiş zaman diye nitelendiriyoruz ama tarih aktüeldir. Çünkü zaman kavramı durağan değildir. Tarih, geçmişin dağlarında kalmış, unutulmaya terk edilmiş malzeme yığını değildir. Tarih günceldir ve geleceği anlamak için sağlam bir kulptur.

Kısacası birbirinin mütemmimi olan dil, din ve tarihi ayırmamız mümkün değildir. Üçlü sacayağına benzettiğimiz bu unsurlardan birini çıkardığımızda o sacayağı ayakta duramaz ve onun üzerinde de geleceğimize dair bir aş pişiremeyiz.

Peyami Safa'nın yıllarca evvel “muhatap buhranı” olarak ifade ettiği ve günümüzde de hâlâ sancılarını yaşadığımız kültür bunalımından

kurtulabilmemiz için ne gibi tavsiyelerde bulunmak istersiniz?

Ne Batılı olabildik ne Doğulu kalabildik. Zaten kendi yürüyüşünü terk eden adam, başkasının yürüyüşünü de öğrenemez. Dilimizde babası vefat etmiş olana yetim, annesi vefat etmiş olana da öksüz denilir. Hâlbuki kültürümüze göre bunun daha değişik bir tanımı var. Asıl yetim ve öksüz muhatabı, konuşacak kimsesi, akranı olmayandır. Yetim-i akran olduk, derdi eskiler. Bu, seviyeli sohbetler yapacak insanlar ve ortamlar eskisi kadar yok artık, demektir. İşte o zaman da yetim ve öksüz olur insan. Asıl yetimlik asıl öksüzlük budur. Kendi ilim kültür dünyamızı terk ettik, modernizmi de tam anlamıyla kavrayamadık. Bizim yapışacağımız bir kulp olmalı evvela. Biz buna Kur'ani tabirle "hablü'l-metin" yani "en sağlam ip" diyoruz. Biz Allah'ın "âlim" sıfatının tecellisi olan ilim kulpuna yapışacağız.

Ayaklı Kütüphaneler adlı kitabınızda "canlı kitap" olarak tavsif ettiğiniz bu "ayaklı kütüphaneler" in belirleyici özelliklerinden, kültür ve medeniyetimize katkılarından söz eder misiniz?

Bu insanlar, evvela müthiş bir hafızaya sahip, hafızaları bilgiyle dolu âdeta canlı kitaplardır. Kitap ve kültür sohbetleri yapmaktan büyük zevk alırlar. Bu konuya bir misal olarak bir isim verin dersiniz

ünlü tarihçimiz Ordinaryüs Profesör Halil Yinanç gelir. Onun sohbet meclisleri tam bir akademiydi. Hatta İstanbul'un bazı kahvehanelerini bile ilim meclisine çevirmişti. Mesela Marmara Kiraathanesi, Laleli deki Acemin Kahvesi...

Bilgi yüklü makine, kuvvetli bir hafıza, kitabiyat bilgini, canlı kütüphane, sohbet erbabı diye nitelendirdiğimiz bu ayaklı kütüphaneler, insanların meraklarını tahrik ediyor; onları araştırmaya, okumaya teşvik ediyordu. Bunca vasfa sahip bir kimseyi bulunca da insanların kütüphaneye gidip zahmete girmelerine gerek kalmıyordu. Zaten o adamı dinleseler bile âlim oluyorlardı. Osmanlılar zamanında dinleye dinleye âlim olan böyle bir

Medeniyetimiz açısından da dil, din, tarih üçlü bir sacayağıdır ve bunlar birbirinin mütemmimidirler. Bir anlaşma vasıtası olan dil, bunların arasında belki de en önemlilerinden biridir. Dilimize ne kadar vâkif olursak o kadar çok kelimeyle konuşabiliriz ve düşünebiliriz.

sınıf varmış. Bunlara da kulak mollası denilirmiş hatta.

Kısacası ayaklı kütüphaneler, hem yaşadıkları zamanlarda hem de kendilerinden sonraki zamanlarda kültür ve medeniyetimize büyük hizmetlerde bulunmuş ve nice insan yetiştirmiş kimselerdi.

Bir köşe yazısını "Osmanlı Türkçesini tam öğrenmeden bu dil keşmekeşinden -maalesef- kurtulamayacağız." sözüyle bitiriyorsunuz. Bu sözünüzden hareketle okuyucularımıza hangi tavsiyelerde bulunmak istersiniz?

Osmanlı Türkçesi bilmeden İslam medeniyetinin kapılarını aralamamız, pencerelerini açmamız mümkün değildir. Çünkü Osmanlı Türkçesi; Arapçadan, Farsçadan aldığı kelimelerle zenginleşmiş bir imparatorluk dilidir.

İnsanlarımız, bugün dahi Osmanlı Türkçesinin ne kadar lüzumlu olduğunu henüz kavrayamadı. Osmanlı Türkçesini mükemmel değilse bile mükemmele yakın öğrenebilmek için neye başvurmak ve ne yapmak isteniyorsa bütün azmimiz ve kuvvetimizle onları elde etmek için harekete geçmeliyiz. Osmanlıca derslerine devam etmeli, Osmanlı Türkçesiyle yazılmış kitapları hiç değilse sözlüklerden yararlanarak okumaya çalışmalıyız. Günde beş sayfa dahi okusak toplamda epey bir sayfa yapar. Kısacası azmedersek dedelerimizin dilini pekâlâ öğrenebiliriz.

SABIR

■ Ali Necip ERDOĞAN

Sabır şunu ima eder: Başına gelen, senin gücünü aşar. Bu yüzden bana dön, bana müracaat et! Başına gelen senin gücünü aşmasaydı hiç düşünmez, yapman gerekeni yapardın. Gücü aşan şeyler durmayı, durup düşünmeyi, istişare etmeyi gerektirir. Bu da akılla hareket etmek demektir. Zira yazgı, mahvedeceği kişinin önce aklını alır ki maruz kaldığı etkiye akılsızca tepki versin. Bu tepkinin de kendi seçimi olduğunu düşünsün. Etki-tepki zincirine girildiğinde etki düşünülür ama tepki düşünülmeden o anda verilir. Etki, alacağı tepkiyi hesap etmiştir. Etki-tepki (neden-sonuç) sarmalına girildiğinde asla başa gelenin yani etkinin “sebebi” anlaşılamaz, çünkü bir şeyin içindeyken onu anlamak çok zordur, sebebi anlamanın yolu durup ona belirli bir mesafeden, dışarıdan bakabilmektir ve asıl güç de budur. Gücü aşan etkiye, ancak sabrederek güç uygulanabilir ve sabır, imkânsız gibi görünen eşitliği süreç içinde sağlayabilir.

Kişinin gücünü aşan şey kişiyi nesne kılar. Başa gelen kişinin gücünü aştığı için; üstelik de bu nedenle sabra müracaat ettiği için her iki durumda da kişi pasiftir ve nesne konumundadır. Kişi sabrettiği anda sabrın nesnesi, ani tepki verdiği anda da etki-tepki zincirinin nesnesidir. Gücü aşan şey için üst mercii konumundaki sabra müracaat zorunlu hâle gelir. Sabır karar mekanizması olarak aktif konuma, başvuran da (hâlini arz eden ve çözüm/çare isteyen olarak) pasif konuma

yerleşir. Burada başvurunun “zorunlu” oluşu kişinin tepki vermediği durumda nefes almasını, varlığının devamını sağlamak içindir. Üst merci olarak sabır öznedir ve işlevi, kendisine müracaat eden ve nesne konumunda olan kişinin özne olmasını sağlamaktır. Yani kendisindeki özne vasfını nesnesine devretmek sabrın en önemli işlevidir. Kişi, nesne olmayı kabullenmediğinde, maruz kaldığı olaya (özne olduğu zannıyla) anında tepki verdiğiğinde, maruz kaldığı olayın içine çekilerek nesne olma vasfını da yitirip etki-tepki sarmalında “oyuncak” konumuna düşecektir. Oyuncakların amacı yoktur çünkü onlar araçtır. Fakat sabır kişiye “kendisini” ima eder. İmayı anlayan, kendisini fark etmeye, tanımaya, bulmaya ve inşa etmeye başlar.

Kişi sabrın nesnesi olmakla sabreden, sabredilen ve sabır olmak üzere üçlü bir ilişkinin içine girer. Bu üçlü ilişkinin merkezini sabır oluşturur ve yönü sabredene doğrudur. Sabredilen, etkiyi başlatan olduğu için tepkinin doğrudan ve henüz sabra müracaat ederek onu merkez kılmamış olan kişiden gelmesini ister ve bekler. Kişi sabra müracaat ettiği anda sabır merkeze yerleşir ve tepki verecek olan kişiyi de sabredene dönüştürür, ona “bekle” der. Böylelikle sabredilenin muhatabı artık sabır olur. O zaman sabredilen, merkezi ve onun yönünü kendisine çevirmeye çalışır, ya etkinin şiddetini artırır

ya da ilave etkileri devreye sokar. Çünkü istediği tepkiyi alamazsa amaçladığı sonuca ulaşamayacaktır. Amaç merkez (sabır) üzerinden sabredene geçmektedir. Sabredilen (etkide bulunan) amacını kaybettiği anda kontrolü de kaybedecektir. Hâlbuki etki ile birlikte muhatabının ani tepki vererek kontrolü kaybetmesini, böylelikle de istediği sonucu almayı hedeflemişti. Oysa şimdi merkeze yerleşen sabır nedeniyle kendisinde vehmettiği güç sabredene geçecektir.

Sabır, verilecek tepkiyi tutan, askıya alan, bekleten olması bakımından olaya maruz kalanı pasifleştirerek nesneleştirir ve ona, maruz kaldığı etkinin fotoğrafını çekerek gösterir. Sabreden, bu fotoğrafı

Sabır bekleme gücüdür ve beklenilenin gerçekleşmesini sağlar. Çünkü bekleyerek tüm boşlukları doldurmak mümkün olur. Bekle, denildiğinde kişiyi o ana (bekleme anı) getiren koşullar ve etkileyenler birbirleriyle bağ kurup beklemeyi anlamlandırır.

inceleyerek başına gelen şeyin nedenini, vereceği tepkinin ne olması ve bu tepkiyi ne zaman vermesi gerektiğini, bu tepki için yeterli donanıma sahip olup olmadığını, eksikliğini gördüğünü görme imkânı bulur. Düşünmeye başlar. Hz. Ali (r.a.), sabır için şöyle söyler: Beden için başın yeri ne ise iman için de sabrın yeri odur. Baş yani akıl, bedeni idare eden yönetendir; sabır da imanı yönetir. Buradan şu sonucu çıkarabiliriz: Sabır imanın akıldır. Şu hâlde kişiyi özne kılacak olan sabır, inançlı kişiyi muhakkak ki akla yönlendirir. Bu da iman üzere olmak ve imanı sabrın denetiminden çıkarmamak anlamına gelir.

Sabır, öd ağacından elde edilen bir ilacın adıdır. Sabır otu da denilir ve elde edilen ilaç çok acıdır. Başa gelenin acısıyla ilacın acısı arasındaki tercih acı olanı daha acı olanla izole etmek, gidermek anlamına gelir. Başa gelenin acısına ya da ilacın acısına tahammül etmek aslında aynı yere çıkıyor gibidir ama ilkinin acısı süreliken ikincinin acısı geçici; ilkinin acısı gayriiradi iken, ikincininki iradidir. Sabır kavram olarak kullanmaya sebep olan da iradi olarak acıya tahammülü ifade etmesi nedeniyledir.

Etki dışsaldır ve tepki verecek olanın da dışsallığını ister. Yani içine dönüp düşünmesin, şimdi nasıl aniden bu etkiye maruz kaldıysa aynı şekilde aniden tepki versin, der. Tepki verildiğinde dışsal etkilerin bilince gelmesi engellenmiş olur. Çünkü sabır, dışsal etkileri

bilince taşıyan süreçtir. Kişi bu sürece girdiğinde hem hakikati hem de kaderi (miktarı-takdiri) içsel bilgiye dönüştürmeye başlar. C. G. Jung, “Siz bilinç dışınızdakileri bilince dönüştürene kadar onlar sizin hayatınızı yönlendirecek ve siz ona kader diyeceksiniz.” der. Bilinç dışı sürekli bir etki olarak kişiye saldırır ve kişi sürekli olarak bunlara tepki vermek zorunda hisseder kendini. Tam da bu tepki verme isteği kişiyi bilinçdışının oyuncağı hâline getiren istektir. Dışsal etkilere tepki vermek yerine durup onları anlamaya çalışmak yani sabretmek, onların yönlendirmelerinden kurtularak sabrın iletildiği akla başvurmak demektir.

Sabırdaki eylemsizlik, tepkideki eylemden önemli ve etkilidir. Çünkü sabırdaki eylemsizlik metafizik kamuoyu oluşturur. Manevi (tinsel) güçleri kendine çeker. İçsel enerjiyi tek bir noktada odaklar. Her duygu ve düşünce hatta her şey ileri atılacak bir ok gibi o noktaya (odağa) gerilir. Bu gerilme, sabredilenin haşyet (korku) duymasına ve geri çekilmesine neden olur. Tüm taşacak olanları (duygu, düşünce, fiil, mücadele zannı) sınırlar ve yoğunlaştırır. Deneyimin, tecrübe etmenin kıymetini acı veya haz yöneliminden arındırır. Deneyimi akla yönlendirir. Hem hakikate/gerçeğe muhatap eder hem de hikmeti gösterir. Hakikate yönlendirir çünkü bu “gerçeği eğip bükmeyi” engeller,

Beden için başın yeri ne ise iman için de sabrın yeri odur. Baş yani akıl, bedeni idare eden yönetendir; sabır da imanı yönetir. Buradan şu sonucu çıkarabiliriz: Sabır imanın aklıdır.

hikmete muhatap eder çünkü düşünmeyi sağlar.

Taş mıyız, nasıl tepki vermeyeceğiz, diye sorulabilir. Aslında taş olmak için ani tepki vermemek gerektir. Zira sabır, duygu ve düşüncenin seyreltisini giderir ve kişiyi taş gibi yapar. Sabır mücadeledir ama başa gelenle değil, kişinin kendisiyle... Eğer başa gelenle mücadeledir denilirse, bu mücadelenin eşitlik gerektireceği de kabul edilmiş olur. Hâlbuki sabır, gücü aşan şey için başvurulandır, eşitlik söz konusu olsaydı, sabretmek gerekmezdi. Sabır, sabredilene direnç oluştururken sabredeni tahkim eder güçlendirir, kişinin eksikliğini gediğini açığa çıkarıp ona gösterir. Kişiyi nedensellik zincirinin sarmalından

bekleyerek tüm boşlukları doldurmak mümkün olur. Bekle, denildiğinde kişiyi o ana (bekleme anı) getiren koşullar ve etkileyenler birbirleriyle bağ kurup beklemeyi anlamlandırır. Yani sabır, beklemeyi anlamlandırır, beklentiye güçlendirir ve giderek doğrular. "Beklenti, davranışı yönetir." Beklentinin gerçekleşmesi için herkesin ve her şeyin el birliği yapmasını ilham eder. Başa geleni, getiren tüm unsurların, olayların, kişilerin, sebeplerin nasıl olup da bir araya geldiklerini görmeyi ve anlamayı sağlar. Üzerinde düşünülmenin,

durup üzerinde düşünülmesi içindir.

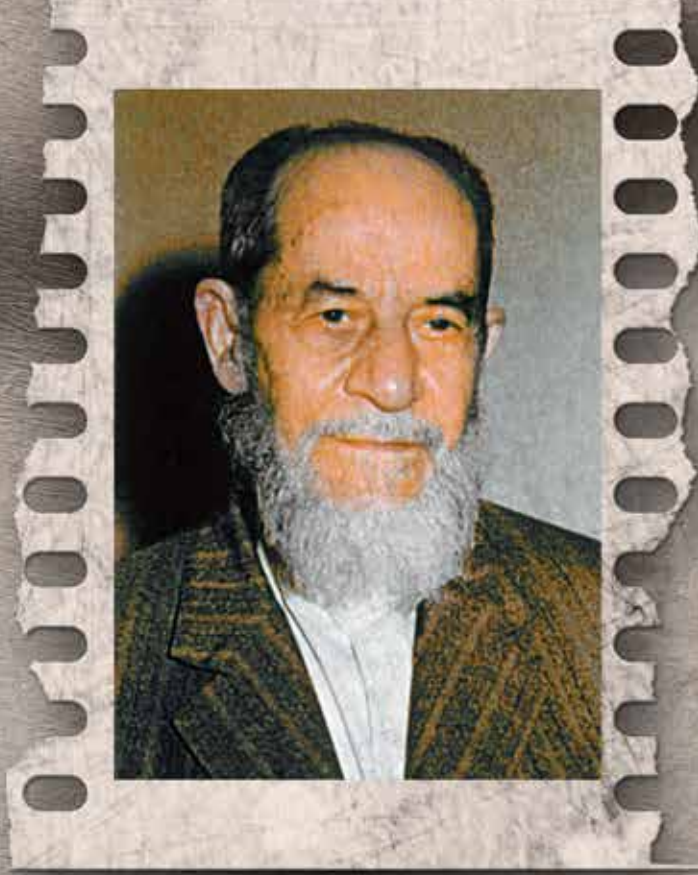
Sabır, hakikati (gerçeği) ileri sürer çünkü o koşulları, çevresel şartları vb. dikkate almaz, değişip dönüşmesi gerekenin neye evirileceğini bilendir ve kendisine müracaat eden kişiyi, o kişinin potansiyeline göre değiştirip dönüştürmek üzere ele alır. O kişiyi zamana göre şartlara göre değişmeyecek şekilde eğitir. Kendisine müracaat edeni kalıcı kılar. Çünkü değer, değişip dönüşmeyle ortaya çıkar, bu da belirli bir süreci gerektirir.

kurtarır. Sabredilmeyip tepki verilse muhatabın (çünkü o, nasıl tepki alacağını da düşündüğünden) süreci/ meseleyi uzatarak istediği sonuca ulaşmasını sağlayabilir. O hâlde sabrın kişiyi muhatabıyla değil kendisiyle mücadeleye sevk ettiği anlaşılmış olur.

Sabrın meyvesi güzel sonuçtur. Çünkü beklemek beklenilenin (güzel sonucun) gerçekleşmesidir. "...Bana düşen artık güzel bir sabırdır..." der Hz. Yakup (Yusuf, 12/83). Beklentisi Yusuf'a kavuşmaktır. Sürece sabredek, bekleyecektir ve güzel sonuçla karşılaşacaktır. (Beklentisini var eder.) Sabır bekleme gücüdür ve beklenilenin gerçekleşmesini sağlar. Çünkü

İZ BIRAKAN İSLAM ÂLİMİ: MUSTAFA ASIM KÖKSAL

*Yazdığı eserlerle tanıdığımız, ilmiyle amel olan
Mustafa Asım Köksal'ı, torunu Prof. Dr. Asım Cüneyd Köksal'a sorduk...*

İslam Tarihi adlı büyük eserleriyle tanıdığımız M. Asım Köksal'ın torunu ve aynı zamanda talebesisiniz. Onun hayatınızdaki yerini sorsak neler söylemek istersiniz?

Ben doğduğumda merhum dedem 63 yaşındaydı. Benim küçüklük yıllarımda İslam

Tarihi'nin son ciltlerini yazıyor, devamlı çalışıyordu. Ama bizimle de ilgilenir, bize büyük insan gibi muamele ederdi. 8-10 yaşlarında çocuklar olmamıza rağmen karşısına alır, bize ciddi ciddi şeyler anlatırdı. Daktilosunu kullanmayı çok severdim,

titiz olmasına rağmen buna müsaade ederdi.

Yaşım büyüdükçe, onu daha iyi anlayabildikçe mümkün olduğunca onunla daha çok vakit geçirebilmek için sömestr ve yaz tatillerinde Ankara'ya gider dedemlerin evinde kalırdım. Güzel ahlak nasıl olur,

insana insanca muamele ne demektir onda gördüm. Allah ve Peygamber sevgisi, İslami hassasiyet nasıl olur ondan öğrendim. Titizlik, iş disiplini, kendini bir ideale adamak bir insanda nasıl tecessüm eder onunla anladım.

Okuyabildiğim zamanlardan itibaren dedemin yazdığı kitapları okudum, eserlerini yazarken faydalandığı kitaplara bakmaya çalıştım. Sonra ben ilahiyat fakültesine girip yavaş yavaş Arapça ve Osmanlıca öğrenince, dedem bana birtakım Arapça ve Osmanlıca kitaplar hediye etmeye başladı. Vefatından sonra da bazı kitaplarını bana vasiyet etti. Bir bölüm kitabını da ben İstanbul'dayım, göz kulak olurum diye Marmara İlahiyat Fakültesi Kütüphanesine bağışladı.

“İslam'ı ana kaynaklarından öğrenmek” diye ifadelendirip sık sık vurguladığı bir husus vardı, bu bende çok yer etti ve hayatımın seyrini etkiledi.

Kendisine hizmet edebilmek, dualarını alabilmek nasip oldu. Yüce Mevla'dan niyazımız ebedî hayatımızda bizleri tekrar bir araya getirmesidir.

M. Asım Köksal'ın ilk şiirlerini yazmasında Mehmet Akif Ersoy'un önemli yeri olduğunu biliyoruz. Onun manzum eserlerinden ve Ersoy'un hayatındaki yerinden bahseder misiniz?

Yazı hayatına başlaması Mehmet Akif'in tesiriyle manzum eserler yazmasıyla olmuştur. *Safahat'*ın birçok pasajını ezbere bildiğini söylerdi.

1936 yılında Mısır'dan yurduмуza dönen Mehmet Akif Bey'in gelişine, herkes gibi M. Asım Köksal da çok sevinir, ilk manzumelerini yazmasına vesile olan, eserlerinden tanıdığı büyük şairi görmeyi çok arzu etmektedir. Ancak Türkiye'ye döndüğünde zaten hasta olan Akif, kısa bir müddet sonra vefat eder. Vefatından az bir zaman önce hastanede gazetecilere, “Eğer Allah nasip eder de kurtulursam, Peygamberimizin (s.a.s.) hayatını *Haccetü'l-Vedâ* adlı bir eserle nazmedeceğim.” diye beyanat vermiştir. Fakat kurtulamayıp Hakk'ın rahmetine kavuşunca, Akif'in bu son emelini M. Asım Köksal kendi başına gerçekleştirmek isteyecek ve ilk baskısı 1944'de yapılan *Peygamberimiz* adlı manzum eserini kaleme alacaktır. Kendi nevinde tek olan yaklaşık üç yüz sayfalık bu eser, hece ölçüsü ile ve beyitlerle yazılmış manzum bir sîrettir. Eser tamamlandığı zaman, devrin Diyanet İşleri Reisi bulunan Şerefeddin Yalpkaya'ya eseri sunar, Yalpkaya'nın isteği üzerine kitabın başından biraz okur ve ön söz bölümündeki,

Günahlarım üzerinde bir damla yaş bu eserim;

Onu belki eritecek yavaş yavaş bu eserim.

beytine geldiğinde Yalpkaya heyecanlanır ve memnuniyetini belirterek eserin Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları arasında basılması gerektiğini söyler. Kitabın ilk baskısı böylece gerçekleşir.

M. Asım Köksal, Peygamberimizin (s.a.s.) hayatı ve sîreti hakkında temel bir eser yazma arzusuyla emekliye ayrılıyor ve otuz yıl kendisini ilme adıyor. Bize biraz bu döneminden ve bazılarının ödül de aldığı kıymetli eserlerinden bahseder misiniz?

M. Asım Köksal, 1955-1960 yılları arasında yoğun bir çalışma neticesinde müsteşrik Caetani'nin (İslam'ın esaslarıyla, sevgili Peygamberimizle alakalı yalan ve iftiralarla dolu) *İslam Tarihi'*ne bir reddiye yazdıktan sonra, Peygamberimizin (s.a.s.) hayatı ve sîreti hakkında temel bir eser yazma arzusu, zihninde ve gönlünde şekillenmeye başlamış, böyle bir eser yazmanın kendisi için bir farz-ı ayn hâline geldiğine inanmıştır. Yazmak istediği bu eserini, konuyla ilgili en temel ve en güvenilir kaynaklara dayandırmak ve yabancı dillerde yazılmış yanlışlar ve tahriflerle dolu kitapların aracılığına olan ihtiyacı bu suretle ortadan kaldırmak istemektedir.

Böylesine büyük ve şerefli olan bir işe girişebilmek ve bu işin altından hakkıyla kalkabilmek için emekli olmak ve kendini bütünüyle bu çalışmaya vermek gerektiğini anlamıştır. Böylece 1933 yılında başladığı diyanet memurluğunda otuz bir sene çeşitli kademelerde hizmet verdikten ve altı diyanet reisiyle birlikte çalıştıktan sonra hayatında yeni bir safhaya doğru adım

atmış olur. Böylelikle 1964'ten vefatının gerçekleştiği 1998'e kadarki yıllarını bütünüyle *İslam Tarihi* (ve bunun yan ürünü sayılabilecek) çalışmaları dolduracaktır.

İlk adım olarak iki ciltlik muhtasar bir eser yazmayı planlamakta, daha sonra kitabının uzun ve geniş şeklini kaleme almayı düşünmektedir. Bu muhtasar iki cildin ilki Mekke Devri'ne, ikinci cildi ise Medine Devri'ne ait olacak; bu bittikten sonra Peygamberimizin hayatını ve İslamiyet'in doğuşunu bütün genişliği ve teferruatıyla kaleme alacaktır. İki senelik bir çalışmadan sonra tasarlamış olduğu iki ciltlik eserin ilk cildi olan Mekke Devri'ni tamamlar ve eser, 1966'da basılır. Mekke Devri'ni muhtasar olarak içeren bu cilt neşredildikten sonra, ilk kararından vazgeçerek Medine Devri'ni geniş olarak kaleme almaya başlar. Resulullah'ın Medine'de geçirdiği 11 seneye mukabil, eserin Medine Devri'ni içeren kısmı da (her sene için bir cilt şeklinde) 11 cilt olacaktır. Bu plan üzere çalışmalarına devam eder. Her cilt 2-3 senede tamamlanmakta ve tamamlandıkça basılmaktadır.

Bu minval üzere çalışmak ve her 2-3 senede bir cilt neşretmek suretiyle 1980 yılında, 11 ciltlik Medine Devri'ni de tamamlar ve böylece 12 ciltlik bir takım meydana gelmiş olur. Fakat bu takımın ilk cildi olan bir ciltlik Mekke Devri, 11 ciltlik Medine Devri'ne ait olmayıp ilk önceki

Güzel ahlak nasıl olur, insana insanca muamele ne demektir Mustafa Asım Köksal'da gördüm. Allah ve Peygamber sevgisi, İslami hassasiyet nasıl olur ondan öğrendim. Titizlik, iş disiplini, kendini bir ideale adamak bir insanda nasıl tecessüm eder onunla anladım.

plana göre iki cilt hâlinde yazılması düşünülen muhtasar esere aittir. Bu sebeple, 1980 yılında 11 ciltlik Medine Devri'ni tamamlamış bulunan M. Asım Köksal, Mekke Devri'ni de buna uygun ve geniş tarzda kaleme almak gerekliliğini hissetmekte olduğundan, kısa bir dinlenme döneminden sonra hemen bu iş için çalışmalara başlamış, 1987 yılında eserini tamamlamıştır.

Bu arada Peygamberimizden önceki peygamberlerin hayatını ele alan *Peygamberler Tarihi* ile *İslam Tarihi*'nin son cildinde kısaca ele aldığı "Peygamberimizin bıraktığı iki büyük emanet: Kur'ân-ı Kerîm ve Sünnet" bölümünü genişleterek ayrıca kitaplaştırdı. Sonrasında tekrar *İslam Tarihi*'ne döndü, hayatının son 8 yılını tekrar bu eseri yazmakla geçirdi. Bir miktar

ihhtisar etti, yeni kaynakları değerlendirdi, bazı yazım hatalarını düzeltti, "Caetani'ye Reddiye" kısımlarını bu takımdan çıkararak iki cilt olarak ayrıca neşre hazırladı. *İslam Tarihi* şu an bu son hâliyle basılmaya devam ediyor.

Âlim bir şahsiyet olan dedenizin özelliklerinden biri de güzel ahlakıydı. M. Asım Köksal'ın nasıl bir kişiliği vardı, günlük hayatı nasıl geçirdi, biraz da bu yönlerini anlatır mısınız?

Benim hatırladığım ömrünün son 15 senesinde (70-85 yaşları arasında) sabah namazından sonra yatar, 8-9 gibi kalkar; kısaca bir şeyler yedikten sonra akşam namazına kadar -yemek ve namaz gibi ihtiyaçlar haricinde- fasılasız çalışırdı. O yaşlardaki temposu oydu, akşam namazından sonra yorulurdu. Ama daha önceki yıllarda sabah namazından yatsı namazına kadar çalışmış. Bana sık sık şöyle yakınıyordu: "Artık yaşlandım. Namazdan sonra 1-2 saat daha uyuma ihtiyacım oluyor. Akşamdan sonra da yoruluyorum."

Özellikle 1964 yılında memuriyet hayatı sona erdikten sonraki uzun yıllar boyunca sabah namazından yatsıya kadar çalışıyordu. Çevresinde olaylar olup biterdi; çocuklar doğar, büyür, evlenirler ama o hep vazife şuuruyla devam ederdi. Fakat dünyadan kopuk da değildi.

Yazları bir ay, en azından 2-3 hafta memleketine giderdi.

Tabii onun dinlenme tarzı (ilim adamlarının dinlenme tarzı) da şu şekilde oluyordu: Bir yere giderken elindekini bırakıp başka bir şey okumak. Yine boş durmazdı fakat tebdil-i hava yapardı, sila-ı rahim yapardı. Kayınpederi ve kayınvalidesi hayattaydı; onları ihmal etmez, ziyaret ederdi. Bunların dışında, evde kendisini ziyarete gelenler olduğunda çalışmasının ortasında da olsa ara verir, konuklarla sohbet ederdi. Randevusuz geldi diye insanları çevirmezdi. Hatta kendi eliyle misafirlerine hizmet ederdi. İnsanlara İslam'ı ve Peygamberimizin hayatını anlatmayı kendi misyonunun bir parçası olarak gördüğü için kendini bir yere kapatmazdı. Tüm boyutlarıyla örnek insan olmaya çabalar. Mesela bir kez beraber cuma namazına gitmiştik. Hoca gelmemiş, 5-10 dakika geçti. Kendisi geçti kible tarafına, anlatmaya başladı. Daha ezana 10-15 dakika var, insanlar boşa beklemesin istedi. Bu, vefatından 1-2 sene önceydi.

Vefatına kadar gayreti hiç tükenmedi. Hastaneye kaldırıldığı gün manzum bir eser yazıyordu *Ahret Yolculuğu* adında. Esasında mensur yazacağı bir eseri ancak fazla ömrü kalmadığını düşününce manzuma çevirmişti. O gün de sabahın cuma namazına kadar çalışmış devamlı, 15 beyit falan yazmış. Sonra namaza giderken fenalaştı, 9 gün sonra da vefat etti. Yani sağlıklı olduğu son güne kadar çalışmasını bırakmadı.

Resulullah'tan (s.a.s.) bahsettiğinde çok vakur bir ifadeye bürünürdü. Onun ahlakıyla ahlaklanmış olup daima güler yüzlü ve hoşsohbet idi.

Son olarak aynı zamanda talebesi olma şansına da sahip olduğunuz dedeniz M. Asım Köksal ile ilgili unutamadığınız bir anınızı paylaşır mısınız?

Çok ihtiyatlı bir insandı. Kendi eşi, çocukları, torunları da olsa insanları rahatsız ederim kaygısı vardı. Vefatından bir sene evvel (babasının ahlakıyla

ahlaklı, ömrünü kendini düşünmeden insanlara iyilik etme çabasıyla geçirmiş) rahmetli Selma halamın evindeydik. Ben, dedeme hizmet edeyim diye (evin üst katında) aynı odada kalıyordum. Erkenden kalkardı, uyuyamazdı. Fakat dizleri çok sorunluydu, tek elle trabzanı dahi tutsa inemiyor, destek gerekiyordu. Ancak ben uyuyorsam beni uyandırmak yerine iki eliyle trabzanı tutup güçlükle inmeye çalışıyordu. 1-2 defa sesini duyup onu yakaladım, yardım etmeye çalıştım.

Mustafa Asım Köksal Kimdir?

Kayseri Develi'de doğdu. Babası Hafız Mehmed Edip Efendi, annesi Döne Hanım'dır. İlköğrenimini Develi Merkez Numune Mektebinde tamamladı (1927). Kayseri Lisesi ve Erzurum Askerî Lisesinin giriş imtihanlarında başarılı olduysa da çeşitli imkânsızlıklar sebebiyle bu okullara devam edemedi. Bunun üzerine Develi Müftüsü İzzet Efendi'nin mukaddimât-ı ulûm derslerini takip etti. 1928'den Haziran 1930'a kadar Develi Ticaret ve Sanayi Odasında başkâtip olarak çalıştı. 1933'te Ankara'ya gitti. Aynı yıl Diyanet İşleri Başkanlığının açtığı kâtiplik imtihanını kazandı. Emekli olduğu 1964 yılına kadar Diyanet İşleri Başkanlığında evrak kitabeti memurluğu, tahsis memurluğu, sicil şefliği, yazı işleri müdürlüğü, yayın müdürlüğü, hayrat hademesi işleri müdürlüğü, zat işleri müdür vekilliği, Müşâvere ve Dinî Eserleri İnceleme Kurulu üye baş muavinliği görevlerinde bulundu. *Safahât*'tan etkilenerek 1927'den itibaren dinî manzumeler yazmaya başlayan M. Âsım Köksal, daha sonra ilmî çalışmalara yönelmiştir. Çalışmalarının büyük bölümünü Hz. Peygamber Dönemine ayırmış, anlatımda kısaltma yoluna gitmeyi uygun görmemiş, kaynaklarda kısa geçilmiş konuları ayrıntılı biçimde incelemeyi tercih etmiştir. *İslâm Tarihi-Hz. Muhammed (a.s.) ve İslâmiyet, Peygamberler Tarihi* neşrettiği eserleri arasında. 28 Kasım 1998'de Ankara'da vefat etti ve Bağlum Kabristanına defnedildi.

ÇOCUK SESİ

■ Rukiye Aydın

Emekli KKÖ

Bence çocukların oynarken çıkardığı ses, dünyanın en güzel seslerinden biridir. Aslında çocuk sesi her zaman, her durumda güzeldir ama onu daha da güzelleştiren oyuna daldığında meydana gelen iştihtadır. İşte şimdi balkonumdan oyun bahçesine bakıyorum. En tatlı kuş cıvıltılarına benzeyen sesleriyle beni balkona onlar çağırıyor. Oyun bahçelerinin güzelliği, genişliği, sakinliği doğal olarak neşelerini arttırıyor. Topu istedikleri gibi çeviriyorlar, ona can havliyle sahip oluyorlar. Kaptırmamak için harcadıkları enerji, çaba, mutluluk seviyelerini arttırıyor, tatlı tatlı gülüşüyorlar. Her oyunla hayata sıkıca sarılmayı öğreniyorlar. Oyun onların yaşam iksiri...

Bir an, yaşam iksiri ellerinden alınmış çocukları hatırladım. Savaşın çocuklarını... Bomba yağmuru altında, tozların, yıkıntıların arasında oynamaya çalışan çocukları... Onların dramını yazmaya kitaplar yetmez...

Bir de şehrin merkezinde, dar sokaklarda, peş peşe

park etmiş taşıtların arasında top koşturmaya çalışan çocuklar. Sokaktan her araba geçişinde altında kalmamak için ustalıklarla yana kaçan çocuklar. Oyunun yarı zamanını arabanın altına kaçan topu çıkarmaya çalışırken harcayan çocuklar. Her araba geçişinde pencerenin demirlerine, balkonlara koşan yüreği ağzında anneler. Oyuna tam konsantre olmuş annelerin, “Oğlum hadi gel, akşam oluyor, yeter oynadığın.” çağırışları. Kesintili oyununa doyamadan akşamı ettiğini anlayamayan çocukların, “Annee! Ama daha yeni başladık, oyun bitmedi ki, biraz daha oynayalım!” diye yalvarmaları. Çaresiz, “Peki, biraz daha oyna.” deyip içeri giren, kim bilir kaç kere daha çağrısını tekrarladıktan sonra çocuğunu nihayet eve getirtip rahata kavuşan çileli annelerimiz, bugünü de kazasız belasız atlattıkları için bir “oh” çekiyorlar. Dillerindeki şükürlerle, anne, baba ve çocuklar bir sofrada etrafında toplanıyorlar.

Karşımızdaki tarihî bir evde oturan, çocuk seslerinden devamlı tansiyonu yükselen

eski İstanbul hanımefendisi bir ninemiz vardı. Onun için her gün, bir kâbustu. Her çocuk sesi, kafasına vuran volümü yüksek bir “dank” sesiydi. Cumbalı pencerelerinin birinden buruşuk yüzü mutlaka görünür, çocukları bir cumbanın altından geçirir, ara sıra çocukların başından aşağı su dökerdi. Çocuklar yaşlı ninenin sesini duyar duymaz dökülen suyu ıskalamak için onun penceresinin önünden çabucak yana çekilirlerdi. Çünkü azardan sonra hâlâ pes etmeyen çocukları suyla kovalayacağını bilirlerdi. Yaşlı ninenin evinin önü de ellerinden alınarak oyun sahacıkları daha da daralan çocuklar, hiçbir şey olmamış gibi oyunlarına devam ederlerdi. İçlerinden pek azı yaşlı kadına cevap verecek olurdu ama diğerleri arkadaşlarını engellerlerdi. Yaşlı bir kadıncağızdı sonuçta, belki hastaydı, gürültü onu rahatsız ediyordu. İçlerinden bazıları: “Nerede oynayalım, oyun sahamız yok ki” derdi ihtiyar kadına. O, titrek sesiyle: “Nereye isterseniz oraya gidin, yeter ki benden uzak olun, hastayım.” derdi. Defalarca, tansiyon yüksekliği nedeniyle hastaneye kaldırılmıştı.

Çocuklar kadının hâinden anlar süklüm püklüm çekilirlerdi sokaktan. Ama onlar da çaresizdi. Sokak sanki bütün kapılarını çocuklara kapatmıştı.

Çocuklar hiçbir çağda bu kadar sokaktan, arkadaşlarından, oyundan ayrı kalmamıştır. Plansız şehirleşmenin olduğu devasa kentlerde yavrularımızın oyun yerleri yok, temiz havası, parkı, yeşili yok. Daha birçok şeyi yok. Hele hele büyüklerin: “Evde top oynanır mı? Yavrum, koşma, alt kattaki komşu rahatsız olur, kanepenin örtüsünü bozma, odayı dağıtma, bağırma! Televizyonun sesini çok açma! Balkonun demirlerine abanma, düşersin. Kardeşini koru, pencereden sarkmasın...” uyarıları yok mu, yarının büyüklerini çileden çıkarıyor.

Çamurların içerisinde, çimenlerin üzerinde, ormanlarda geçen çocukluğumuz ne güzeldi. Ne yazık ki kent çocukları, yalın ayak, çimenlerin üzerinde yürümenin zevkini tadamayacak. Ağaçların arkasına saklanıp saklambaç oynayamayacak. Bir parça bahçesi, birkaç ağacı yok, dallarına salıncak yapıp sallanacak. Elmasını armudunu, eriğini ağaç dalından yiyemeyecek. Meyvelerin ve sebzelerin ağaçta mı, tarlada mı yetiştiğini bilemeyecek. Güneşin doğuşunu, batışını seyredemeyecek. Kırlardan papatya toplayıp annesine götürmeyecek. Kuş cıvıltıları okşayamayacak kulaklarını. Sadece belgesellerde gördüğü hayvanları sevmeyecek,

kedilerden, tavuklardan bile korkan bir nesil yetişecek. Çocuklarımızın beton dağları arasında insana mutluluk sunan yeşilden uzak yetişmesi ne acı...

Yine derinlere dalmışım. Bu düşüncelerden beni uyandıran şey, tatlı bir çocuğun el sallaması oldu. O küçücük beyaz el, içimi ferahlatan kocaman bir yelpazeye dönüştü. Diğer çocukların cıvıltıları devam ediyordu. Öyle görünüyor ki bu oyunları, akşama kadar devam edecek. Alabildiğine özgür, alabildiğine mutlu.

Evet, şimdi oturduğum mahallenin çocukları mutluluk biriktiriyorlar, büyüdüklerinde dünyaya, gökyüzüne mutluluk dağıtmak için. Şükürler olsun mahallemin çocukları gülümsediği için...

ÜSKÜP

■ Seher MERİÇ

Ahh Üsküp ahhh...
Böylesine güzel bir doğa harikasının içerisindeyken içimden geçen ilk cümle bu oldu. Şu anda Üsküp'ün biraz dışında araçla 20-25 dakikalık bir uzaklıktaki Matka Kanyonu'ndayım. Görkemli dağların arasında yemyeşil uzanan Matka Gölü, huzur depolamak için nefis bir manzara sunuyor.

Matka Kanyonu, sık çalılık ormanları ve dik kayalık yamaçlarıyla ulaşımı zor bir konuma sahip. Bundan dolayı tarih boyunca çok sayıda manastır ve kilisenin inşası için tercih edilen bir yer olmuş. Kanyon istenirse oldukça hesaplı fiyatlara tekne ile gezilebiliyor. Hatta kano bile kiralanabiliyor. Ama kano işine pek girmek istemedim. Tuzlu su yani deniz dışında kano yapmak pek güvenli gelmiyor bana. Hele böyle derin bir kanyonda. Ama tabii yine de siz bilirsiniz. Suyu uzaktan görsem de olur diyenlerdenseniz size kanyondaki yürüyüş rotalarını da tavsiye edebilirim.

Matka Kanyonu'na yarım gün ayırmanız yeterli olabilir. Açık hava sizi acıktıracağı için şöyle lezzetli bir üsküp köftesi ve kahve ile gününüzü tatlandırabilirsiniz. Evliya

Çelebi *Seyahatname*'sinde Makedonların ağızlarının tadına düşkün olduklarını ve kuzu kebabıyla balık etini çok sevdiklerini yazmış. Eee böylesine yemyeşil bir tabiat ve çağıldayarak akan sularla dolu bir memlekette elbette her yiyecek leziz olur.

Evet, ben bu ayki yazımda sizlerin de anladığınız üzere günümüzdeki adı Kuzey Makedonya olarak değişen ata yadigârı bereketli toprakların başkenti Üsküp'teyim.

Kuzey Makedonya, Balkanların değişimini ve çeşitliliğini belki de en iyi anlatan ülkesi diyebiliriz.

Neredeyse yüzde yetmiş günlük olan Makedonya'da gözleriniz yeşile ve suya doyacak.

Burası öyle bir şehir ki inanın kendinizi hiç yalnız ve ülkenizden uzak hissetmeyeceksiniz. Balkan coğrafyasına bu ikinci gelişim. Ama daha dönmeden bir daha ne zaman gelirim diye düşünüyorum. Daha şunun şurasında yüz sene önce Osmanlı sınırları içinde olan

Mavrova;
yemyeşil,
masalımsı ve son
yıllarda kayak
merkezi olarak
da adı çokca
duyulan bir şehir.
Okuduğum
kadarıyla süt ve
peynirleriyle de
ünlümüş.

bu bereketli topraklar, beni buraya her daim çekiyor. Bu sevdâ yüzünden "Balkanlarda Osmanlı Adımları" isimli bir kitap bile yazdım. İnşallah en kısa vakitte okuyucusuyla buluşur.

Matka Kanyonu'nda güzel bir sabah geçirdikten sonra Üsküp merkeze dönüyorum. Üsküp'ü nasıl tarif edersin, dersiniz "Üsküp iki ayrı bölümden oluşuyor." derim. İlki, Müslümanların yaşadığı Türk çarşısının, camilerin ve Osmanlı mimarisinin yaşadığı bölge olurdu. İkincisi ise Vardar nehrinin tam karşısı ve "Yeni Üsküp" olarak adlandırılıyor. Bu bölge resmî rakamlara göre iki yüz milyon euroluk bir harcama yapılarak devasa diyebileceğim heykellerle doldurulmuş. Amaç "Heykeller Şehri" şeklinde reklam yapmakmış. Bu kadar yüklü bir harcama yapılmadaki

amaçları turizmde patlama sağlamak olsa da pek de başarılı oldukları söylenemez. Vardar'ın bu tarafında yaşayanlarla konuştuğumda ise bu devasa heykellerin kime ait olduklarını bile bilmediklerini öğrendim. Ne garip değil mi? Kime ait olduklarını dahi bilmedikleri devasa heykellerin doldurduğu bir kent... Neyse ben Üsküp'ü anlatmaya devam edeyim.

Benim dikkatimi heykellerden çok Vardar Nehri üzerinde bulunan ve şehri ikiye bölen 220 metre uzunluğundaki Taş Köprü çekti. Yapımına Fatih Sultan Mehmet Han zamanında başlanmış olan bu şahane köprü, günümüzde de ilk günkü heybetini koruyor. Düşünsenize 550 yıldır ayakta. Vardar Nehri'ni geçmek için sadece Taş Köprü kullanılmıyor elbet. Onun dışında başka altelneratif köprüler yapılmış yıllar içerisinde.

Yurt dışına giderken elimden geldiğince o ülkenin dilinde birkaç kelime öğrenmeye çalışırım. Ama Üsküp'te böyle bir şeye asla ihtiyacım olmadı. Hemen herkes Türkçe biliyor ve konuşuyor. Yurt dışında Türkçe konuşanlarla karşılaşmak öyle güzel ve gurur verici bir his ki anlatamam. Yunus Emre Vakfı da Türkçemizin yayılması hususunda yurt dışında çok güzel çalışmalar yapıyor. Bunun için sadece <https://www.yee.org.tr/> bu sayfaya ulaşmanız yeterli oluyor.

Şimdi sizlere Üsküp'teki Türk çarşısından biraz bahsedeyim. Burası, Osmanlı'dan bugüne süregelen bir yapılar

bütünüdür. Genellikle Müslüman Arnavut ve Yugoslav kesimin bir arada yaşadığı, esnafılık yaptığı çarşıda “Burada su bile Türkçe akar” diyen halk Osmanlıya ve Türkiye Cumhuriyeti’ne sevgilerini böyle ifade ediyorlar bence.

Şehre gelen turistlerin en çok ziyaret ettiği bölge olan Üsküp Türk Çarşısı, bugün hâlâ Osmanlı mimarisinin korunduğu ve özelliğini kaybetmediği ender bölgelerden biri. Bitişik nizam küçük küçük dükkânların yolları hep Arnavut kaldırımını. Bu sokaklarda alışveriş yaparken “Selamünaleyküm” diyerek dükkâna giriyoruz. Önce biraz sohbet, sonra alışveriş yapıyoruz. Bana kalırsa bu şekilde yapılan alışveriş bile daha bereketli ve daha anlamlı oluyor. Burada kuyumcusu, döviz bürosu, kıyafet mağazası, oyuncak dükkânı, köftecisi hep yan yana.

Köfteciler deyince akan sular duruyor benim için. Balkanlarda şahane köfte yapılıyor. Ve fiyatları da oldukça hesaplı. Parmak şeklinde olan bu köfteler cevapcici adı veriliyor. Yanında biber, soğan salatasıyla leziz bir tat.

Üsküp'teki Osmanlı eserlerinden bir tanesi de Mustafa Paşa Camii'dir. Üsküp Kalesi'nden bakıldığında kalenin hemen karşısındaki hâkim bir tepede bulunan camii 15. yüzyılın sonunda 2. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim dönemlerinde vezirlik yapan Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Yurt dışına giderken elimden geldiğince o ülkenin dilinde birkaç kelime öğrenmeye çalışırım. Ama Üsküp'te böyle bir şeye asla ihtiyacım olmadı.

Üsküp'te elinizde fotoğraf makinesiyle dolaşırken aslında sokaklarda değil de zamanda yolculuk yapıyormuşunuz hissine kapılıyorsunuz. O yüzden de zaman nasıl akıp geçiyor insan hiç anlamıyor. Daha size Kapan Han, İsa Bey Camii, Kurşunlu Han ve Davutpaşa Hamamı'ndan da bahsetmek istiyorum.

Kapan Han, 44 odalı bir han. İsmi ise aslında Kap-pan'dan geliyor. Malları girişte tartmak için kullanılan aletin Farsça isminden geliyormuş. “Kabban” yani “kap tutan” anlamında. Osmanlı döneminden kalmış 3 handan biriymiş. Size de olur mu bilmem ama ben böyle tarihî mekânlarda bir anlığına gözlerimi kapar ve ilk yapıldığı yıllardaki hâlini, buradan gelip geçmiş insanları düşünürüm.

Davut Paşa Hamamı deyince önce içimden “Ne güzel günümüze kadar gelen bir

Mustafa Paşa Camii

Davut Paşa Hamamı

Vardar Nehri

hamam.” diye düşünmüştüm. Lakin gidip görünce anladım ki artık hamam olarak değil de sanat galerisi olarak kullanılıyor. İçim biraz acısa da yine de içeri girip ata yadigârı bu hamamı gezdim.

Buraya kadar gelip de Üsküp Kalesi'ne çıkmadan olmaz elbet. Bu şehirde her yer birbirine çok yakın olduğu için ulaşım oldukça kolay. 6. yüzyılda yapıldığı söylenen kalede de Osmanlı izlerini görmek

mümkün. Buradan bütün Üsküp görülebiliyor. Tarihî kalede ziyaret sırasında birden fazla Türk turist ile karşılaşabilirsiniz. Vizesiz bir ülke olduğu için ülkemizden Üsküp'e fazla ziyaretçi gidiyor.

Kaleden bakarken kendimi ata yadigârı bu toprakların yıllarca savunmuş bir askerimizin ya da bir komutanımızın yerine

koyuyorum. Canları pahasına savunmuşlar. Kim bilir şimdi kabirleri nerede? Mekânları cennet olsun. Hemen hepsinin ruhuna İhlas ve Fatiha okumaya başlıyorum. Mehmet Akif'in İstiklal Marşımızdaki mısraları geliyor aklıma:

*“Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı
Düşün altındaki binlerce kefansız yatani.”*

Şimdi bu topraklarda fiilen olmasak da Balkanlar her vakit

bizim gönül coğrafyamızda olacak.

Akşamüstü yorgunluğumu atmak için oturduğum kahvecide hiç de yabancı olmadığım bir türkü çalmaya başlıyor.

*Mavrova'dan aldım sümbül bir okka nohut
Al beni bre sar more sümbül yanında uyut.*

Sizlere yol hikâyelerimi her zaman kelimeler ve fotoğraflarla anlatmaya çalıştım. Ama bu sefer sizlerle birlikte bu güzel türküyü dinlemek isterdim. Bu türküyü güzel bir yemeğin üzerine yenilen harika bir trileçe olarak hayal edebilirsiniz.

Mavrova; yemyeşil, masalımsı ve son yıllarda kayak merkezi olarak da adı çokca duyulan bir şehir.

Okuduğum kadarıyla süt ve peynirleriyle de ünlüymüş. Mavrova'da sümbül var mı bilemem ama yarın türküdeki gibi ben de Mavrova'ya doğru yola çıkacağım. O zaman peynirlerini tadarım inşallah.

Her vakit dediğim gibi “Yol uzun, zaman kısa”

Senede bir defa hiç görmediğiniz bir yere gidin...

ZİMEM DEFTERİ

■ Ayşe ÜNÜVAR

Defterin sonundaki beş sayfanın borcuna talibim...

Eskidendi, eskimeyen zamanlardan, dağların dağlara kavuştuğu, insanın insanı anladığı, yürekçe konuşulduğu zamanlardan...

Anadolu insanımız, yardımlaşma ve dayanışma konusunda her daim örnek teşkil edecek davranışlara imza atmış ve güzel geleneklerimizle, toplum içerisinde düşen kaldırılmış, kalkan alkışlanmış, toplum olabilmeyen tadına varan milletler iyilik ve güzellikte yarışmayı sorumlulukları bilmişlerdir. “Komşusu açken tok yatan bizden değildir” anlayışı yüreklere sirayet ettiği için beri konu komşu, hısım akrabanın hâli hatırı sorulmuş ve toplumsal yapı içerisinde yararı olanın yararı sarılmaya gayret edilmiştir. Ka-

nımızdan canımızdan olmasa bile birlikte yaşadığımız aynı toprağı, aynı gökyüzünü, aynı havayı paylaştığımız insanlardan sorumluyuzdur aslında. Bu hem dinin hem vicdanın hem de insan olabilmeyen düsturlarındandır. İnsan olabilmek diğerini de düşünebilmek, ihtiyacı olanlara yardım etmekten geçer. Teknolojinin ilerlemesi, nüfusun çoğalması, hayatın yoğunluğu düşünüldüğünde insanın kendine bile zor zaman ayırdığı yüzyılımızda, bazı gelenek-göreneklerimiz sürdürülmesi oldukça azalmış ve unutulmuştur. Unutulmayan, yara saran, şaşırtan, mutlu eden ve zor koşullara şifa oluveren geleneklerimizden biridir, zimem defteri geleneği. Osmanlı döneminden beri zihin kalıplarımızda yer eden bu gelenek günümüzün ağır koşullarında unutulmaya yüz tutmasına rağmen devam

ettirilmekte ve ayrıca tekrar gün yüzüne çıkmaya gayret etmektedir...

Sözlükte “Bir kimsenin yüklenmediği, ödemeye mecbur olduğu borç, alacak; himaye, sahip çıkma; antlaşma, ahid” anlamlarındaki zimmet kökünden gelen zimmî (çoğulu zimem) “kendisine güvence verilen, koruma altına alınan kişi” demektir (*Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*).

“Zimem defteri geleneği” İslam medeniyetinin olduğu yerlerde genellikle ramazan aylarında gerçekleştirilen ve “Sağ elin verdiği sol el görmesin” düsturundan hareket edilen güzel bir Osmanlı geleneğidir. Ramazan, tüm manevi ihtişamı ile görüldüğünde birçok gelenek-görenek, örf-âdet kendini hatırlatır bizlere. Özellikle ramazan aylarında ayın manevi havasının kalple-

re koyduğu ilhamla herkeste şenlik tadında bir yardım-
laşma dayanışma başlar.
Sadakalar, fitreler verilir. Fakir
fukara iftara davet edilir. Konu
komşu, hısım akraba ile ne var
ne yoksa paylaşılmaya ve birlik
beraberliğin tesisine çalışılır.
“Zimem Geleneği” fakir fuka-
ranın hatırını sormanın gizli
yüzlerinden biridir aslında.
Zimem defterini kapatacak
kişi tebdil-i kıyafet gezer çarşı
pazarı. İster ki kimse bilme-
sin, tanımasın ve hayrım boşa
gitmesin. Eskiden bakkal,
manav, çarşı, pazar dükkânla-
rında borç defterleri olurmuş,
günümüzde hâlâ da varlar.
Fakir fukara, durumu yerinde
olmayan, hastalık yüzünden
çalışamayan, öksüz, yetim ve
ay başını çıkaramayan birçok
insan, ihtiyaçlarını alırken
veresiye defterine borç yazdırır
sonra ay başında ödemeye
çalışır. Varsa maaşını alınca,
yoksa eline para geçinceye ka-
dar bekler borç. Bazı mahalle
bakkal ve manavları uzun uzun
borç defteri tutarlar. Sayfalar
dolusu borcu olanlara yeniden
borç yazmak istemezler ama
bir şekilde kıyamazlar. Şunun
şurasında “Mahallenin adamı-
dır, yazmamak olmaz.”, “Na-
sılsa verecektir.”, “Eline geçince
verecektir.”, “Neyse yazalım
bakalım.” Ara sıra dükkân
önünden geçenlere seslenir-
ler. “Borç yiğidin kamçısıdır.”
denilir ama ortada bir borç
vardır ve ödenmesi evladır.
Yemesen olmaz, giymesen
olmaz, almasan olmaz ama
borç gırtlığa dayandı, derler.
Bu cümleler havada uçuşurken
hâli vakti yerinde kendini bi-
len, toplumun bir arada ve yan

yana mutlu olmasının huzur ve
barış açısından önemli olduğu-
nun farkına varan falanca zen-
gin kıyafet değiştirip genelde
bilmediği bir mahalle bakkalı-
nın, manavının, kasabının ka-
pısını çalar. “Zimem defteriniz
var mı?” diye sorar. Bakkal ya
da manav “Var Bey’im, buyu-
run.” der ve zimem defterini
çıkartır. Genelde kaç sayfa diye
sorar hâli vakti yerinde olan
kişi. Bakkal, defteri gösterir,
kaç sayfa olduğunu ve toplam
borcu söyler. Hâli vakti yerinde
olan cebine göre ya veresiye
defterinin tamamını satın
alıp tüm borçluların borcunu
sildirir ya da defterin ilk dokuz
sayfasını, son yedi sayfasını,
ortadaki sekiz sayfayı satın
aldım, deyip o kısımlara
denk düşen kişilerin borcunu
kapatır. Borcu kapanan esnaf
hâli vakti yerinde kişiye “Allah
hayrınızı kabul etsin.” deyip
uğurlar. Sonraki günlerde borç
ödemeye ya da alışverişe gelen
kişiye “Senin borcun kalmadı.”
der bakkal. Borçlu kişi şaşırır
ve sorar “Nasıl ödendi, kim
ödedi?” Bakkal elbet gelenin

kim olduğunu bilmez, bilse de
söylemez ve “Ötesini sorma,
hayırlı bir el hayrını tamam
etti.” der. Borçlu kişi de “Allah
kabul etsin.” deyip mutluluk
içinde dükkândan çıkar. Borcu
ödenmiştir ve kime teşekkür
edeceğini bilmez. Böylece
kimse kimseye minnet duy-
maz. “Sağ el ne verdiyse sol el
görmez.” neticede ve kimse
incinmez. Zengin zenginliğiyle
böbürlenmez. Fakir de fukara-
lığından ötürü başını eğmez.
Ramazanın bereketi hikmeti
her yeri sardığında kimi kasa-
bın kimi bakkalın kimi mana-
vın kimi de manifaturacının
zimem defterini kapatıp döner
evine. Bu toplumsal ruh, bu
yardım düsturu insanı insanla
birler ve huzur ile mutluluğun
tesisini sağlar.

Böyle bir ramazandı, uzak ma-
hallelerin birinde bir bakkalın
kapısına varıp zimem def-
teri sorduk. Bakkal, defterin
ödediğini yeni tek sayfa borç
bulduğunu söyledi. Nasibi-
mize düşen tek sayfayı ödedik
ve kimlerin mutlu olduğunu
hiç bilmedik...

BİR RAMAZAN HATIRASI

■ Sema BAYAR

Ramazan ayı, ihtiva ettiği yüksek anlam ve manevi iklimiyle müminlerin hem ferdi hem içtimai yaşamlarına sirayet eden, nefsi teskin ederken kalbe sürur veren özel bir zaman dilimidir. Alışkanlıkların, günlük telaşların, koşuşturmaların içinde zamanı kırka bölen insanoğlu için yepyeni bir taksimle gelir ramazan. Sahur, imsak ve iftar vakitleri zaman algımızı yeni baştan dizayn ederken insanı da yıl boyu bedeninin ve duygularının yürüdüğü yolu tekdüzeliğinden kurtarıp engin vadilere çıkarır. Teravih, mukabele, salat-ı ümmiye, Kadir Gecesi gibi kavramlar hayatımıza girer. Gönül teskin olur, sadır genişler, dünya telaşı bir kenara itilerek Rabbi ile kulu arasında onulmaz bir bağ kurulur.

Manevi dünyamızda meydana gelen bu değişim özden yol alıp söze yansır. Musikiden šiire, manilerden orta

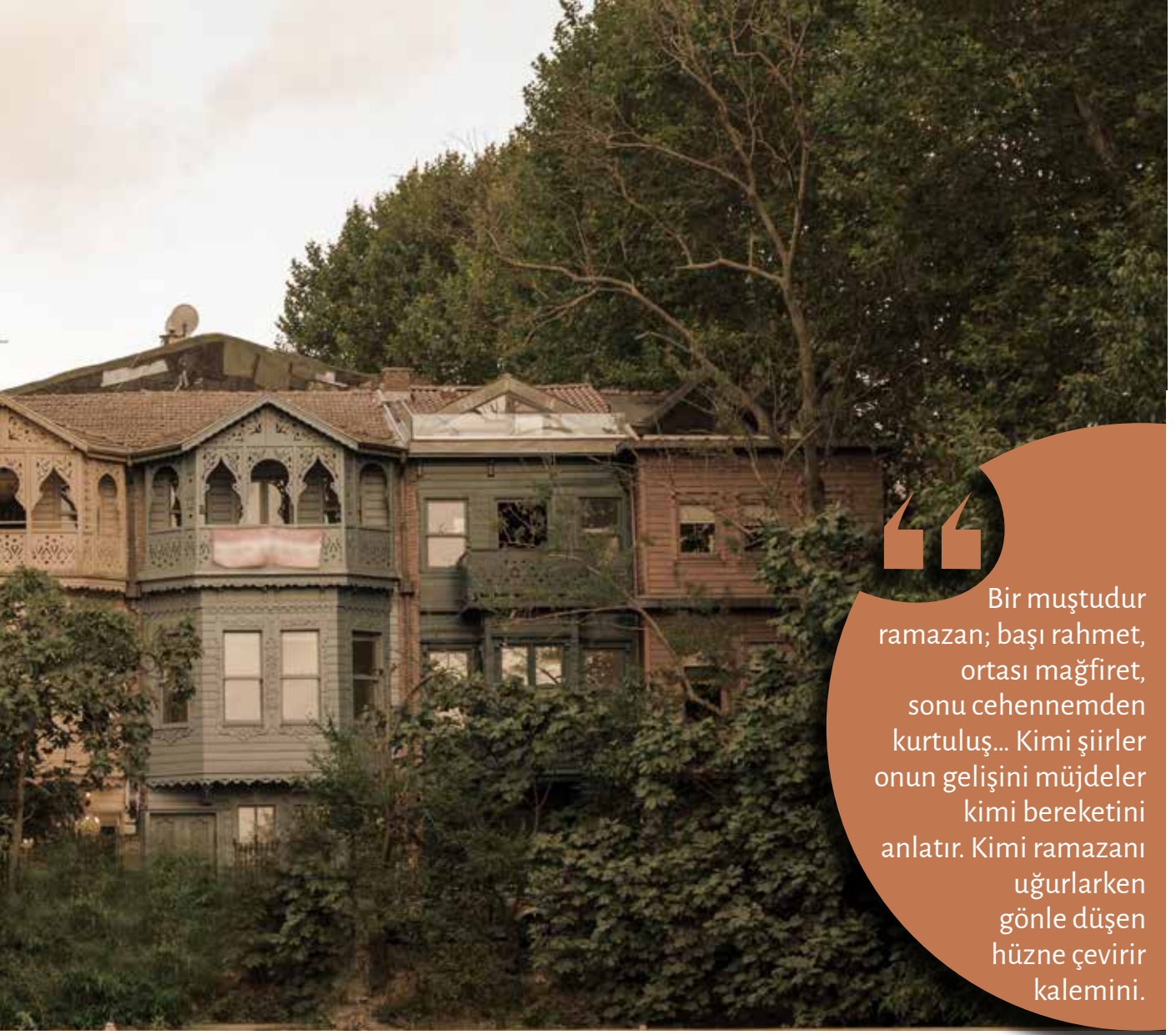
oyunlarına sanatın pek çok dalında makes bulur. Oldukça çeşitli ve bir o kadar renkli bir ramazan edebiyatı bu vesileyle neşet eder.

Bir muştudur ramazan; başı rahmet, ortası mağfiret, sonu cehennemden kurtuluş... Kimi şiirler onun gelişini müjdeler kimi bereketini anlatır. Kimi ramazanı uğurlarken gönle düşen hüzne çevirir kalemini. Ayet-i kerimelere ve hadis-i şeriflere atıflar yapılır, Peygamber'in dilinden dökülen müjdelerle aydınlanır satırlar.

Ramazan günlerinin en saf ve berrak hâliyle yansıdığı

edebî tür ise hiç şüphesiz hatırat türünde kaleme alınan eserlerdi. Nice edip, çocukluğunun ramazan akşamlarını, konaklarda maaile kılınan teravihleri, herkesin buyur edildiği iftar sofralarını çeşitli vesilelerle dile getirir, bir devrin yaşantısına ışık tutulurken o günlerin kokusu ta buralara günümüze kadar taşınır. Refik Halit Karay, *Üç Nesil Üç Hayat*'ta Berat Kandili'yle birlikte başlayan ramazan hazırlıklarında asıl işin mutfakta olduğunu söyler. Zira on bir ayın sultanı bereketiyle gelir. Büyük

Bir muştudur ramazan; başı rahmet, ortası mağfiret, sonu cehennemden kurtuluş... Kimi şiirler onun gelişini müjdelere kimi bereketini anlatır. Kimi ramazanı uğurlarken gönle düşen hüznü çevirir kalemini.

konaklarda kurulan iftar sofralarında misafir olmak için ne bir davete ne de konak ahalisiyle tanışmaya gerek vardır. İstedğin kapıdan girersin, hoş geldiniz, sefa verdinizle buyur edilir, türlü türlü yemeklerle karnını doyurursun: "Otur masanın bir kenarına; istersen ne konuş, ne dinle; yaranmaya çalışma; sekiz on türlü yemekten, tıka basa karnını doyur; kahveni iç, usulcacık sıvı git..." Öyle ya kimse sana kimsin, kimlendensin diye sormaz, kılığına kıyafetine bakıp yadırgamaz. Kimselere

yanmana gerek yoktur. Arzu edilen, sadece ama sadece Rabbin rızasını kazanmaktır. Ahali, ramazanın bereketini Yaradan'dan bilir. Misafir de bu bereketin remzidir.

Konaklarda yapılan iftarlarla ilgili kalem oynatan bir diğer yazar da Samiha Ayverdi'dir. Gerek romanlarında gerek denemelerinde bir medeniyet rüyasını bütün veçheleriyle anlatan Ayverdi için ramazan, kutlu bir zaman dilimi, iftar sofraları bu zaman diliminin bedii temsilidir. *İbrahim Efendi Konağı*'nda makes bulan ve bugün hasretle yâd edilen bir

dönemin anahtarıydı ramazan sofraları. "İftara yarım saat kala, evlerin içinde sessiz ve sabırsız bir telaş başlardı. Yüzler ruhanîleşip hafifçe solar, her zamankinden daha anlayışlı daha mülayim olurdu. Hatta tiryakilerin abus ve kavgacı çehrelerinde bile bir imanın felsefesini okumak mümkündü." Zira ramazanda aslanan nefsi terbiye etmek, her türlü fenalıktan, kötü söz ve davranıştan uzak durmaktır. Ezan okunup ev halkı ve kıymetli misafirleri sofraya buyur edildiğinde tatlı bir alayış başlar. İftariyelik denilen

çeşit çeşit kahvaltılıkların, reçellerin ardından arzıendam eden börek tepsileri, yemekler ve nihayetinde meyve yahut çerez faslı... Beden kadar ruhu doyurmaya da önem veren ahali, namaz için tahsis edilen büyük salonda teravih kılar. Salon büyük bir özenle hazırlanmış, hanımların da namaza iştirak etmesi için paravanla bir bölme ayarlanmış, nakış nakış işli seccadeler, oyalı namaz örtüleri sandıklardan çıkarılmıştır. “Her iki rekâta salâvat getiren güzel sesli müezzinler ve ilahicilerin de iştirakiyle sabadan, bestenigârdan, hicaz ve acemaşirandan ilahiler okunur mağfiret ayının bu toplu ibadeti ile yürekler yumuşar, bir hafiflik, bir huzur ufkuna doğru kayan gönüller, iyilik kabulüne ve güzellik zuhuruna elverişli bir zemin haline gelirdi.”

Hazırlanan iftarlık, hem onu hazırlayan hem de buyur edilenin gönlünü ziyadesiyle mesrur ederdi. İkrâm edilen şeyin ehemmiyeti de yoktu üstelik. Kimi zaman gönülden gelen bir selâm ile harmanlanan küçücük bir ikrâm, mükellef sofralardan daha ziyade muhabbete vesile olurdu. Necip Fazıl da ramazan ayına tekabül eden bir anısını anlatacak, mahpusluk yıllarında tel örgülerden uzanan bir çift elin karşısında gözlerine dolan yaş kâğıda dökülecekti: “Üstü başı dökülen, amele kılıklı bir ihtiyar... Beni asla tanımadan: ‘Oğlum, içeride bir Necip Fazıl varmış! Şu karpuzu ona hediye getirdim; Allah rızası

için götürüp verir misin?” dedi. Gözlerim, hücum eden yaşlardan yangın içinde: ‘Ver, baba, hemen götüreyim!’ dedim ve aldım.” Yüzünü dahi görmediği fakat kalem ve kelâm üzerinden rabîta kurduğu bir büyük şaire ikrâmında bulunmak isteyen bir Müslüman ve şairin “İşte, hasbî, her türlü nefis oyunundan uzak, Allah için verilen hediye...” dediği ikrâm. Şair “bu meçhul Müslüman’dan tüten edayı” ömrü boyunca unutamayacak ve *Büyük Doğu*’daki yazılarında bu tatlı hatırayı yâd edecekti.

Ramazan bereketiyle selâmlıklarda kurulan sofranın kendine ait bir intizamı vardı. On-on iki kişilik sinilerde yer sofraları hazır edilir, bir hurma, zeytin yahut sıcak bir çorba ile orucun açılmasının akabinde akşam namazına geçilir, ardından yemek faslı devam ederdi. Ahmet Rasim, merhum pederinin bu fasla ehemmiyet verdiğini Ramazan Karşılaşması’nda anlatır: “Peder merhum iftar tepsisinde: biri yeşil, biri siyah olmak üzere mutlaka iki türlü zeytin bulundururdu ki, yeşili sirkeli, yağlı, siyahı da top atılır atılmaz iftar edileceği için sade

idi. Davetliler, top atılır atılmaz iftar ederler, kalkıp akşam namazını kılarlardı.”

Ramazan akşamlarında teravih için muhakkak hafız efendi hazır bulunur, güzel sesli bir müezzin ona eşlik eder. İlahilerin, salavat ve tekbirlerin eşliğinde kılınan teravihin ardından âlâ Yemen kahvelerinin kokusunda sohbet başlar. Fuzulî’den, Baki’den, Şeyh Galip’ten beyitler okunur. Konak sahipleri yahut misafirler arasında musikişinaslar varsa sohbe sazlar da eşlik eder, ilahiler terennüm edilir. Halid Fahri Ozansoy, hatıralarında, bilhassa Mevlana’dan okunan Farsça beyitlerin bu şiir faslını ziyadesiyle tatlılaştırdığını söyler, çünkü iftara gelenler içinde divan edebiyatı kültürüne hakıyla aşına olanlara rastlanır. “Dinsel bahisler açıldı mı, Kısas-ı Enbiya’dan ve daha böyle önemli eserlerden misaller getirilir.” Karagöz Hacivat yahut elinde asası, boynunda mendiliyle bir masalın peşinde bütün ev halkını ardı sıra hülyalara daldıran bir meddah... Konak sahibinin misafirlerinin gönlünü hoş

YETİM

■ Zeki BULDUK

etmek için tertip ettiği eğlencelerden sadece birkaçıdır. Çoğu vakit bu eğlenceler sahur davulunun gümbürtüsüyle nihayete erer “Misafirler evlerinde acele sahur yemeği yemek üzere vedalaşarak çekilirler ve mahalleye yalnız ara sıra bekçinin sopası ile ürperen derin bir sessizlik çöker.”

Ninenin dizi dibinde kılınan o ilk namazlar gibi, çocuk yaşta tutulan ilk oruçların da edipler nezdinde eşsiz bir hatırası vardır. Kalam erbabı ramazan hatıralarında bahusus ilk oruçlarını anlatır, muzipliklerini, büyüklerin onları nasıl oruca teşvik ettiğini dile getirir. Hüseyin Rahmi Gürpınar da ilk orucunu bu vesileyle anlatır. Küçük yaşında uzun ve sıcak bir yaz gününde Hacı Nine’sinin vaat ettiği bir mecdiyenin de hatırını hesaba katarak oruca niyetlenir Hüseyin Rahmi. *İkdam Gazetesi*’nde bu tatlı hatırayı kaleme alır: “... büyük validemle teyzem: ‘Zayıftır, dayanamaz.’ İtirazında bulunuyorlar, yalvarıyordum, yakarıyordum beni sahura kaldırmıyorlardı. (...) Nasılsa bir akşam hacı ninemle mukaveleyi sağlayarak sahur yemeğe muvaffak oldum. Sofradan kalktık. Beni kibleye karşı durdurdular, yarının orucuna niyetlendirdiler. Ben o günü iftar topu patlayıncaya kadar bir şey yememeye Allah’a ve kullarına karşı söz verdim.”

Kuzenleri yahut akraba çocuklarıyla büyüyen çocuklar; akrabalarından ve kuzenlerinden ayrı büyüyen çocuklardan bir sıfır önde başlarlarmış hayata.

Ya babasız, anasız hayata başlayanlar... Ya da hayatın bir yerinde anasız, babasız kalan çocuklar kaç sıfır yeniktirler bu yalan dünyada? Bu sorunun cevabını biraz biliyorum. O çocukların dünyasına her yolculuk yaptığımda ağır bir yenilgiyle dönüyorum. Tanzanya’da, Darüsselam’da köhne bir binadaki o çocukların yüzünde, Zanzibar’da yetimler için tertip edilen programda beni babasına benzetip peşimden saatlerce ayrılmayan o güzeller güzeli yedi yaşındaki kızın kınalı ellerinde, Mezar-ı Şerif’te Sosyal Hizmetler Müdürlüğü binasının önüne dövülüp bir kundakta bırakılmış bebek cüsseli altı yaşındaki o kızın sessizliğinde, Almatı’da yetimlere harçlıklarını dağıtırken bacaklarıma sarılıp ömür boyu peşimi bırakmayan dört yaşındaki o oğlanın gülüşünde, Talas’ta bir yetimhanenin bahçesinde âdeta hınçla Manas’ı ezberinden okuyan on yaşındaki o çocuğun sesinde yenildim. Bin kere yenildim.

Hz. Muhammed’in hem öksüz hem de yetim olduğu hâlde ümmetin ve insanlığın yetim kalmaması için, dünya gurbetinde tarumar olmaması için yetimliğini unuttuğunu öğrendiğimde tüm yenilgilerim sıfırlandı. “Ölüm Allah’ın emri, ayrılık olmaydı.” demişler. Sevdiklerimizin öldüğünü bilmek, gün gelir yüreği soğutur da; ayrı düştüklerimizin bilincinde olmanın odu kalp hanemizi yakar kavurur. Hz. Yusuf’un, babası Hz. Yakup’a olan hasreti öksüzlüğün başka bir ciheti olsa gerek.

Bedahşan’da bir yetimhane yatakhaneinde dört delikanlıyla birlikte ısındık sac soba etrafında. Güldük. Gülebildik. Tahhar’da hava buz gibiydi. Yüz kadar çocuk mont ve bot alacaklardı. O iki saat üşüdüğüm kadar hiçbir yerde üşümedim. Ne zaman ki çocuklar giyindiler, kalbim ısındı. Talokan’da o kızın, on iki yaşındaki Nefise’nin telefondaki sesi, “Bize dayanıksız botlar getirmeyin, yetimiz diye bizi kandırmayın.” diyen sesi her gün dipdiri, her gün tekrar, yeniden kulağıma bir tokat gibi iniyor... Kabil İstanbul Kardeşlik Yetimhanesi sanki evim gibiydi. Yorulmuştum. Yataklardan birine kıvrılıp yatmak o kadar doğaldı ki... Ben de o yetimhanenin bir çocuğuydum.

Evet, biz bu dünyanın yetimliyiz, her gün kandırıyorlar bizi. Ve başımızı okşasın diye bekliyoruz Mekke’nin, Taif’in, Bursa’nın, İstanbul’un en ücra, en kenara bırakılmış, en görülmesin denilen yerlerinde. Biliyoruz bir el var ve tüm gariplerin saçına dokunduğunda hiçbir acının ve hasretin boşuna çekilmediğini anlayacağız. Biliyorum bunu. Bir yetim en fazla ölene kadar aldatılabilir. Ve yetimler bilirler ki ölüm bir tanıdiktır onlar için.

GURBETTE KARANTİNA GÜNLERİ

■ Esmâ KAN

Bochum/Almanya

Çok iyi hatırlıyorum, çok da uzun bir süre geçmedi ama nedense çok sene evvel yaşanan birtakım olaylardan bahsediyor gibiyim. “Su gibi akıp gidiyor zaman.” deriz ya, demek ki sağlıklıyken ve refah içindeyken zamanın akışını çok da fark etmiyordum. Mevlana’nın bir sözü var: “İyi ki geçiyorsun zaman, ya acının en derinime işlediği bir anda donsaydın!” Bu karantina döneminde biz de zaman hemen geçsin istedik, daha iyi zamanların gelmesini bekledik.

Her cuma gençlerle sohbetimiz olurdu. Cumaları, gurbeti unutturup vatan sıcaklığını, huzuru bulduğumuz cami ve sohbet günümüzdü. Kızların toplanmasını beklerken birkaç arkadaşla ayaküstü muhabbete dalmıştık. Diğer arkadaşlarımızdan da kimi oturuyor kimi ikramlıklar hazırlıyor kimi çay demliyordu. (Acaba ben, bu huzurlu ortam için hiç şükretmiş miydim? Hayır, sanmıyorum. İnsan işte, nimet elden gidince anlıyor kıymetini.) Avrupa’nın neresinde olursak olalım kendimizi evimizde hissettiğimiz, tefekkür ve tezekkür için sığındığımız cami, aslında bizim için bir nevi

Hira Mağarası’ydı. Gayrısını unuttuğumuz tefekkür ve muhabbet mekânımızdı. Lakin “korona” yüreklere saldığı korkuyla bu mekânda dahi konuşulmaya başlandı. “Aman! Domuz gribi gibi bir şey olsa gerek. Geldiği gibi fazla durmadan gider o da!” dediğimi hatırlıyorum. Neredeyse iki sene geçti maalesef henüz gitmedi.

Bir sonraki cuma günü Almanya’da da ilk korona, vakasına rastlanmıştı. Ben de hastaydım. Arkadaşlar, benimle şakalaşıyor, “Sen koronaya yakalanmış olabilirsin, sana yaklaşmayalım.” diyor ve gülüşüyordu. Sonra biz de artık korkmaya, endişelenmeye başlamıştık. Ve günler geçtikçe neredeyse bütün dünya ülkeleri koronayla tanışmaya başladı. Sosyal medyada her gün korona haberleri, okulda, sokakta, aile içi konuşmalarda korona... Bilgi kirliliği, spekülasyonlar, ilginç rüyalar, fikirler, haberler, komplo teorileri... Bazıları, “Neden böyle bir imtihan ile karşı karşıyayız?” sorusunu sorup kendince yanıtlamaya çalışıyordu. Velhasıl, bu olaylar beni tefekküre sevk etmişti, ki zannediyorum insanların birçoğu bu durumdaydı.

Gündelik hayat daha da yavaşladı, bazı şeyler âdeta duraksadı. Sadece Avrupa’da değil, dünyanın neredeyse her yeri aynı şeyleri yaşıyordu.

Gençlik sohbetlerimize bir süre ara verdik. Sonra camiler tümüyle kapandı. Bizler de sohbetleri çevrimiçi yapmaya başladık. Sohbetlerimizin konusu ne olursa olsun, bir ucu koronaya dokunuyordu. Mevcut durumdan kendi payımıza dersler çıkarıyorduk. Atalarımızın deyişiyle “Bir musibet bin nasihatten iyi” olacak mıydı? Ya da korona acaba musibet miydi? Kendi adıma birçok ders çıkardım. Zihnimi meşgul eden sorulara yanıtlar bulmaya çalıştım. Şu dünya hayatında neler gördük, neleri görmezden geldik, neler yaptık, neler yapamadık, niçin geldik bu dünyaya, neden gurbetteydik ve ne için yaşıyorduk?

İnsanları sokakta, alışveriş merkezlerinde gözlemliyordum. Herkes çok gergin ve birbirinden kaçıyor. Bana mahşeri hatırlatıyordu bu durum. İnsanları bir ölüm korkusu sarmıştı ve huzursuzlardı. Oysaki her an ölümün kendisini yakalayacağı inancına sahip olan biz Müslümanlara bu durum çok ağır

gelmemeliydi. Sanki ilk defa öleceğimiz ihtimali aklımıza gelmişti. Sanki bu virüs ile birlikte ölümsüz olmadığımızı ilk defa anlamıştık. Şaşkındık. O kadar sakınıyorduk ki her şeyden, virüsün bulaşmasından öylesine korkuyorduk ki! Çok titiz davrandığımız bu zamanlarda “Keşke Allah’ın hudutlarını aşmamak için de bu titizliği gösterseydim.” dedim kendime. Ölümün bize ve sevdiklerimize yaklaşmasından korktuğumuz içindi bu titizlik. Korona yayılmaya devam ediyordu ve maalesef çok sayıda insanın ölümüne sebep olmuştu. Sevdiklerimiz için endişeleniyorduk. Ah! Bunlar hep emaneti sahiplenmeye kalktığımız içindi! Endişemiz bundandı.

Dünya genelinde durum kötüye gidiyordu. Ölüm oranları artmış, dünyanın çeşitli bölgelerinde sokağa çıkma yasağı ilan edilmişti. Almanya’da durum farklı değildi. Alışveriş merkezleri bir bir kapanıyordu. Bir gün balkondan gün batımını izliyordum. Dedim ki kendime, şu dünya hayatı telaş ve koşuşturmadan ibarettir. Senin bu gidişin nereye? Şairin dediği gibi “Zihin sakinliği, ihtiyacımız olan şey bu.” Öyleyse ihtiyacım olan şeye talip olmalıyım sadece. Üstelik bu hâlimize reçete sunan yüce kitabımız, bu telaşlardan “Allah’a sığın” (Zâriyât, 51/50) diyor. Ben de

Rabbime sığınmaya çalıştım. Elhamdülillah, bu hastalığa yakalanmadım ama iki yılım sanki karantinada geçti. Aslında karantina demek istemiyorum, ben Hira’ma çekildim demek istiyorum. Kendimle bu kadar baş başa kaldığım başka bir zaman dilimini hatırlamıyorum. Kendimi kendimde ağırladım bu süreçte. Yıllar yılı dinlememişim kalbimi, onu dinledim. İnsanın kendisiyle baş başa kalabileceği zamanlar olmalıymış meğer yoksa öyle zamanlar gelir ki, Abdurrahim Karakoç’un şu mısralarında bulur insan kendini:

Sılada sılasız kaldım; Suyum garip, aşım garip.

Ben kendime gurbet oldum; İçim garip, dışım garip.

Yalnızlık Allah’a (c.c.) mahsustur demişler, her insan bir cana hasret. Evde geçirilen bu günlerde, dostlara, muhabbete ve dahi ilme hasret kalmıştım. En çok da ailemi, arkadaşlarımı kucaklamayı

özledim. Kucaklaşmanın ne kadar büyük bir nimet olduğunu o zamana kadar fark etmemiştim. Yine bir cuma günüydü, Yusuf suresinin tefsirini okuyordum. Doksan dokuzuncu ayetinde, Yusuf’un anne ve babasına kavuştuğu anlatılıyordu ve Yusuf’un anne babasını bağrına bastığı, kucakladığı yazıyordu (Yusuf, 12/99). Ayette geçen “âvâ” kelimesi (kucakladı, bağrına bastı) aynı zamanda Me’vâ cennetinin kök fiiliydi. Buradan şunu anladım, cennet bizi kucaklayacak, anne babayı, evladı, bir dostu kucaklar gibi. Bu ayetin tefsirini okurken dua ettim, Rabbim sevdiklerimizle tekrar kucaklaştırsın, diye.

Anladım ki ister gurbette olalım ve isterse memlekette, Rabbimize yaklaştıkça kendimizi bulacağız. Kendimizi imar ettikçe insanlarla daha içten kucaklaşacağız. Memleketinde yahut kalabalıklar içinde olduğu hâlde ruhen gurbeti yaşamak uzak olsun hepimizden.

TARİHİN KADIN KAHRAMANLARI

■ Nermin TAYLAN

İnsanlık tarihi biraz da savaşların tarihidir. O savaşlarda yenenlerin ve yenilenlerin tarihidir. Kazananın ve kaybedenin sayılarla verildiği bir tarih. Ölen insanlar yalnızca bir rakamdan ibarettir bazen. Çekilen acılar, kaybedilen babalar, öksüz kalan çocuklar, dul kalan kadınlar yansımaz tarih sahnesine. O tarih; kralların veya sultanların zaferlerini, fetihlerini ve yenilgilerini anlatır çoğu zaman. Çünkü kazanan

da kaybeden de onlardır. Canlarını veren neferlerin isimleri pek bilinmez. Şehirleri ve medeniyetleri ilmek ilmek dokuyan kadınlar pek zikredilmez. Cephenin gerisinde kalan, şehirleri mamur eden kadınlar tarih sahnesine pek çıkamazlar. Ancak bazı istisnalar hariç...

...

Bir rivayete göre Mete Han bir toy sırasında devlet için aldığı kararların hemen akabinde aşiret liderlerine,

Eski Türklerde evlenince “eş” olunurdu. “Eş-eşim” kelimeleri “eşitliğin”; yâr-yârim” kelimeleri “yarım” kelimelerinin kısaltmalarından oluşmuştur. Yani kadın, erkeğinin tamamlayıcısıdır, onun güç ve ilham kaynağıdır.

tebaasına ve askerlerine dönerek malın ve mülkün sahibi olduğunu yineler ve ben sizin hanınızım der. Bir nefes aralığı duraksamadan sonra eşini işaret ederek “O da benim hanımdır” diye eşinin devlet içindeki niteliğini dillendirir. Çünkü Türkistan coğrafyasında her şeyin sahibi handır fakat hanın da bir sahibi vardır.

Orta Asya Türk dünyasında o dönemde hiçbir devlette olmayan haklara sahip olmuştur kadınlar. İçlerinden şairler, ressamlar, hâkimler, hükümdarlar dahi çıkmıştır. Kadın, şayet han eşiyse devlet meclislerinde eşinin hemen yanında yer alır; devletin iç-dış veya fetih meselelerinde söz sahibi

olurdu. Devlet içine veya başka devletlere gönderilen yazılarda “han”dan sonra “hatun”un da imzası bulunurdu. Emir içeren belgelerde “Hakan diyor ki” değil, “Hakan ve Hatun diyor ki” diye bir ifadeyle başlamak gerekirdi. Bu şekilde başlanmayan belgeler, karşı tarafça şüpheli sayılıyordu.

Törenlerde hatun daima hakanın yanında oturur ve devlet işlerinde siyasi görüş belirtirdi. Hatunlar da tıpkı hakanlar gibi bilgelik unvanı alırlardı. 6. yy ait Göktürk paralarında hakan ve hatunun portresi yan yana resmedilmiştir.

Eski Türklerde hemen her kadın, iyi kılıç kullanır, ata biner ve savaşırdı. Babaları öldüğünde tahta geçebilir, mirastan eşit hak alıp kendi işlerini kurabilirlerdi.

Mesela *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde Türk kadınının; ideal eş olmasının yanında ok atma, kılıç kullanma, ozanlık ve bilgelik gibi özellikleri olduğu ifade edilmiştir. Dede

Korkut'a göre Türk kadını yiğittir, çeviktir ve korkusuzdur. Nitekim 15. yy Anadolu'daki gezginler, Türk kadınına, “Türk kadını, bir elinde bebesi, diğer elinde kılıcı veya oku olmak suretiyle düşman kovalar.” diye tarif eder. Yine Marco Polo, “Türk kadınları dünyanın en temiz ve ahlaklı kadınlarıdır.” diye yazar.

Eski Türklerde evlenince “eş” olunurdu. “Eş-eşim” kelimeleri “eşitliğin”; yâr-yârim” kelimeleri “yarım” kelimelerinin kısaltmalarından oluşmuştur. Yani kadın, erkeğinin tamamlayıcısıdır, onun güç ve ilham kaynağıdır. Dönemin dünyasında kadınlar insan dahi sayılmazken eski Türklerde kadın gurur abidesiydi. Mesela Slavlarda erkek öldüğünde karısı da diri diri yanına gömülebiliyordu. Çinliler, kadını insan saymadığından bir isim vermek yerine onları rakamlarla çağırıyordu. Arabistan coğrafyasında kız çocuğu sahibi olmak bir utanç vesilesi sayıldığından diri diri toprağa gömülüyorlardı. Oysa

Göktürk Parası

eski Türklerde kadın; "Ece" veya "Begüm" gibi isimlerle kraliçe gibi görülüyor, Türk kızı babası olmak için Oğuz beylerinden evlenince dua isteniyordu. Kız çocuğu sahibi olmak bir ayrıcalık ve gurur sebebiydi.

Yani Türk dünyasında kadın ile erkeğin arasında güzel bir iş bölümü ve hayat arkadaşlığı vardı. Bu iş bölümü Türklerin Anadolu'yu yurt yapmalarıyla devam etmiştir.

Emeviler, Orta Asya'ya ilk geldiklerinde karşlarına, ölen eşinin görevini devralarak devletinin başına geçen Buhara Melikesi Kabaç Hatun çıkmış ve tam 15 yıl toprağını savunmuştur.

Saka hükümdarı Tomris, Memlüklü Devleti'nin kurucusu Şecerüddin, Delhi Hükümdarı Raziye Sultan, Erzincan Melikesi Mama Hatun; devlet idare eden Türk kadınlarından yalnızca bazılarıdır. Yine Malazgirt Savaşı öncesi Sultan Alpaslan'ın eşi Selcen Hatun'un babası vefat edince sefere çıkma konusunda tereddütlü olduğunu gören Alparslan'a "Babamızı gömdük, davamızı gömmedik. Tuğlarını kaldırı, ordunu yürüt." diyen yine bir Türk kadınıdır.

Selçuklular Dönemi'nde de kadın daima erkeğinin yanındadır ve en yakın yardımcısıdır. Erkek, koyun otlatıyorsa kadın, sağımını

üstlenir. Kadınlar, ata binme, ok kullanma ve kılıç talimi dersleri alırlar. Eşleri cenke gittiğinde yanlarında gider, gerektiğinde erkekleri aramazcasına obalarını savunurlar.

Tarihimizin kadın şahsiyetlerine ve teşkilatlarına en güzel örneklerden biri de Ahi Evren'in eşi Fatma Hatun'dur ve onun kurmuş olduğu Bacıyan-ı Rum teşkilatıdır. Teşkilat, "İşine, aşına, eşine sahip ol." öğretisini ve Anadolu'da var olma mücadelesini erkeklerle birlikte omuzlamış; Türk kadınının üretip kökleşmesini sağlamıştır. Çünkü onlar yaşam boyu mücadelenin kaçınılmaz

olduğunu biliyorlardı. Anadolu bacıları ana, Anadolu bacıları yâr, Anadolu bacılar işçi, eğitimci, aydın ve savaşçıydı.

Erciyes'in eteklerinde öyle bir teşkilat ki eşi görülmemiş ve sonrasında da görülemeyecekti. Örgücülük, dokumacılık, halıcılık, dikiş, nakış, işleme, terzilik vb. gibi mesleklerde eğitiliyorlar; usta çırak ilişkisi ile hayatlara dokunuyorlar ve sosyal hayat içerisinde ticaretle hemhâl olup Anadolu'dan dünyaya kadının değerini nakşediyorlardı. Bir sarmaşık gibi sarıyordu âdeta öğretileri Anadolu'yu ve Anadolu bacıları sarmaşığa kök oluyordu.

Bacıyan-ı Rum teşkilatı, bir öğretim ve ticaret membası olmasının yanı sıra Ahi Evren teşkilatı gibi askerî bir merkezdi de aynı zamanda. Aldıkları dersler içerisinde en önemlileri ise binicilik, haberleşme, silah kullanma, sır saklama, açlığa dayanma dersleriydi ki vakti gelip savaşa girdiklerine yahut esir düştüklerinde ülkelerine onlar sebebiyle zarar gelmesin. Çünkü bağlı buldukları Selçuklu Devleti savaşa girdiğinde erkekleri ile birlikte onlar da savaşacak ve ülkelerini ağır kademinden koruyacaklardı.

Mesela Selçuklularla Moğollar arasında yapılan Köseadağ Savaşı'nda Bacıyan-ı Rum teşkilatının başındaki Fatma Bacı, kız kardeşi Âmine Hatun ve on binlerce bacısıyla birlikte düşmana kılıç sallamış ama ne yazık ki esir düşmüştür. Ancak esaret altında yaşadıkları yıllarda dahi ne Fatma Bacı ne de diğer bacılar ülkelerinin tek bir sırrını vermemiş, türlü işkencelere maruz kalsalar da devletlerini ağyara satmamışlardır. Çünkü onlar, Anadolu'daki on binlerce Türk'ün anasıdır.

Selçuklu Devleti tarih sahnesinden çekilirken dahi Fatma Bacı'nın öğretisi Türk kızına daima yol göstermiştir. Nitekim Söğüt'te filizlenen çınarı yine Bacıyan-ı Rum'un şefkat suyu besleyecek ve yetişen ulu çınarın altında nice milletlerin yaşamasına vesile olacaktı.

Cefakeş, vefakâr, kutlu Kayı Boyu'nun lideri, Türk milletinin

Orta Asya Türk dünyasında o dönemde hiçbir devlette olmayan haklara sahip olmuştur kadınlar. İçlerinden şairler, ressam, hâkimler, hükümdarlar dahi çıkmıştır. Kadın, şayet han eşiyse devlet meclislerinde eşinin hemen yanında yer alırdı.

anası, cesur kişiliği, aşireti bir arada tutması ve eşsiz liderliği ile bayrağı devralan Hayme Ana esasında şed kuşanmış bir Bacıyan-ı Rum'dur. O, eşi Cündüzalp öldükten sonra dağılma emareleri gösteren aşiretinin başına geçmiş, aşireti Domaniç'e getirerek Osmanlı'nın hamurunu yoğurmuştur. Ertuğrul'una cihan devletinin nasıl olacağını Çarşamba'nın dağlarını göstererek hedef nitelemiştir. Kayı boyunun diğer kadınları gibi süt sağmış, kilim dokumuş, ebelik yapmış, ismi gibi aşiretinin başına çadır olmuş, yedinden milletine şefkatle su içirmiştir. Onun bu kutlu öğretilerinden kendi dilini değiştirecek kadar Türk, dinini değiştirecek kadar bu millettten olan Nilüfer Hatunlar çıkmış, devleti dağılmak üzereyken toplayan Devlet Hatun hayat

bulmuş, cihan imparatorunu fetih ninnileri ile büyüten Hüma Hatun devlete can olmuş, öldüğünde yalnızca İstanbul'da on binlerce kişinin aç kaldığı bir saltanat naibesi var olmuş, bir şehzadeyi koruma adına ölümü göze alarak yeniçerilerle cenk eden Cevri Kalfa yetişmiş, eşini öldürmeye gelen isyancılara karşı sultanına kendini siper eden III. Selim'in eşi Refet Kadın, devlet uğruna canını vermeyi göze almıştır.

Nitekim "Bebeğim annesiz yaşayabilir ama vatansız yaşayamaz." diyerek eline aldığı balta ile Aziziye tabyalarına, Rusları Erzurum'dan çıkarmaya koşan Nene Hatun gibi 93 Harbi kahramanı kadınlar, kucağında bebeğiyle cepheye top taşırken şehit olan Şerife Bacılar gibi yiğit kadınlar, Fatma Bacı ve Hayme Ana'nın bir devamıdır aslında.

Peki ya diri diri yakılmalarına rağmen askerlerin yerini söylemeyen Millî Mücadele'nin kahramanı kadınlar hep o öğretinin devamı değil miydi?

Onlar, "Yerin üzerinde onursuzca yaşamaktansa yerin altında onurlu yatmayı tercih ederiz." diyerek cepheye koşanlar; Fatma Bacı, Hayme Ana, Altuncan Hatun, Nene Hatun, Kara Fatma, Şerife Bacı ve Söğüt'ün Akgünlü köyünden, Osmancığına son yongasını da gönderen Mahmud oğlu Hüseyin'nin anası gibi kadınlar sahi hangi öğretinin devamıydı?

AZ ZAHMET BOL ÇİÇEKLENME: *Mum Çiçeği*

Genellikle balmumu asmaı ve porselen çiçeği olarak bilinen “hoya carnosa”, Avustralya, Güney Pasifik ve Güneydoğu Asya'ya özgüdür. İki yüzden fazla türden oluşur. Etli, kalın, parlak, sert yaprakları, şemsiye gibi yuvarlak, baş aşağı kümeler hâlinde çiçekleri vardır. Ülkemizde mum çiçeği olarak bilinir. Gece hoş koku yayan çiçekleri, tepesinde kristal benzeri bir tacı bulunur. Çiçekleri muhteşem bir yıldız şeklindedir ve yapışkan bir öz su üretir. Sarmaşık formuyla bir desteğe sarılabilen uzun, esnek dallar üretir. İster bir destekle yukarı doğru sarmaşık şeklinde yönlendirebilir isterseniz askılı bir saksıdan dallarını aşağıya doğru sarkıtabilirsiniz. Zahmetsiz bir ev bitkisi olarak yetiştirilen mum çiçekleri, iç dekorunuzu zenginleştiren, çiçeksiz hâllerleriyle bile çarpıcı ev bitkileridir.

Işık

Mum çiçeği, düşük ve orta ışığı tolere eder, gelişimini sürdürür ancak bu koşullarda çiçek açmaz. Çoğu çiçekli ev bitkisi gibi ne kadar çok ışık alırsa o kadar çok çiçek üretecektir. Direkt güneş ışığını sevmez.

Çiçeklenme

Bitki, direkt güneş ışığına maruz bırakılmamalıdır. İlkbahardan yaz sonuna kadar çiçek açar, her seferinde aynı yerden (pedinkül) çiçek açtığı için çiçek saplarını budamak doğru değildir. Çiçek sapları budanır veya zarar görürse mum çiçeği artık o kısımdan çiçek açmaz. Bitkinin üzerindeki eski çiçek sapları ne kadar eski ve uzun olursa, çiçeklerin şemsiyesi o kadar büyük olur.

Budama

Heyecanla beklediğiniz hâlde çiçek açmıyorsa yeterince ışık almıyor olabilir, yaşı genç olabilir (Genelde 3-4 yaşından önce çiçek açmazlar.), toprağında fosfor eksik olabilir, fazla su veya fazla gübrenen etkilenmiş olabilir. Yerini sürekli değiştirmek de bitki için stres sebebidir. Bitkiyi büyümeye başlayacağı ilkbahardan önce budayın. Bunu yaparken sadece kurumuş yaprak ve dalları bitkiden uzaklaştırın. Canlı dalları yapraksızsa bile asla kesmeyin. Çünkü yapraklar ve çiçek salkımları bu dallardan gelişir.

Sıcaklık

Mum çiçeğinin en güzel geliştiği sıcaklık aralığı, 16-26 derece arası olup sıcaklık 10 derece altına düştüğünde gelişimi duracaktır. Toprağın nemli tutulması gerekmesine rağmen bitkinizi aşırı sulamamaya dikkat edin, aksi takdirde onu kök çürümesi riskiyle karşı karşıya bırakırsınız. Nem seviyesini anlamak için parmağınızı saksı karışımına daldırın, toprağınızın üstten 2-3 cm'lik kısmı kurumuşsa sulama zamanı gelmiştir. Yapraklar sararıp dökülüyorsa sulamanın fazlalığı, yapraklar buruşup matlaşıyorsa sulamanın eksikliği söz konusudur. Sulama yaparken bu işaretlere dikkat edin.

Toprak Tercihi

Mum çiçeğinin yetiştirileceği toprağın hazırlığında kullanılacak perlit (ponza veya volkanik cüruf da olabilir), ağaç kabuğu ve iç mekân bitki torfu iyi sonuç verecektir. Havadar, gevşek yapılı toprakta köklerini rahatça yerleştirme imkânı bulacağından büyüme hızı da olumlu etkilenecektir.

Saksı Değişirme

Mum çiçeği, hassas bir kök sistemine sahiptir. Kökleri çok derine inmediğinden yetişmesi için büyük saksılara ihtiyaç duymaz, bu nedenle gerçekten gerekmedikçe sık sık saksı değiştirilmemelidir. Yıllarca aynı saksıda yaşamını devam ettirebilir. Saksı deliklerinden köklerin çıktığını görüyorsanız veya bitkinizin büyümesi aniden durmuşsa saksı değiştirme zamanı gelmiştir. Mümkünse sadece büyüme mevsiminde (ilkbahar) ve çiçek yokken saksı değiştirmeye çalışın. Bulunduğu saksının bir boy büyüğü olan saksı, yetişmesi ve çiçek açması için ideal ortamı sağlar. Çünkü bu bitki, kökleri saksıyı komple sarmadıkça çiçek açmak için uğraşmaz. Saksı değiştirdikten sonra, serin ve gölge bir yerde kendine gelene kadar korumakta fayda var.

Gübreleme

Mum çiçeği, çok fazla gübreye ihtiyaç duymaz bu nedenle aşırı gübreleme, bitkiye zarar verebilir. Bu bitkiyi gübrelemek için büyüme mevsimi boyunca (ilkbahar) ayda bir kez fosfor içeriği yüksek hazır iç mekân bitki gübresi kullanabilirsiniz. Aşırı gübreleme, çiçek tomurcuklarının düşmesine ayrıca yaprakların kenarlarının kahverengileşmesine ve bazen de yaprakların düşmesine neden olur.

Hastalık ve Zararlılar

Unlu bitler, kırmızı örümcek ve akarlar; mum çiçeğinin muhtemel zararlıları olup organik böcek ilacı, nem yağı spreyleri, böcek öldürücü sabunlar veya malathion (insektisit) spreyi ile kolayca kontrol edilebilirler. Nadiren de olsa kök nematoduyla karşılaşılabilir. Bu durumda daha etkili ilaçlar kullanmak gerekecektir.

ŞEHİT MELİKE: HZ. ASIYE

■ Betül ALTUN ERİNCİK

Ankara İl Müftülüğü Başvaizi

Hz. Musa'nın Kur'an'da anlatılan hayat öyküsü, Sahra Çölü'ne hayat veren bereketli Nil'in kıyısında, aynı imtihanın farklı veçheleriyle sınanan iki kadının başrolde olduğu bir sahne ile başlar. Öldürülmekten kurtarmak için süt çağındaki bebeğini Allah'tan (c.c.) aldığı ilhamla bir sepet içerisinde Nil Nehri'ne bırakan bir anne ile suyun getirdiği bu sahipsiz bebeğe, çocuk katili bir kocaya rağmen evinin ve yüreğinin kapılarını açan merhamet sahibi bir koruyucu anne, Firavun'un karısı Müzâhim kızı Asiye.

Rabbinden aldığı ilhamla (Kasas, 28/7) bebek Musa'yı Nil'e bırakır mümin ve mütevekkil anne. Evladın da bahşedilen diğer tüm imkân ve nimetler gibi zamanı geldiğinde gerçek sahibine teslim edilecek bir emanet olduğunu öğretir böylece.

Yeter ki sebeplere sarılıp Allah'a tevekkül etsin kul, yüce Yaradan hiç beklemediği anda ve hiç ummadığı bir şekilde gönderir yardımını ona. Düşmanın çok güçlü olduğu bir çağda, şu yaşlı yeryüzünün en uzun nehrinde basit bir sepet içerisinde korur

peygamberini. "Ben sizin en büyük Rabbiniz değil miyim?" (Naziât, 79/24) iddiasındaki azgın bir müstebiri tüm ordu ve teçhizatlarıyla beraber boğarak yok eder aynı suda. "Allah murad ettiği bir işi gerçekleştirmeye muktedir" zira "insanların çoğu bunu bilmeseler de." (Yûsuf, 12/21)

Sepet içinde yüzen bebeğin Firavun'un sarayının bahçesine yanaştığı andan itibaren başlar Hz. Asiye'nin sınavı. Cenab-ı Hakk, sevgili elçisini Hz. Asiye'nin merhametli ellerine teslim eder. Asiye, Firavun'u su ile gelen bu bebeği öldürmemeye ikna eder: "Bu çocuk hem senin için hem de benim için göz aydınlığı olsun! Onu öldürmeyin! Belki bize bir faydası olur! Ne bileyim belki de onu evlat ediniriz." (Kasas, 28/9) Böylece her şeye gücü yeten Kadir-i Mutlak, ileride büyük bir peygamber olacak bu kimsesiz çocuğu, onun canına kasteden düşmanın evinde büyütür.

Doğurmadığı bir çocuğa annelik eder Hz. Asiye. Anne babalığın kendi kanımızdan, canımızdan olan çocuğu koruyup kollamaktan ibaret olmadığını, ümmetin kimsesiz çocuklarına da anne babalık

edebileceğimizi öğretir âdeta bize. Bir annenin şefkat ve merhameti kimsesiz bir çocuğu ölümden kurtarmakla kalmaz aynı zamanda bir toplumun da kaderini değiştirir. Hz. Asiye'nin bağına bastığı Musa bebek, Allah'ın inayetiyle denizleri ortadan ayıran ulu'l-azm bir peygamber olur büyüdüğüde. İsrailoğullarını kurtarır zillet ve esaretten; Abdullah'ın gül yüzlü yetimini doyurmadan öz çocuklarını doyurmayan Ebu Talib'in eşi Hz. Fatıma binti Esed'in yetiştirdiği Muhammed Mustafa, Hatemü'l-enbiya olur insanlığı kurtarır gaflet ve cehaletten. Bugün elinden tutup sıkıntılarına merhem olduğu bir yetimin ileride insanlığa hizmet edecek bir lider, bir âlim veya bir muallim olabileceği ümidini yerleştirir insanın kalbine böylece.

Her gün yaklaşık 10.000 çocuğun anne veya babasını kaybettiği, sadece yetim ve öksüzlerden oluşan bir ülke kurulacak olsa bunun 200 milyonu bulan nüfusuyla dünyanın en kalabalık üçüncü ülkesi olacağı günümüzde, yerinden edilmiş göçmen ve mülteci çocuklara sahip çıkacak bir Asiye şefkatine muhtaç şüphesiz insanlık.

Akdeniz'in, Ege'nin dalgaları arasında derme çatma bot ve teknelerle Allah'ın geniş olan arzında sığınlacak bir liman, kendilerini kabul edecek bir toprak parçası arayan 21. yüzyılın yersiz yurtsuz çocuklarına bütün dünya şahit oldu. Her şahitlik bir sorumluluk yüklüyorsa eğer şahit olana, o hâlde nehirdeki

sepetin içinde bilinmezliğe doğru akıp giden Musa ile aynı durumdaki çocuklara, kıyıya vuran Aylan bebeklerin cesetlerine şahit olan bizlere de "Asiye" olmak düşer.

Yıllar sonra Hz. Musa, Firavun'u hak dine çağırarak ve İsrailoğullarını Mısır'dan çıkarmakla görevlendirilmiş olarak geri döndüğünde tekrar tarih sahnesine çıkar Asiye. Bu, onun için yeni bir tercihi gerektiren ikinci bir yol ayrımıdır. İman yahut isyan, iyi veya kötü, helal ya da haramdan birini seçmeyi gerektiren yol ayrımları vardır hayatın. Böyle bir yol ayrımında Hz. Musa'ya iman eder ve dininden dönmesi için yaptığı her türlü baskı ve işkenceye karşın imanını yüzüne haykırır Firavun'un. Onun zulüm ve isyanına ortak olmaktansa Allah (c.c.) yolunda ölümü tercih eder, şehitler

Doğurmadığı bir çocuğa annelik eder Hz. Asiye. Anne babalığın kendi kanımızdan, canımızdan olan çocuğu koruyup kollamaktan ibaret olmadığını, ümmetin kimsesiz çocuklarına da anne babalık edebileceğimizi öğretir âdeta bize.

kervanına katılır melike. Bundandır, 3000 küsur yıl önce yaşamışken kıyamete kadar geçmiş ve gelecek tüm müminlere örnek ve rehber olarak gösterilmesi (Tahrîm, 66/11).

Tanrılık iddiasını en yakınındakine dahi kabul ettirememiş ve karısına söz geçirememiş olmayı gururuna yediremeyen, geniş halk kitleleri nezdindeki iktidarının sarsılacağından korkan Firavun, dininden döndürmek, yolundan çevirmek için ellerinden ve ayaklarından kazıklara bağlayarak günlerce eziyet ve işkence eder karısı Asiye'ye; tıpkı demir zırh giydirilip güneşin altında günlerce bekletilen İslam'ın ilk şehidi Hz. Sümeyye gibi. Demek ki iman ve şehadet eşitler bir köle ile bir kraliçeyi. Zalime boyun eğmektense Asiye Hatun, Rabbine niyaz eder: "O, Rabbim!" demişti. "Yüce katında cennette benim için bir ev yap; beni Firavun'dan ve yaptığı kötülüklerden koru; beni bu zalim topluluğundan da selamete çıkar!" (Tahrîm, 66/11) Dünyada bir insanın arzu edebileceği tüm imkân ve nimetlere sahip olmuş bir kraliçe, cennette bir ev karşılığında binlerce yıllık bir geçmişe sahip, zengin Mısır mülkünü elinin tersiyle iterek cennet kadınlarının sultanı olur. Talep ve tercihlerimizi tekrar gözden geçirmeye, dünyayı aşan ahirete taşan ülkü ve hedeflere sahip olmaya çağırır bizleri Hz. Asiye, bu seçimiyle.

Zalim ve inkârcı bir kocaya, kötü bir muhite, toplumun

ve çağın baskısına rağmen imanında kararlılık göstererek malı, mülkü, tacı, tahtı, itibar ve prestiji terk ederek nihayet imanının bedelini canıyla öder Hz. Asiye. Firavun ve toplumunun kötülüklerine seyirci kalarak ortak olmaya razı olmaz. İnanıldığını canı pahasına ifade edebilecek cesaret ve iradeyi göstererek zulüm ve haksızlığa karşı çıkar. Mekke'nin müşriklerine "Güneşi sağ elime, ayı sol elime verseler hak davamdan vazgeçmem." diye haykıran son Nebi (s.a.s.) gibi ayrıcalıklı ve üstün konumunu kaybetmeyi göze alarak hakkın ve haklının yanında saf tutar. Tüm kötülüklerle rağmen iyi olunabileceği, hiçbir zorluğun kişiyi Allah yolunda ilerlemekten alıkoyamayacağı yönünde cesaretlendirir bizi, tüm bahane ve mazeretleri de elimizden alarak.

Dünyanın telaşına dalıp Allah'ı unuttuğunda, türlü türlü

vesveseler gönlünü bulandırıp ibadetleri boşladığında, dışlanmaktan korkup haktan ve hakikatten uzaklaştığında Hz. Asiye'yi hatırla ey kâri! Sor gönlüne... Sen nelerden vazgeçtin bugüne kadar Rabbinin rızasını kazanmak uğruna? Hangi bedelleri ödemeyi göze alırsın hakikatten yana tavır almak, hakkın ve haklının yanında durmak gerektiğinde? "İçinde bulunduğun yer, konuştuğun kimse çevre sana feyiz vermiyorsa, terke mani olan ne?" diye sormuştu ya büyük veli İbn Ataullah el-İskenderi *Hikmetler Kitabı*'nda... Düşün hele; gayrimeşru eğlence ve zevklerden, haramdan, günahattan, kötülüğe sevk eden çevreden, internette boşa geçirilen vakitten uzaklaşmaktan seni alıkoyan ne? Allah'ın vazgeçtiğinin yerine daha iyisini vereceğine güvenin mi kıt yoksa? O hâlde Rabbinin "Kim Allah'tan

korkarsa Allah ona bir çıkış yolu gösterir ve onu hiç ummadığı bir yerden rızıklandırır." (Talâk, 65/2) vaadini hatırla!

Hız. Asiye'nin cennette bir ev isteği, hakiki yurda, asıl vatana bir dönüş niyazıdır aynı zamanda. Allah'ın katındaki cennetten düştük bu fani dünyada; hep geldiğimiz yeri, ana yurdumuzu, gerçek evimizi özleriz ömrümüz boyunca. Sazlıktan kopartıldığından beri onun hasretiyle inleyen neyin ah u enînine benzer cennet hasretimiz. "Doğrusu biz Allah'tan geldik ve yine O'na döneceğiz." (Bakara, 2/156)

Zalim Firavun'un mümin karısıdır Hz. Asiye.

Cenab-ı Hakk tarafından inanan erkek ve kadınlara örnek gösterilendir.

Cennet kadınlarının sultanıdır, Huveylid kızı Hatice (r.anhâ), Muhammed Mustafa kızı Fatıma (r.anhâ) ve İmran kızı Meryem ile birlikte.

Doğurmadığı kimsesiz bir çocuğa kucak açan şefkat ve merhamettir.

İmanı uğruna canını ortaya koyan samimiyet ve kararlılıktır.

Sabır ve sebatır, cesaret ve feragattir Asiye...

Cennet mülkünü dünya saltanat ve mülküne tercih eden, saraydan vazgeçip cennette bir eve talip olandır...

İman bir iddiasa ispat isteyen; iddiasını canıyla ispat edendir Asiye...

Şehit melikedir...

HAŞİMATO HASTALIĞI

■ Uzm. Dr. Reyhan KÖROĞLU

Haşimato hastalığı tiroit bezindeki bir hastalıktır. Japon bilim adamı Prof. Dr. Hashimoto tarafından bulunmuştur.

Haşimato hastalığı otoimmün hastalıklardan birisidir. Otoimmün hastalıklarda vücut kendi dokusunu yabancı doku olarak algılayıp onu yok etmek ister ve vücut kendi hücrelerine saldırır. Haşimato tiroiditinde de vücut tiroit bezini yok etmek ister. Vücudumuz tiroit bezini yok etmek için çok miktarda anti-TPO antikoru ve anti-tiroglobulin antikoru üretir. Bu antikolar tiroit bezine bağlanarak tiroit hücrelerini harap ederler. Bu arada tiroit bezine birçok iltihap hücresi birikir. İltihap sonucu tiroit hücreleri tahrip olarak azalınca da bez küçülür, hormon yapacak hücre kalmaz ve sonunda tiroit hormon yetmezliği ortaya çıkar. Bu hastalarda yıllar içinde tiroit bezi gittikçe küçülür. Başlangıçta ufak bir guatr ve kanda anti-TPO antikor yüksekliği varken TSH, T3 ve T4 hormonları normaldir. Daha sonra zaman içinde hastalık ilerledikçe önce başlangıç hâlinde tiroit yetmezliği (sadece TSH yüksek, fakat T3 ve T4 normal) sonra tam tiroit yetmezliği (TSH yüksek, T3 ve T4 hormonları düşük) gelişir.

Haşimato hastalığı başlangıcında tiroit bezinde büyüme yani guatr vardır; daha sonra tiroit bezi yavaş yavaş devam eden harabiyet nedeniyle yıllar içinde küçülerek sanki yok olur.

Risk Grubu

Haşimato hastalığının nasıl başladığı tam olarak bilinmese de genetik eğilim önemlidir. Ailesel özellik gösterir. Aynı ailenin üyelerinde sık görülür. Haşimato tiroiditi olan hastalarda kuvvetli bir genetik geçiş vardır, bu hastaların birinci dereceden akrabalarında tiroit antikoları (anti-TPO ve anti-tiroglobulin) yüksek olarak bulunur ve hastalık ailenin diğer üyelerinde de sıklıkla ortaya çıkar. Bu nedenle Haşimato tiroiditi varsa ailenin diğer üyeleri de taranmalıdır.

Haşimato tiroiditi sıklığı iyot alımı arttıkça artmaktadır. ABD ve Japonya gibi iyot alımının yüksek olduğu ülkelerde sıklığı yüksektir.

Görülme Sıklığı

Toplumun % 2'sinde bulunur. Haşimato hastalarının % 95'i kadındır. Tüm yaşlarda ortaya çıkarsa da 30-50 yaş arasında sıktır. Kadınlarda erkeklere göre 15-20 kat daha fazla görülür. Ergenlik çağındaki kızlarda görülme sıklığı % 0.8-1.6'dır.

Hastalık Belirtileri

Çoğu hastanın hiçbir şikâyeti yoktur. Bazı hastalarda küçük bir guatr ve anti-TPO antikor yüksekliği vardır. Bazen tiroit bezi yetmezliği (tiroit hormon yetmezliği-hipotiroiti) ile doktora başvururlar.

Yaş ilerledikçe haşimatolu hastalarda hipotiroidi (tiroit bezi yetmezliği) sıklığı artar.

Haşimatolu hastalarda lastik sertliğinde bir guatr vardır. Çok nadiren tiroit bezi sert olabilir. tiroit bezinde ağrı veya hassasiyet yoktur. Genellikle tiroit büyümesi sessiz olur ve şikâyet bulunmaz. Bu hastalar, doktora genellikle guatr nedeniyle veya tiroit hormon azlığının neden olduğu hâlsizlik, bitkinlik, el ve yüzde şişme, ses kalınlaşması gibi şikâyetler nedeniyle başvururlar.

Haşimato Tiroiditi ile Birlikte Sık Görülen Hastalıklar

Haşimato tiroiditi olan hastalarda diğer otoimmün hastalıklar sıklıkla birlikte olur:

Graves hastalığı

Tip 1 şeker hastalığı

Addison hastalığı (böbreküstü bezi –kortizol yetmezliği)

Testis ve yumurtalık iltihabı

Paratiroit hormon azlığı

Hipofiz bezi iltihabı

B12 vitamin eksikliğine bağlı kansızlık

Vitiligo (ciltte beyaz alanlar olması)

Romatoit artrit (küçük eklem iltihabı)

Trombosit isimli kan hücre azlığı

Myastenia gravis (kaslarda ağrı ve güçsüzlük yapan bir kas hastalığı)

Haşimato tiroiditi; addison hastalığı (böbrek üstü bezi yetmezliği), diyabetes mellitus (şeker hastalığı), hipoparatiroidizm (paratiroit hormon düşüklüğü-kalsiyum düşüklüğü) ve pernisiyöz anemi (B12 vitamini

eksikliğine bağlı kansızlık) ile birlikte sık görülür.

Çocuklarda haşimato hastalığı olursa büyüme gecikmesi, kemik yaşında gecikme ve yüksek kolesterol düzeyleri saptanır.

Laboratuvar Bulguları

Haşimato tiroidinden şüphelenildiğinde, anti-TPO antikor, T₃, T₄ ve TSH hormon tetkiklerine bakılır. Hashimato tiroiditli olguların yaklaşık % 80'inde tanı konduğunda normal T₄, T₃ ve TSH düzeyleri saptansa da tiroit bezinde hormon yapımı azalmaya başlamıştır.

Anti-TPO antikorlar hastaların % 95'inde ve anti-tiroglobulin antikorlar % 60'ında yüksek olarak bulunur.

Anti-TPO antikorları yüksek hastaların % 25-50'sinde tiroit bezi yetmezliği başlangıç hâlinde olabilir, yani TSH hormonu yüksek, fakat T₃ ve T₄ hormonu normaldir.

Tedavi

Haşimato tipi tiroit iltihabını yok edecek bir tedavi şekli veya hastalığı tamamen ortadan kaldıracak bir tedavi yolu yoktur. Yapılan tedavi sadece guatr ve tiroit bezi yetmezliği varsa onun tedavisi şeklinde olur.

Guatrı olan veya tiroit bezi yetmezliği olan kişilerde tiroit hormon ilacı levotiroksin ile tedavi yapılır ve ilaç dozu serum TSH düzeylerini normale getirecek şekilde doktorunuz tarafından ayarlanır. Burada amaç TSH düzeyini 1.5-2.5 IU/L olacak şekilde ayarlamaktır. Hipotiroidi olmasa bile guatrı olan haşimato hastaları tiroit ilacı tedavisinden fayda görür ve guatrları küçülür.

T₄ ve T₃ hormonu normal, ancak TSH hormonu yüksek olan hastalarda TSH >4 IU/L ve anti-TPO yüksek ise küçük dozda ilaç tedavisi yapılır.

Hashimoto Tiroiditi Olan Hastaların Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

- Hastalarda, iyot kısıtlamaya, iyotsuz tuz kullanmaya gerek yoktur. Günlük iyot ihtiyacı karşılanmalıdır; iyotlu tuz kullanmaya devam edilmelidir.
- Klinik olarak kanıtlanamasa da Selenyum desteği önerilir. Günde 100-200 mikrogram selenyum hastalık için faydalı olabilir.
- Tiroit hormon ilaçları aç karnına içilmeli. Midede ağrı yapıyorsa tok karnına alınmalı ancak en iyisi aç karnına alınmasıdır. Aç karnına alınan ilacın emilimi daha iyi olur.
- İlaç, her zaman alınan öğünde alınmamışsa bir sonraki öğünde alınmalı. Bir gün önce almak unutulmuşsa ertesi günü sabah ve akşam 2 kez alınmalı.
- Kalsiyum, demir ve mide ilaçları tiroit ilacının emilimini bozar.
- Gebe kalmayı düşünen kadınlar doktoruna mutlaka ilaç konusunda danışmalıdır. Gebe kalınca da tiroit ilaçları alınacaktır. İlaçların çocuğa zararı yoktur. Tiroit ilacı alınmazsa düşük riski artar. Doğum sonrası kontroller devam etmelidir.

BULMACA

Hazırlayan: Ali OSMANOĞLU

Oruç ayı	Yer, mahal	Bir tasavvuf terimi	Derviş selâmı	Kuru, çorak	Osmanlı ordusunda bir sınıf
	Eşleri kardeş olan erkekler	Gümüş	Millî	Ülkemizin para birimi	
Bir sure adı			Bir besin maddesi		
Cihaz				Gözde bir tabaka	
Bir geleneksel tıp yöntemi				Tespit yazısı	
				Yaşama, hayat	
Sanı		İcar	Gösteriş		Terbiye, incelik
Eskişehir'in bir ilçesi			Bir nota		
		Mutluluk		Kurtuluş, selamet	Boşa gitme
Kur'an-ı Kerim'in son suresi		Bir vücut sıvısı, ak kan			Vitr namazında okunan dua
Bağışlama		İnsan, lütuf			
	Razi olmuş		İnanç ve ibadet sisteminin bütünü	İlave	İlkel benlik
	Komünikasyon			Rey	
	Ülkemizin Asya'da kalan toprakları				Eski dilde ayak
					Ekvador plaka kodu
Geçmiş anlatmak için kullanılır	Harikulade, olağan üstü		Olağanüstü olayları anlatan edebî tür		Bir enstrüman
	Asayişî sağılar, kolluk				
Oldukça, bir hayli				Bir sure adı	
				Başlangıç	
İlkel topluluklarda kutsal sayılan nesne, ongun			Ev		Süratli
				Nakleden kimse	Hesap pusulası
Vilayet		Temiz, pak			Servet, zenginlik
		Satrançta en önemli taş			
Uzun, ince, sivri çubuk			Efendimiz'e (s.a.s.) tazim için okunur		Karahumma
					Bir sure adı
			Yurt, ana yurt		
Bir sure adı	Ruh durumu				
				Büyük taş kütleli	Gelir
					Ayna, mirat
				Yemekten emir	
				İşini bilen kimse	Yabancılar
					Yapma, ödeme
				Bir sure adı	Adana'nın bir ilçesi
					İktisadi
					Gaye, amaç

Toplu taşıma araçlarında abonman	Çocuk için kesilen şükür kurbanı		Hava şartları, iklim	Kur'an-ı Kerim'in ilk suresi					
	Masal dağı								
Faiz									
	Baht, mutluluk								
Gerçek, gerçekten									
		Beddua							
		Soru dizisi, sormaca							
Gökyüzü, sema					Narin, ince yapılı	Büyük tepsi	Şıkar	Ulaşılabilecek yön	Bin aydan hayırlı olan gece
								İlgi	
Asıl, esas				Nikel simgesi		Bir sure adı			
				Anlam		Bir bağlaç			
	Saygılı		Kaldıraç						
Nezle									
Kabul etmeme							Bir sure adı, gök gürültüsü		
				Hangi şey?		Namaz kırdıran kişi, önder	Birden bir fazla		
				Teneffüs					
		Engel							
		Yanardağ ağzından yayılan gaz				Temelsiz yapı		Gelecek, âdet	
					Deniz yeli				Orta öğretim, idadi
Yangın sonrası toz					Olumsuz bir ön ek		Konvertisör, değiştirgeç		
Vasıf									
	Eski dilde ay					Bir sure adı			
						Hangi kişi?			
			Dağ lalesi	Askerî birliği sevk ve idare		Soğan, sarımsak, maydonoz ile pisirilen zeytinyağlı yemek	Küçük, kumaş torba		
	Dünya'nın uydusu						Ekmekle birlikte yenir	Müzikte durak	
								Ceriha	Tababet
					Uygun, yaraşan				
									Uzun konçlu, kalın, kapalı ayakkabı
		Kendisiyle konuşulan kimse							Kuzu sesi
		Küçük, yumuşak bitki			Dağ bayır, yazı			Molibden simgesi	
Güzel					Bir yerde oturma				

TARİH MUSAHABELERİ

■ Zeynep ÇELİK

Tarihini bilmeyen toplumlar bugünü hakıyla değerlendiremez ve geleceğini inşa edemez. Tarihini kaybeden millet, hafızasını kaybetmiş bir âdemden farksızdır. Nefes alıp verir fakat hakikatte yaşamı idrak edemez. Milletlerin bekası tarihleriyle hemhâl olmaları, geçmişten ders çıkararak yarınla hazırlık yapmalarıyla mümkündür.

Türk tarihi de kadim dönemlerden itibaren oluşan tarihî tecrübelerimizin, gelenek ve göreneklerimizin yekûnundan müteşekkildir. Sahip olduğumuz medeniyet binlerce yıllık bir birikim ürünüdür. Kültür ve medeniyet birikimimiz günümüze ışık tutacak güçtedir. Millet olarak sahip olduğumuz medeniyet tasavvuru, dünya görüşümüz çerçevesinde şekillendirdiğimiz ve inşa ettiğimiz müesseselerde kendini göstermiştir.

Türk tarihinin kültür ve medeniyet birikimi şüphesiz büyük bir külliyyat oluşturacak seviyededir. Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından çıkan *Tarih Musahabeleri*, tarih, kültür ve medeniyet ekseninde bu birikimi gün yüzüne çıkarmaya katkı sağlıyor. Tarihçi Umud Güner'in, Türk tarihinin muhtelif dönemlerinden kültür ve medeniyet alanında çeşitli konuları ele aldığı eserde Nizamiye Medreselerinden Bacıyan-ı Rum'a, Türk havacılık tarihinden Ayasofya'nın tarihî serencamına pek çok konu

işleniyor. "Geçmişten Günümüze Türk Ailesi ve Aile Medeniyeti", "Türk İslam Kültüründe Vakıflar", "Mukaddes Emanetlerin İstanbul'a Gelişi", "Ramazan Tembihnâmeleri" kitapta yer alan dikkat çekici başlıklardan sadece birkaçı.

Milletler örf ve âdetleriyle ayakta durur ve her gelenek yeni nesle miras bırakılması gereken eşsiz bir hazinedir. "Payitahttan Haremeyne Kutsal Yolculuk Surre Alayları" kadim bir geleneği anlatır. Surre-i Hümayun Türk-İslam tarihinde dinî bir gaye ile teşekkül etmiş müesseselerden biridir. İçine değerli eşya konulan kese anlamındaki surre, tarihimizde her yıl devlet eliyle halk destekli yardımların hac mevsiminde Mekke ve Medine'ye gönderilmesini ifade eder. Bir diğer önemli gelenek ise "Bed-i Besmele Töreni veya Âmin Alayları" yazısında aktarılır. "Âmin Alayı" okula başlayacak çocuklar için hayatları boyunca unutamayacakları güzel bir anı olur. Daha evinin önünden küçük bir atla alınan öğrenci dualar ve âminler eşliğinde okuluna getirilir, okul hocasının yardımcıları öğrenciyi atından indirerek okula götürür. Eğitim alanında var olan bir başka gelenek de "Cerre Çıkmak"tır. Üç aylarda medreselerin tatil olmasıyla talebeler üç aylık süre zarfında "irşad ve tecdid" gayesi ile Anadolu'nun dört bir yanına dağılırlar. Dinî ve ilmî konularda dersler vererek Anadolu'da hizmet ederler.

Bereket Vakti

Ramazan Boyunca
Her Gün **03.00'te**

*Nur Haktan'ın
sunumu ile*

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

9 772147 145203

Fiyat: 10 ₺